

LIBER QUADRAGESIMUS PRIMUS.

I.

R DE ADQUIRENDO RERUM DOMINIO R SEPA

- 1 GAIUS libro secundo rerum cottidianarum siue aureorum. Quarundam [B. 50, 1, 2] S* rerum dominium nanciscimur iure gentium, quod ratione naturali inter omnes homines 5 peraeque seruatur, quarundam iure ciuili, id est iure proprio ciuitatis nostrae. et quia antiquius ius gentium cum ipso genere humano proditum est¹, opus est, ut de hoc prius 1 referendum sit. Omnia igitur animalia, quae terra mari caelo capiuntur, id est [I. 2, 1, 12] ferae bestiae et nolucres² pisces, capientium fiunt: 9
- 2 FLORENTINUS libro sexto institutionum. uel quae ex his apud nos sunt edita. [B. 50, 1, 2] S*
- 3 GAIUS libro secundo rerum cottidianarum siue aureorum. Quod enim [I. 2, 1, 12. B. 50, 1, 3] S* nullius est, id ratione naturali occupanti conceditur. Nec interest quod ad ferae bestias et 15 nolucres, utrum in suo fundo quisque capiat an in alieno. plane qui in alienum fundum ingreditur uenandi aucupandie gratia, potest a domino, si is prouiderit, iure prohiberi ne 2 ingredieretur³. Quidquid autem eorum ceperimus, eo usque nostrum esse intellegitur, donec 15 nostra custodia coercetur: cum uero euaserit custodiā nostrā et in naturalem libertatem se receperit, nostrum esse desinit et rursus occupantis fit:
- 4 FLORENTINUS libro sexto institutionum. nisi si mansuefacta emitti ac reuerti [B. 50, 1, 3] S* solita sunt. 19
- 5 GAIUS libro secundo rerum cottidianarum siue aureorum. Naturalem [L 2, 1, 12. B. 50, 1, 4] S* antem libertatem recipere intellegitur, cum uel oculos nostros effugerit uel ita sit in con- 25 spectu nostro, ut difficilis sit eius persecutio. Illud quaesitum est, an fera bestia, [I. 2, 1, 13] quae ita uulnerata sit, ut capi possit, statim nostra esse intellegatur. Trebatio placuit statim nostram easse et eo usque nostram uideri, donec eam persequamur, quod si desierimus eam persequi, desinere nostram esse et rursus fieri occupantis: itaque si per hoc tempus, quo || eam persequimur, alius eam ceperit eo animo, ut ipse lucifaceret, furtum f. 242 uideri nobis eum commississe. plerique non aliter putauerunt eam nostram esse, quam si eam ceperimus, quia multa accidere possunt, ut eam non capiamus: quod uerius est.
- 6 Apium quoque natura fera est: itaque quae in arbore nostra considerint, ante- [L 2, 1, 14] 30 quam a nobis alueo concludantur, non magis nostrae esse intelleguntur quam nolucres, quae in nostra arbore nidum fecerint. ideo si alius eas incluserit, ⁴earum dominus erit.
- 7 Fauos quoque si quos haec fecerint, sine furto quilibet possidere potest: sed ut supra quo- 35 que diximus, qui in alienum fundum ingreditur, potest a domino, si is prouiderit, iure pro- hiberi ne ingredieretur. Examen, quod ex alueo nostro euolanerit, eo usque nostrum esse intellegitur, donec in conspectu nostro est nec difficilis eius persecutio est: alioquin occu- pantis fit. Pauonum et columbarum fera natura est nec ad rem pertinet, quod [I. 2, 1, 15]

F(XYMOC)

¹ antiquius ius gentium est cum ipso genere humano proditum? ² et ins. (Inst.) ³ in-
grediatur (Inst.)? ⁴ is ins. (Inst.)

4 querundam F¹ 9 ferae F² | uestiae F 12 uestias F¹ 14 aucupandui F² 21 ocu- 26 quo'd' F² | ipse eam F² 30 alue'o
los] iculos F² 22 uestia F 23 nostra] F² | nostra'e' F² 31 inclusserit F

ex consuetudine auolare et reuolare solent: nam et apes idem faciunt, quarum constat feram esse naturam: ceroos quoque ita quidam mansuetos habent, ut in silvas eant et redeant, quorum et ipsorum feram esse naturam nemo negat. in his autem animalibus, quae consuetudine abire et redire solent, talis regula comprobata est, ut eo usque nostra esse intellegantur, donec reuertendi animum habeant, quod si desierint reuertendi animum habere, desinant nostra esse et fiant occupantium. intelleguntur autem desisse reuertendi animum habere tunc, cum reuertendi consuetudinem deseruerint. Gallinarum et [I. 2. 1, 16] anserum non est fera natura: palam est enim alias esse feras gallinas et alios feros anseres. itaque si quolibet modo anseres mei et gallinae meae turbati turbatae adeo longius euolauerint, ut ignoremus ubi sint, tamen nihil minus in nostro dominio tenentur. 10 10 10 7 qua de causa furti nobis tenebitur, qui quid eorum lucrandi animo adprehenderit. Item quae ex hostibus capiuntur, iure gentium statim capientium flunt: [I. 2. 1, 17. B. 50, 1, 5]

6 FLORENTINUS libro sexto institutionum. item quae ex animalibus dominio nostro eodem iure subiectis nata sunt¹:

7 GAIUS libro secundo rerum cottidianarum siue aureorum. adeo quidem, ut et liberi homines in seruitutem deducantur: qui tamen, si euaserint hostium potestatem, recipiunt pristinam libertatem. Praeterea quod per alluionem agro [I. 2. 1, 20] nostro flumen adicit, iure gentium nobis adquiritur. per alluionem autem id uidetur adici, quod ita paulatim adicitur, ut intellegere non possimus, quantum quoquo momento temporis adiciatur. Quod si uis fluminis partem aliquam ex tuo praedio detraxerit [I. 2. 1, 21] et meo praedio attulerit², palam est eam tuam permanere. plane si longiore tempore fundo meo haeserit arboresque, quas secum traxerit, in meum fundum radices egerint, ex eo tempore uidetur meo fundo adquisita esse. Insula quae in mari nascitur [I. 2. 1, 22] (quod raro accedit) occupantis fit: nullius enim esse creditur. in flumine nata (quod frequenter accedit), si quidem medianam partem fluminis tenet, communis est eorum, qui ab utraque parte fluminis prope ripam praedia possident, pro modo latitudinis cuiusque praedii, quae latitudo prope ripam sit: quod si alteri parti proximior sit, eorum est tantum, qui ab ea parte prope ripam praedia possident. Quod si uno latere perruperit flumen et alia parte nouo riuo fluere cooperit, deinde infra nouus iste riuus in ueterem se conuerterit, ager, qui a duobus riuis comprehensus in formam insulae redactus est, eius est scilicet, 20 20 20 5 cuius et fuit. Quod si toto naturali alueo relicto flumen alias fluere cooperit, [I. 2. 1, 23] prior quidem alueus eorum est, || qui prope ripam praedia possident, pro modo scilicet latitudinis cuiusque praedii, quae latitudo prope ripam sit: nouus autem alueus eius iuris esse incipit, cuius et ipsum flumen, id est publicus iuris gentium. quod si post aliquod temporis ad priorem alueum reuersum fuerit et⁴ flumen, rursus nouus alueus eorum esse 35 incipit, qui prope ripam eius praedia possident. cuius tamen totum agrum nouus alueus [L] occupauerit, licet ad priorem alueum reuersum fuerit flumen, non tamen is, cuius is ager F(XYMOC)

¹ Item ea, quae ex animalibus dominio tuo subiectis nata sunt, eodem iure tibi adquiruntur Inst. (cf. l. 2 h. t.) ² appulerit (Inst.: εἰ μέρος ... προσπαγῆ B)? ³ aliqua (Inst.: cf. infra u. 31 uerb. toto ... alueo)? ⁴ et del. (Inst.)

2 mansuetos] *F*⁴ cum Inst., mansuetuo apud *F*²
 4 consuetudine] et consuetudine *F*², ex consuetudine Inst. 5 si om. *F*: nam si reuertendi animum habere desierint Inst. 7 cum reuertend'o'i *F*² | deseruerint'nt *F*² 8 alio's' *F*²
 9 me mē ae *F*² 11 adpi a ehenderit *F*²
 12 gentium 'ca' statim *F*² 14 subiectis' *F*²
 18 autem u' id uidetur *F*² 19 quoqu'e'o *F*²
 20 'adiciatur *F*² | tuo] suo *F*² 22 in me'tu'um *F*² 23 uidetur ... adquisita esse] FYOC cum B (Anon.): ἐμὸν τὸ μέρος τοῦ ἀγροῦ σὺ γινεται, uidetur ... adquisitae esse XM cum Inst. | insuli *F*² | qu'a'e *F*² 25 tenet] tenec *F*²

26 cuiusqu'a'e *F*² 28 uno latere perruperit]
 ἔκ τινος πλευροῦ ἐξέρρησεν B 29 riuo fluere] *F*², riſlu fluere *F*² | ribus *F*² 30 comprehensu'm's *F*² | in om. *F*² 33 cuiusqu'a'e *F*²
 34 publicis *F*²: ἡ δὲ νέα (κοίτη) ΔΗΜΟΣΙΑ ἔσται B: nouus autem alueus eius iuris esse incipit cuius et ipsum flumen id est publicum Inst. secundum libros scriptos: ἡ δὲ καὶ οὐδὲν οὐδὲν ἄρχεται τοῦ ΔΙΚΑΙΟΥ, οὐ γένηται καὶ οὐ παταμός, τούτεστι πογβλικογ Theoprl.: cf. 41, 3, 45 pr.: loca iuris gentium publica | aliquot *F* 35 nouis *F*² 37 is del. *F*²

stricta ratione quicquam in eo alueo habere potest, quia et ille ager qui fuerat
sse amissa propria forma et, quia uicinum praedium nullum habet, non potest ratione
tis ullam partem in eo alueo habere: sed uix est, ut id optineat. Aliud [I. 2, 1, 24
t, si cuius ager totus inundatus fuerit: namque inundatio speciem fundi non mutat
d, cum recesserit aqua, palam est eiusdem esse, cuius et fuit. Cum quis [I. 2, 1, 25 5
ia materia speciem aliquam suo nomine fecerit, Nerua et Proculus putant hunc do-
esse qui fecerit, quia quod factum est, antea nullius fuerat. Sabinus et Cassius
naturali ratione efficere putant, nt qui materiae dominus fuerit, idem eius quo-
nud ex eadem materia factum sit, dominus esset, quia sine materia nulla species
possit: ueluti si ex auro uel argento uel aere² uas aliquod fecero, uel ex tabulis tuis 10
aut armarium aut subsellia fecero, uel ex lana tua uestimentum, uel ex uino et melle
lsum, uel ex medicamentis tuis emplastrum aut collyrium, uel ex uinis aut oliuis aut
uino uel oleum uel frumentum. est tamen etiam media sententia recte existi-
n, si species ad materiam reuerti possit, uerius esse, quod et³ Sabinus et Cassius
nt, si non posse reuerti, uerius esse, quod Neruae et Proculo placuit. ut ecce uas 15
m ad rudem massam auri uel argenti uel aeris reuerti potest, uinum uero uel oleum
mentum ad uinas et oliuas et spicas reuerti non potest: ac ne mulsum quidem ad
uinum uel emplastrum aut collyria ad medicamenta reuerti possunt. uidentur [I.
mihi recte quidam dixisse non debere dubitari, quin alienis spicis excussum fru-
ei us sit, cuius et spicæ fuerunt: cum enim grana, quae spicis continentur, per- 20
habent suam speciem, qui excusset spicas, non nouam speciem facit, sed eam que
agit. Uoluntas duorum dominorum miscentium materias commune totum [I. 2, 1, 27
efficit, sive eiusdem generis sint materiae, ueluti uina miscuerunt uel argentum
erunt, sive diuersae, ueluti si alias uinum contulerit alias mel, uel alias aurum alias
m: quamvis et mulsi et electri noui corporis sit species. Sed et si sine uoluntate 25
rum casu confusae sint duorum materiae uel eiusdem generis uel diuersae, idem
t. Cum in suo loco aliquis aliena materia aedificauerit, ipse dominus in- [I. 2, 1, 29
ir aedificii, quia omne quod inaedificatur solo cedit. nec tamen ideo is qui materiae
s fuit desit eius dominus esse: sed tantisper neque nindicare eam potest neque ad
dum de ea agere propter legem duodecim tabularum, qua cauetur, ne quis tignum 30
aedibus suis iunctum eximere cogatur, sed duplum pro eo praestet. appellatione
tigni omnes materiae significantur, ex quibus aedificia fiunt. ergo si aliqua ex causa
sit aedificium, poterit materiae dominus nunc eam vindicare et ad exhibendum
Illud recte quaeritur, an, si id aedificium uendiderit is | qui aedificauerit et [I. 2, 1, 35
store longo tempore captum postea dirutum sit, adhuc dominus materiae vindica-
eius habeat. causa dubitationis est, an eo ipso, quo⁴ uniuersitas aedificii longo
capta est, singulae quoque res, ex quibus constabat, captae essent: quod non
Ex diuerso si quis in alieno solo sua materia aedificauerit, illius fit aedi- [I. 2, 1, 30
cuius et solum est et, si scit alienum solum esse, sua uoluntate amississe proprie-
materiae intellegitur: itaque neque diruto quidem aedificio vindicatio eius materiae 40
it. certe si dominus soli petat aedificium nec soluat pretium materiae et mercedes
m, poterit per exceptionem doli mali repelli, utique si nescit qui aedificauit alienum
lum et tamquam in suo bona fide aedificauit: nam si scit, culpa ei obici potest,
mere aedificauit in eo solo, quod intellegere alienum. Si alienam plantam [I. 2, 1, 31
IOC)

us is ager fuerat del. (Menge) ² tuo ins. (edd.) ³ et del. ⁴ quod?

am F¹ 4 namquae F¹ 6 feceri n't F¹ 20 qu'a'e F² | s'i'pi's'cis F² 24 siue'l' F² |
ex eadem om. F² 10 aliquo F² aliis 'et co' argentum F² 27 ips'a'e F²
william fecerit F² 12 mul'tsum F² 28 n'e'on'e F² 29 uin'di'care F² 31 co-
lum F² | oleum 'uel' frumentum F² 32 agere] habere F² 35 sit ad-
| esset F² 16 'u'ero F² 17 ac] hac F² 'ad'huc F² 38 solo s'ua F² | ill'i'us F²
um] utnum F² 19 quin in' alienis F² 39 propri'a'etatem F² 44 intellegere't' F²

in meo solo posuero, mea erit: ex diuerso si meam plantam in alieno solo posuero, illius erit: si modo utroque casu radices egerit: antequam enim radices ageret, illius permanet, cuius et fuit. his conueniens est, quod, si uicini arborem ita terra presserim, ut in meum fundum radices egerit, meam effici arborem: rationem enim non permettere, ut alterius arbor intellegatur, quam cuius fundo radices egisset. et ideo prope confinium arbor posita, si etiam in uicinum fundum radices egerit, communis est

8 1 MARCLANUS libro tertio institutionum. pro regione cuiusque praedii. Sed et si [B. 50, 1, 7] S~~2~~ S¹
in confinio lapis nascatur et¹ sunt pro indiuiso communia praedia, tunc erit lapis pro indiuiso communis, si terra exemptus sit.

9 GARUS libro secundo rerum cottidianarum sive aureorum. Qua ratione autem plantae quae terra coalescunt solo cedunt, eadem ratione frumenta quoque quae sata sunt solo cedere intelleguntur. ceterum sicut is, qui in alieno solo aedificauit, si ab eo dominus soli petat aedificium, defendi potest per exceptionem doli mali, ita eiusdem exceptionis auxilio tutus esse poterit, qui in alienum fundum sua impensa consecuit.

1 Litterae quoque licet aureae sint, perinde chartis membranisque cedant, ac solo [I. 2, 1, 23] 1 S¹
cedere solent ea quae aedificantur aut seruntur. ideoque si in chartis membranisue tuis carmen vel historiam vel orationem scripsero, huius corporis non ego, sed tu dominus esse intellegeris. sed si a me petas tuos libros tuasue membranas nec impensas scripturae soluere uelis, potero me defendere per exceptionem doli mali, utique si bona fide eorum

2 possessionem nancius sim. Sed non uti litterae chartis membranisue cedunt, ita solent [I. 2, 1, 23] 2 S¹
picturae tabulis cedere, sed ex diuerso placuit tabulas picturae cedere. utique tamen conueniens est domino tabularum aduersus eum qui pinxerit, si is tabulas possidebat², utilem actionem dari, qua ita efficaciter experiri poterit, si picturae impensam exsoluat: alioquin nocebit ei doli mali exceptio: utique si bona fide possessor fuerit qui soluerit³. aduersus dominum uero tabularum ei qui pinxerit rectam vindicationem competere dicimus,

3 ut tamen pretium tabularum inferat: alioquin nocebit ei doli mali exceptio. Hae [I. 2, 1, 40] 3 S¹
quoque res, quae traditione nostrae fiunt, iure gentium nobis adquiruntur: nihil enim tam conueniens est naturali aquitati quam uoluntatem domini uolentis rem suam in aliud

4 transferre ratam haberi. Nihil autem interest, utrum ipse dominus per se tradat [I. 2, 1, 43] 4 S¹
alicui rem an uoluntate eius aliquis⁴. qua ratione, si cui libera negotiorum ad-

5 ministratio ab eo qui peregre proficiscitur permissa fuerit et is ex negotiis rem uendiderit [I. 2, 1, 43] 5 S¹
et tradiderit, facit eam accipientis. Interdum etiam sine traditione nuda uoluntas [I. 2, 1, 44] 6 S¹
domini sufficit ad rem transferendam, ueluti si rem, quam commodaui aut locauit tibi aut apud te deposui, uendidero tibi: licet enim ex ea causa tibi eam non tradiderim, eo tamen,

6 quod patior eam ex causa emptionis apud te esse, tuam efficio. Item si quis [I. 2, 1, 45] 7 S¹
merces in horreo repositas uendiderit, simul atque claves horree tradiderit emptori, trans-

7 fert proprietatem mercium ad emptorem. Hoc amplius interdum et in incertam personam collocata uoluntas domini transfert rei proprietatem: ut ecce qui missilia iactat in vulga,

F(XYMO^C)

¹ et] idem Graeci (u. i.): nec (similiter Cuiacius)? ² possideat (edd.)? ³ requiritur qui pinxerit (u. i.) ⁴ alias (Inst.: ἔτερος B)?

1 mea erit ... posuero om. F¹ 2 permanet]
personanet F² 3 arborem ita terra m' praes-
s' e'r rim F², arbor ita terram meam pre-
sserit (presserit meam C) X Y M O C: si uicini
arborem (sic libri optimi quique, nempe collectio
Anselmo dedicata codicesque Bamb. et Taurin.
m. 1, arbor dett.) ita terra (terram codd. qui-
dam) Titii presserit, ut in eius fundum radices
ageret Inst., quod redit fere ad digestorum
emendatoris Florentini lectionem, cum qui in di-
gestis ego, in Institutionibus Titius sit, quam-
quam scribendum fuit non terra Titii presserit,
sed terra presserit Titius nec terra ea signifi-

catur Titii fundus, sed manu Titii arbor illi in-
iecta ut pondere eam deprimeret 5 fundo) in
fundo F²: in fundum Inst. 6 si n'tasi etiam
F² 7 sed et si] ὁ ἐκ τῶν ἐπικοινων γηῶν
ἀναπαθείσ λέος ἐπικοινος ἔσται B 10 sine F
11 ratione m' fr. F² 12 qu'a'e F² 16 aedi-
ca'n'tur F² 24 qui soluerit] F, qui pinxerit
(pinxerint C) X Y M O C 26 nocevit F²
27 qua'e traditione F² 32 nuda] nulla F²
33 a'l'nt locauit F² 34 uendideri F² | eam]
eman F² 35 c'a'usa F² 36 horre'o' F² | at-
qu'a'e F² 37 propri'a'etatem F² 38 pro-
pri'a'etatem F² | in] im F²

ignorat enim¹, quid eorum quisque excepturus sit, et tamen quia nult quod quisque ex-
8 ceperit eius esse, statim eum dominum efficit.² Alia causa est earum rerum, [I. 2, 1, 48 (B)]
quae in tempestate maris leuandae nauis causa eiciuntur: haec enim dominorum permanent,
quia non eo animo eiciuntur, quod quis eas habere non nult, sed quo magis cum ipsa
nave periculum *maris* effugiat. qua de causa si quis eas fluctibus expulsas uel etiam in 5
ipso mari nanctus lucrandi animo abstulerit, furtum committit.

0 IDEM libro secundo institutionum. Adquiruntur³ nobis [Gai. 2, 86. I. 2, 9 pr. B. 50, 1, 9 S*]
non solum per nosmet ipsos, sed etiam per eos quos in potestate⁴ habemus, item per⁵
seruos, in quibus usum fructum habemus, item per homines liberos et seruos alienos, quos
1 bona fide possidemus: de quibus singulis diligentius⁶ dispiciamus. Igitur⁷ [Gai. 2, 87. I. 2, 9, 3 10]
quod serui nostri⁸ ex traditione nanciscuntur siue quid stipulentur uel ex qualibet alia⁹
causa adquirunt, id nobis adquiritur: ipse enim, qui in potestate alterius¹⁰ est, nihil suum
habere potest. ideoque¹¹ si heres institutus sit, nisi nostro iussu hereditatem adire non
potest, et si iubentibus nobis adierit, hereditas nobis adquiritur, perinde¹² atque si nos
ipsi heredes instituti essemus. et his¹³ conuenienter scilicet legatum nobis per eundem¹⁴ 15
2 adquiritur¹⁵. Non solum autem proprietas per eos, quos in potestate habemus, [Gai. 2, 89]
adquiritur nobis, sed etiam possessio: cuiuscumquo¹⁶ enim rei possessionem adepti fuerint,
id nos possidere uidemur. unde etiam per eorum longam possessionem dominium nobis
3 adquiritur¹⁷. De his autem seruis, in quibus tantum usum fructum ha- [Gai. 2, 91. I. 2, 9, 4]
bemus, ita placuit, ut quidquid ex re nostra uel ex operis suis adquirant¹⁸, id nobis ad- 20
quiratur, si quid¹⁹ uero extra eas causas persecuti sint²⁰, id ad dominum proprietatis per-
tinet²¹. itaque si is²² seruus heres institutus sit legatumue quid aut ei donatum²³ fuerit,
4 non mihi, sed domino proprietatis adquiritur. Idem placet de eo, qui²⁴ nobis [Gai. 2, 92]
bona fide possidetur, siue liber sit siue alienus seruus: quod enim placuit de usufructuario,
idem probatur etiam de bonae fidei possessore. itaque quod extra duas²⁵ causas adqui- 25
ritur, id uel ad ipsum pertinet, si liber est, uel ad dominum eius²⁶, si seruus est²⁷.
5 Sed bonae fidei possessore cum usucaperit seruum, quia eo modo dominus fit, ex [Gai. 2, 93]
omnibus causis²⁸ per eum sibi adquirere potest: usufructarius uero usucapere seruum²⁹
non potest, primum quia non possidet, sed habet ius utendi³⁰ fruendi, deinde quoniam³¹
scit seruum alienum³² esse. 80

F(XYMO)

¹ enim del. (*Inst.*) ² Qua ratione uerius esse uidetur et si rem pro derelicto a domino
habitam occupauerit quis, statim eum dominum effici: pro derelicto autem habetur, quod
dominus ea mente abiecerit, ut id rerum suarum esse nollet, ideoque statim dominus esse
desinit *ins. Inst.* ³ adquiritur autem *Gaius*, adquiritur *Inst.* ⁴ manu mancipio*ue* *ins. Gai.*
⁵ eos *ins. Gai.* ⁶ firmant *Inst.*, diligenter *Gai.* (*Uer.*) ⁷ quod (quod om. cod. *Uer.*) liberi
nostris quos in potestate habemus, item *ins. Gai.*: mutata haec proponunt *Inst.* ⁸ mancipio
accipiunt uel *ins. Gai.* ⁹ firmant *Inst.*, ex aliquilibet *Gai.* (*Uer.*) ¹⁰ alterius] firmant *Inst.*,
nostra *Gai.* (*Uer.*) ¹¹ et ideo *Gai.* ¹² proinde *Gai.* ¹³ his om. *Gai. Inst.* ¹⁴ legatum
per eos nobis *Gai.*, nobis legatum per eos *Inst.* ¹⁵ dum tamen sciamus, si alterius in
bonis sit seruus, alterius ex iure Quiritium, ex omnibus causis ei soli per eum adquiri, cuius
in bonis est *ins. Gai.* ¹⁶ firmant *Inst.*, cuius *Gai.* (*Uer.*) ¹⁷ per eorum ... adquiritur] per eos
usu capio procedit *Gaius* (per eos usu capio uel longi temporis possessio nobis accedit *Inst.*),
ubi sequuntur haec: per eas uero personas, quas in manu mancipio habemus, proprietas
quidem adquiritur nobis ex omnibus causis, sicut per eos, qui in potestate nostra sunt: an
autem possessio adquiratur, quaeri solet, quia ipsas non possidemus ¹⁸ firmant *Inst.*, adqui-
runt *Gai.* (*Uer.*) ¹⁹ si quid] quod *Gai. Inst.* ²⁰ persecuti sunt *Inst.*, om. *Gai.* (*Uer.*)
²¹ pertineat *Gai.* ²² firmant *Inst.*, iste *Gai.* (*Uer.*) ²³ quid aut ei donatum] quid ei aut
donatum *Inst.*, quod ei datum *Gai.* (*Uer.*) ²⁴ a *ins. Gai. Inst.* ²⁵ istas *ins. Gai. Inst.*
²⁶ eius om. *Gai.* ²⁷ firmant *Inst.*, sit *Gai.* (*Uer.*) ²⁸ sic etiam *Inst.*, ex omni causa *Gai.*
²⁹ seruum om. *Gai. Inst.* ³⁰ sic etiam *Inst.*, et *ins. Gai.* (*Uer.*) ³¹ quia *Gai. Inst.* ³² sic
etiam *Inst.*, alienum seruum *Gai.* (*Uer.*)

³ leuandi *F** ⁴ sed quo d' *F** ⁵ maris] cuius *Gai.* ²¹ sint om. *F** | propri'a etatis *F**
YMC cum *Inst.*, nauis *FX*, magis *O* ¹¹ serui 23 sed d'omino propri'a etatis *F** ²⁵ pos-
nostris] seruui *Gai codes* ¹³ nesi *F** ¹⁴ he-
reditas] hereditate *Gai codes* ¹⁶ propri'a e-
ta'tis *F** ¹⁷ cuius cum que *F** cum *Inst.*, sed si *Gai codes* | possessor om. *F**

- 11 MARCIANUS libro tertio institutionum. Pupillus quantum ad acquirendum [B. 50, 1, 10] S non indiget tutoris auctoritate: alienare uero nullam rem potest nisi praesente tute auctore, et ne quidem possessionem, quae est naturalis, ut Sabinianis uisum est: quae sententia uera est.
- 12 CALLISTRATUS libro secundo institutionum. Lacus et stagna licet interdum [B. 50, 1, 11] S crescant, interdum exarescant, suos tamen terminos retinent ideoque in his ius alluionis 1 non adgnoscitur. Si aere meo || et argento tuo conflate aliqua species facta sit, [Ep. 10, 16] f non erit ea nostra communis, quia, cum diuersae materiae aes atque argentum sit, ab artificibus separari et in pristinam materiam reduci solet.
- 13 NERATIUS libro sexto regularum. Si procurator rem mihi [B. 50, 1, 12. BS. 14, 1, 8 sch. 10] S emerit ex mandato meo eique sit tradita meo nomine, dominium mihi, id est proprietas 1 adquiritur etiam ignorantia. Et tutor pupilli pupillae similiter ut procurator emendo nomine pupilli pupillae proprietatem illis adquirit etiam ignorantibus.
- 14 NERATIUS libro quinto membranarum. Quod in litore quis aedificauerit, eius [B. 50, 1, 13] S erit: nam litora publica non ita sunt, ut ea, quae in patrimonio sunt populi, sed ut ea, 1 quae primum a natura prodata sunt et in nullius adhuc dominium peruerentur: nec dissimilis condicio eorum est atque piscium et ferarum, quae simul atque adprehensae sunt, 1 sine dubio eius, in cuius potestatem peruerentur, dominii fiunt. Illud uidendum est, sublato aedificio, quod in litore positum erat, cuius condicionis is locus sit, hoc est utrum maneat eius cuius fuit aedificium, an rursus in pristinam causam reccidit perindeque publicus sit, ac si numquam in eo aedificatum fuisset. quod proprius est, ut existimari debeat, si modo recipit pristinam litoris speciem.
- 15 IDEM libro quinto regularum. Qui autem in ripa fluminis aedificat, non [B. 50, 1, 14] S suum facit.
- 16 FLORENTINUS libro sexto institutionum. In agris limitatis ius alluionis locum non habere constat: idque et diuus Pius constituit et Trebatius ait agrum, qui hostibus deuictis ea condicione concessus sit, ut in ciuitatem ueniret¹, habere alluionem neque esse limitatum: agrum autem manu captum limitatum fuisse, ut sciretur, quid cuique datum esset, quid uenisset, quid in publico relictum esset.
- 17 ULPIANUS libro primo ad Sabinum. Si duo domini seruo communi rem tra- [B. 50, 1, 16] S diderit², adquirit alteri ab altero.
- 18 IDEM libro quarto ad Sabinum. Per hereditarium seruum quod est eiusdem [B. 50, 1, 17] S hereditatis heredi adquiri non potest et maxime ipsa hereditas.
- 19 POMPONIUS libro tertio ad Sabinum. Liber homo, qui bona fide mihi seruit, [B. 50, 1, 18] S id³ quod ex operis suis aut ex re mea pararet, ad me pertinere sine dubio Ariosto ait: quod 1 uero quis ei donauerit aut ex negotio gesto adquisierit, ad ipsum pertinere. sed hereditatem legatum ne adquifri mihi per eum, quia neque ex re mea neque ex operis suis⁴ id sit nec ulla eius opera esset in legato, in hereditate aliquatenus, quia per ipsum adiretur F(XYMO)

¹ idem Graeci (u. i.): uenirent? ² idem Graeci (u. i.): si duo domini [serui rei alicuius] exemptionem inter se fecerint et qui uendit] seruo communi rem tradiderit? ³ id del. ⁴ neque ex operis suis del. (Menge)

6 retinent 'exarescant' ideoque F⁵ 9 pristina ta'm F² 11 propri'aetas F² 13 propri'aetatem F² 14 neratius] idem F² 15 public'o'a F⁴ | pupili F¹ 16 in om. F² 17 atqu'a'e adpr. F² 20 aedi:fici'um F² | pristinum F¹ 25 limitatis] huimitatis F¹ 26 qui hostibus seq.] (λιμιτάτος ἀγρός οὐκ ἔστιν ὁ) συγχωρέεις τοῖς ἔχοροις, ἐφ ϕ πραθήναι Ρωμαίοις B (Anon.) 28 autem manu captum limitatum om. F¹, legit interpres Graecus 29 quid in publico relictum (reliotum F⁴) esset] id ipsum legit Graecus interpres, etsi non

recte accepit: λιμιτάτος ἀγρός ἔστιν ὁ ἀπὸ πολεμίων ληφθείς, οὐ μέρος ἔμεινεν ἐν τῷ δημοσίῳ B (Anon.) 30 si duo domini seruo communi rem tradiderit ... ab altero] ὁ τῷ ἐπικοινῷ δούλῳ οἱ δεσπόται παραδώσογειν, ἑκατέρῳ προσπορίζεται B (Anon.): legit igitur interpres ut nos legimus et ut tam oratio consistet quam ratio, ex tradiderit facit tradi- 35 mea p'pararet F² 38 eius opera] F², operis F²

(quod¹ et Uarium Lucullum² aliquando dubitasse), sed uerius esse non adquiri, etiam si testator ad me uoluisset pertinere, sed licet ei³ minime adquirit, attamen, si uoluntas eius-
dens testatoris appareat, restituendam esse ei hereditatem. sed Trebatius, si liber homo bona fide seruiens iussu eius cui seruiet hereditatem adisset, heredem ipsum fieri nec inter-
esse quid senserit, sed quid fecerit⁴. Labeo contra, si ex necessitate id fecisset: quod si 5
ita, ut et ipse uellet, ipsum fieri heredem.

ULPIANUS libro uicensimo nono ad Sabinum. Traditio nihil amplius trans- [B. 50, 1, 19] S
terre debet uel potest ad eum qui accipit, quam est apud eum qui tradit. si igitur quis
dominium in fundo habuit, id tradendo transfert, si non habuit, ad eum qui accipit nihil
transfert. Quotiens autem dominium transfertur, ad eum qui accipit tale transfertur, quale 10
fuit apud eum qui tradit: si seruus fuit fundus, cum seruitutibus transit, si liber, ut fuit:
et si forte seruitutes debebantur fundo qui traditus est, cum iure seruitutum debitaram
transfertur. si quis igitur fundum dixerit liberum, cum traderet, eum qui seruus sit, nihil
ur: seruitus fundi detrahit, ueruntamen obligat se debebitque praestare quod dixit. Si f. 244'
ego et Titius rem emerimus eaque Titio et quasi meo procuratori tradita sit, puto mihi 15
quoque quaesitum dominium, quia placet per liberam personam omnium rerum possessionem
quaeri posse et per hanc dominium.

POMPONIUS libro undecimo ad Sabinum. Si seruus meus tibi bona fide ser- [B. 50, 1, 20] S
uiret et rem emisset traditaque ei esset, Proculius nec meam fieri, quia seruum non possi-
eam, nec tuam, si non ex re tua sit parata. sed si liber bona fide tibi seruiens emerit, 20
ipsius fieri. Si rem meam possideas et eam uelim tuam esse, fiet tua, quamuis possessio-
pud me non fuerit.

ULPIANUS libro quadragensimo ad Sabinum. Nemo seruum ui possidens aut [B. 50, 1, 21] S
lam aut precario per hunc stipulante uel rem accipientem potest adquirere. 24

IDEM libro quadragensimo tertio ad Sabinum. Qui bona fide alicui seruit, [B. 50, 1, 22] S
ue seruus alienus est sine homo liber est, quidquid ex re eius cui seruit adquirit, ei ad-
uirit, cui bona fide seruit. sed et si quid ex operis suis adquisierit, simili modo ei ad-
uirit: nam et operaet quodammodo ex re eius cui seruit habentur, quia iure operas ei
exhibere debet, cui bona fide seruit. Tamdiu autem adquirit, quamdiu bona fide seruit:
eterum si cooperit scire esse eum alienum uel liberum, uideamus, an ei adquirit. quaestio 30
eo est, utrum initium spectamus an singula momenta: et magis est, ut singula momenta
spectemus. Generaliter dicendum est, quod ex re sua, hoc est eius cui bona fide quis
seruit, ei adquirere non potest, sibi eum adquisitum, quod autem non ex re eius sibi
adquirere non potest, ei adquisitum, cui bona fide seruit. Si quis duobus bona fide ser-
uiat, utriusque adquiret, sed singulis ex re sua. quod autem ex re alterius est, utrum pro 35
parte ei, cui bona fide seruit⁵, pro parte domino, si seruus sit, aut, si liber sit, ei cui
bona fide seruit⁶, an nero ei debeat adquirere totum, ex cuius re est, uideamus. quam
speciem Scœuola quoque tractat libro secundo quaestio- [Scœu. I. II q. apud Ulp. D. 7, 1, 25, 6]
num: ait enim, si alienus seruus duobus bona fide seruiat et ex unius eorum re adquirat,

F(XYMO)

¹ quo de? ² Uarronem Lucullum (cf. Cic. pro Tull. 8)? ³ cui seruiet ins. ⁴ sed quid
fecerit del. ⁵ cui bona fide seruit del. ⁶ aut sibi, si liber sit qui bona fide seruit?

1 loculum F¹ | es i'se F² 2 pertineret F³
9 transfer'a' F⁴ 12 seruitute's' F² | qui
om. F² 12 iure] seiore F⁵ 14 iuri serui-
tutis] C, iuris seruitutis FM, iuris seruituti
XYO | obligat que' se F² | debebitque'a'e F² |
quod ego si' dixit F² 16 quoque' F²
18 tibi bona fide seruiret et] tibi bona fide
seruiret F, cum tibi b. f. seruiret XYMO:
et ō δούλος μογ ε̄ ἀγνοια δογλεύων coi δο-
γλεύων B (Anon.) 19 traditaqu'a'e F² 21 pos-
sidi'b'as F² 24 pr'aecario F² 25 ser-

ui a't F² 26 homo] domo F² 27 fide ser-
ui't F² 29 cui] qui F² 31 a'n' singula F² |
momenti F² | et magis est ut singula mo-
menta om. F² X²? Y²O² 32 quod ex re sua
seq.] confirming lectionem Graeci: τὰ ἐκ τῶν
πραγμάτων μογ ε̄ μη δύναται moi προσπο-
ρεθαι, ο καλή πίστει moi δογλεύων έσει· τὰ
δέ μη ἐκ τῶν πραγμάτων μογ ε̄ μη δύναται
άγτος έγειν, έμα έσται B (Anon.) 33 non ex
re] FXYO'MOC, ex re F²M²

rationem facere, ut ei dumtaxat in solidum adquirat¹. sed si adiciat eius nomen, ex cuius re stipulatur, nec dubitandum esse ait, quin ei soli adquiratur, quia et si ex re ipsius stipularetur alteri ex dominis, nominatum stipulando solidum ei adquiret. et² in inferioribus probat, ut, quamvis non nominatum nec iussu meo, ex re tamen [cf. Scaeu. l. XIII q. D. 45, 8, 19] mea stipulatus sit, cum pluribus bona fide seruiret, mihi soli adquirat. nam et illud, receptum est, ut, quotiens communis seruus omnibus adquirere non potest, ei soli eum adquirere, cui potest. et hoc Iulianum quoque scribere saepe rettuli eoque iure utimur.

24 PAULUS libro quarto decimo ad Sabinum. In omnibus, quae ad eandem [B. 50, 1, 23] speciem reuerti non possunt, dicendum est, si materia manente species dumtaxat forte mutata sit, ueluti si meo aere statuam aut argento scyphum fecisses, me eorum dominum manere,

25 CALLISTRATUS libro secundo institutionum. nisi uoluntate domini alterius [B. 50, 1, 24] nomine id factum sit: propter consensum enim domini tota res eius fit, cuius nomine facta est.

26 PAULUS libro quarto decimo ad Sabinum. Sed si meis tabulis nauem fecisses, [B. 50, 1, 25] tuam nauem esse, quia cupressus non maneret, sicuti nec lana uestimento facto, sed cu- presseum aut laneum corpus fieret. Proculus indicat hoc iure nos uti, quod Seruio et La-beoni placuisse: in quibus propria qualitas exspectaretur³, si quid additum erit toto cedit, ut statuae pes aut manus, scypho fundus aut ansa, lecto fulcrum, nauis tabula, aedificio cementum: tota enim eius sunt, cuius ante fuerant. Arbor radicitus eruta et in aliis posita priusquam coaluerit, prioris domini est, ubi coaluit, agro cedit, et si rursus eruta sit, non ad priorem dominum reuertitur: nam credibile est alio terrae alimento aliam factam.

¹ Si meam lanam infeceris, purpuram nihil minus meam esse Labeo ait, quia nihil interest inter purpuram et eam lanam, quae in lutum aut caenum cecidisset atque ita pristinum colorem perdidisset.

27 POMPONIUS libro trigensimo ad Sabinum. Quidquid infecto argento alieni ar- [B. 50, 1, 26] genti addideris, non esse tuum totum argentum fatendum est: at contra si tuum scyphum alieno plumbo plumbaueris alienoue argento ferruminaueris, non dubitatur scyphum tuum esse et a te recte uindicari. Ubi simul plura contribuuntur, ex quibus unum medicamen-tum fit, ant⁴ coctis odoribus unguenta facimus, nihil hic suum uere dicere potest prior do-minus: quare potissimum existimari, cuius nomine factum sit, eius esse. Cum partes duo-rum dominorum ferrumine cohaereant, hae cum quaereretur utri cedant, Cassius ait pro por-tione rei aestimandum uel pro pretio cuiusque partis. sed si neutra alteri accessioni est, uideamus, ne aut utriusque esse dicenda sit, sicuti massa confusa, aut eius, cuius nomine ferruminata est. sed Proculus et Pegasus existimant suam cuiusque rem manere.

28 IDEM libro trigensimo tertio ad Sabinum. Si supra tuum parietem uicinus [B. 50, 1, 27] aedificauerit, proprium eius id quod aedificauerit fieri Labeo et Sabinus aiunt: sed Pro-culus tuum proprium, quemadmodum tuum fieret, quod in solo tuo aliis aedificasset: quod uerius est.

29 PAULUS libro sexto decimo ad Sabinum. Inter eos, qui secundum unam [B. 50, 1, 28] F(XYMOC)

¹ rationemque hoc facere ut, si ex re alterius stipulatur, partem ei dumtaxat quaeri, partem domino *Ulp. ex Scaeula l. c.* ² at (Fuchs)? ³ spectaretur (u. i.)? ⁴ ut?

2 et] it *F²* 3 solidum *om. F²* | adquiret] adeoqueret *F²* 4 probat *om. F²* | meo] meum *F²* 5 m'ea *F²* | seruire'r' *F²* 7 cui] qui *F²* | eoqua'e *F²* 9 nou possunt] *F* recte, nam res ad materiam reuerti potest (l. 7 § 7 h. t.), ad speciem non potest, possunt XYMO-C 12 domini si alterius *F²* 16 cu'm pres-seum *F²* 18 exspectaretur] FC, specta-retur XYMO 19 pes] res *F²* | manus] mi-nus *F²* 20 cuius] quius *F²* | alio] *F²* cum *B*:

ei Δε ἐν ἑτέρῳ βίζωσι, alio loco *F⁴* | posito *F²* 21 οὐαλεριτ *F²* 23 in'feceris *F²*: καὶ βάψης τὴν ἑρεάν μού πορφύραν, ἐμή μένι *B* (Anon.): male igitur distinxit post purpuram interpres Graecus ut item recentiores 26 in-fecto] *F²* cum *B*: τῷ ἀργῷ σογ ἀργυρῷ *B* (Anon.), infacto *F²* 27 at] ad *F²* 29 con-tribu'ntur *F²* 31 d'uorum *F²* 32 fer-rumine *F²* 33 cuiusqu'a'e *F²* 35 cuius-qu'a'e *F²* 36 parietet *F²* 37 sabino *F²*

ripam praedia habent, insula in flumine nata non pro indiuiso communis fit, sed regionibus quoque diuisis: quantum enim ante cuiusque eorum ripam est, tantum, ueluti linea in directum per insulam transducta, quisque eorum in ea habebit certis regionibus.

POMPONIUS libro trigensimo quarto ad Sabinum. Ergo si insula nata adcre- [B. 50, 1, 29] S
uerit fundo meo et inferiorem partem fundi nendidero, ad cuius frontem insula non respicit, 5
nihil ex ea insula pertinebit ad emptorem eadem ex causa, qua nec ab initio quidem eius
fieret, si iam tunc, cum insula nasceretur, eiusdem partis dominus fuisset. Celsus filius, si
in ripa fluminis, quae secundum agrum meum sit, arbor nata sit, meam esse ait, quia so-
lum ipsum meum priuatum est, usus autem eius publicus intellegitur. et ideo cum excic-
catus esset alueus, proximorum fit, quia iam populus eo non utitur. Tribus modis insula 10
in flumine fit, uno, cum agrum, qui aluei non fuit, amnis circumfluit, altero, cum locum,
qui aluei esset, siccum relinquit et circumfluere coepit, tertio, cum paulatim colluendo
locum eminentem supra alueum fecit et eum alluendo auxit. duobus posterioribus modis
priuata insula fit eius, cuius ager propior fuerit, cum primum extitit: nam et natura flu-
minis haec est, ut cursu suo mutato aluei causam mutet. nec quicquam intersit¹, utrum 15
de aluei dumtaxat solo mutato an de eo, quod superflusum solo et terrae sit, quaeratur,
utrumque enim eiusdem generis est. primo autem illo modo causa proprietatis non mu-
tatur. Alluio agrum restituit eum, quem impetus fluminis totum abstulit. itaque si ager,
qui inter uiam publicam et flumen fuit, inundatione fluminis occupatus esset, siue paulatim
occupatus esset siue non paulatim, sed eodem impetu recessu fluminis restitutus, ad pristi- 20
num dominum pertinet: flumina enim censitorum uice funguntur, ut ex priuato [Ep. 15, 62]
en publicum addicant et ex publico in priuatum: itaque sicuti hic fundus, cum alueus [Ep.] f. 245'
fluminis factus esset, fuissest publicus, ita nunc priuatus eius esse debet, cuius antea fuit.
Si pilas in mare iactauerim et supra eas inaedificauerim, continuo aedificium meum fit.
Item si insulam in mari aedificauerim, continuo mea fit, quoniam id, quod nullius sit, oc- 25
cupantis fit.

PAULUS libro trigensimo primo ad edictum. Numquam nuda traditio trans- [B. 50, 1, 29] S
pert dominium, sed ita, si uenditio aut aliqua² iusta causa praecesserit, propter quam tra-
ditio sequeretur. Thensaurus est uetus quaedam depositio pecuniae, cuius non [B. 50, 1, 30]
exstat memoria, ut iam dominum non habeat: sic enim fit eius qui inuenerit, quod non 30
alterius sit. alioquin si quis aliquid uel lucri causa uel metus uel custodiae condiderit sub
terra, non est thensaurus: cuius etiam furtum fit.

GAIUS libro undecimo ad edictum prouinciale. Etiam inuitis nobis per seruos [B. 50, 1, 31] S
adquiritur paene ex omnibus causis. 34

ULPIANUS libro quarto disputationum. In eo, quod seruo castrensi ante adi- [B. 50, 1, 32] S
tam hereditatem filii familias militis legatur, uel eo, quod stipulatur³ seruus, tractatur apud
Marcellum libro uicensimo, ex cuius persona uel stipulatio uires habeat uel legatum. et
puto uerius, quod et Scaeuelae uidetur et ipse Marcellus tractat, si quidem adeatur here-
ditas, omnia ut in hereditario seruo, si adita non sit, ut in proprio patris esse spectanda:
et si usus fructus fuerit huic seruo relictus, modo patri uideri delatum, modo heredi, nec 40
a persona in personam creditur transisse. Eadem distinctione quis utetur etiam, si res
fuerit subtracta: aut cessare aut non⁴ furti actionem dicet, si ex testamento adierit, quoniam
hereditati furtum non fit, aut, si non adierit, patri dabitur furti actio. Nam et conditio,
quotiens seruus hereditarius stipulatur uel per traditionem accipit, ex persona defuncti
F(XYMOC)

¹ interest (Hal.)? ² alia (ΔΛΗ Β: Bynkershoek)? ³ is ins. (Krueger) ⁴ aut non del. (similiter Schulting)

³ insula'm' F⁴ ⁴ in h. t. l. 30—66 et se-
quentis l. 1 nomina iuris consultorum omissa spa-
tio vacuis relicta a F² suppl. F² 6 perti-
neuit F² 12 colluendo F² 17 utrum-
qu'a'e F² | propri'a'etatis F² 19 esset siue]
esset side F² 22 priuatum] priuatum F²

24 aedificium 'm' eum F² 28 pr'a'ecceserit F²
30 ex'estat F² 34 paen'a'e F² 39 partis F²
41 distinctione'm' F² 43 adierit quoniam
hereditati' patri F² | conditio] scilicet ea de
qua agitur D. 12, 7, 1 pr.

uires assumit, ut Iuliano placet: cuius et ualuit sententia testantis personam spectandam esse opinantis.

- 34 IDEM libro quarto de censibus. Hereditas enim non heredis personam, sed [B. 50, 1, 33] ~~s~~
defuncti sustinet, ut multis argumentis iuris ciuilis comprobatum est.
- 35 IDEM libro septimo disputationum. Si procurator meus uel [B. 50, 1, 34. BS. 38, 9, 5 sch. 1] ~~s~~
tutor pupilli rem suam quasi meam uel pupilli alii tradiderint, non redessit ab eis domi-
nium et nulla est alienatio, quia nemo errans rem suam amittit.
- 36 IULIANUS libro tertio decimo digestorum. Cum in corpus [B. 50, 1, 35. BS. 23, 1, 18 sch. 4] ~~s~~
quidem quod traditur consentiamus, in causis uero dissentiamus, non animaduerto, cur inefficax sit traditio, ueluti si ego credam me ex testamento tibi obligatum esse, ut fundum
tradam, tu existimes ex stipulatu tibi eum deberi. nam et si pecuniam numeratam tibi
tradam donandi gratia, tu eam quasi creditam accipias, constat proprietatem ad te transire
nec impedimento esse, quod circa causam dandi atque accipiendi dissenserimus.
- 37 IDEM libro quadragensimo quarto digestorum. Per seruum, qui pignori datus [B. 50, 1, 36] ~~s~~
est, creditori nec possessio adquiritur, quia nec stipulatione nec traditione nec ullo alio
modo per eum seruum quicquam ei adquiritur, quamvis possessio penes eum sit. Si unus
1 ex dominis seruo communi pecuniam donauit, in potestate domini est, quemadmodum seruo
communi pecuniam donet. nam si hoc solum egerit, ut ea separetur a suis rationibus et
in peculio serui sit, manebit eiusdem domini proprietas: si uero eo modo pecuniam seruo
communi donauerit, quomodo alienis seruis donare solemus, fiet sociorum communis pro
2 portione, quam in seruo habebunt. Sed ut sequens quaestio locum habeat, constituamus
socium itsa seruo communi pecuniam donasse, ut proprietatem suam manere uellet. si ex
hac pecunia seruus fundum comparauerit, erit is fundus communis sociorum pro portione
dominii: nam et si furtiu*s* nummis seruus communis fundum comparauerit, sociorum erit
pro portione dominii. neque enim ut fructuarius seruus ex re fructuarii non adquirit pro-
prietario, itsa et communis seruus ex re alterius domini non adquirit alteri domino. sed
quemadmodum in his, quae aliunde adquiruntur, diuersa condicio est fructuarii et serui¹
communis, ueluti cum alter fructuario non adquirat, alter dominis adquirat: ita quod ex re
quidem fructuarii adquisitum fuerit, ad eum solum pertinebit, quod ex re alterius domini
3 seruus communis adquisierit, ad utrumque dominum pertinebit. Sicut seruus communis
stipulando nominatum alteri ex dominis, ita per traditionem accipiendo soli ei adquirit.
4 Quod unius seruus per traditionem accipiendo se accipere dixerit domino et Titio, partem
5 domino adquiret, in parte nihil agit. Fructuarius seruus si dixerit se domino proprietatis
per traditionem accipere, ex re fructuarii totum domino adquiret: nam et sic stipulando ex
6 re fructuarii domino proprietatis adquireret. Si, cum mihi donare uelles, iusserim te seruo
communi meo et Titii rem tradere isque hac mente acciperet, ut rem Titii faceret, nihil
agetur: nam et si procuratori meo rem tradideris, ut meam faceres, is hac mente acceperit,
ut suam faceret, nihil agetur. quod si seruus communis hac mente acceperit, ut duorum
dominorum faceret, in parte alterius domini nihil agetur.

- 38 ALFENUS UARUS libro quarto digestorum a PAULO epitomatorum. Attius [B. 50, 1, 37] ~~s~~
fundum habebat secundum uiam publicam: ultra uiam flumen erat et ager Lucii Titii: fluit²
flumen paulatim primum omnium³ agrum, qui inter uiam et flumen esset, ambedit et uiam
F(XYMOC)

¹ fructuarii serui et? ² fluit del. (Hal.)
(= PROMANIEUM: cf. p. 497, 2 agrum et uiam publicam, item D. 43, 12, 3)?

1 assūmit aut *F²* aut *f*, consumit *F¹*: πρὸς τὸ πρόσωπον τοῦ τελεγύματος ἡ ἔρρωται τὸ γενόμενον ἢ οὐ *B*, unde fortasse scr. uires aut sumit aut non sumit ² op̄tinantis *F²*
7 emittit *F¹* 12 gratia'm' *F²* | propri'a etas-
tem *F²* 15 traditione] mandatione *F¹*
19 propri'a etas *F²* 25 propri'a etario *F²*
26 domino] domini *F²* 29 quidam *F¹* 30 per-
tineuit *F²* 33 propri'a etatis *F²* 34 sic]

Hal., si *F*, om. *XYMOC* 35 propri'a etatis *F²*
36 faceret in spatio uacuo relicto suppl. *F²*
37 tradideris (traderes *O*) ut meam faceres]
XYMOC cum *B*: ὥσπερ εἰ καὶ διοικητὴ μοῦ
Δῆμος ὀνόματι μού, ὃ δέ ίδια λάθη, tradiderim
ut meam facere *F* | h'is *F²* 40 c'attius *F¹*,
martius *XY*, marcius *MOC* 42 ambedit] *F¹*,
ambedit *F²*, aboleuit *XY* (superexc. uel abedit)
M (*marg.* abedit *P[isis]*) *OC*

sustulit, postea rursus minutatim recessit et alluione in antiquum locum rediit. respondit, cum flumen agrum et uiam publicam sustulisset, eum agrum eius factum esse, qui trans flumen fundum habuisset: postea cum paulatim retro redisset, ademisse ei, cuius factus esset, et addidisse ei, cuius trans uiam esset, quoniam eius fundus proximus flumini esset, id autem, quod publicum fuisse, nemini accessisset¹. nec tamen² impedimento uiam esse ait, quo minus ager, qui trans uiam alluione relictus est, Attii fieret: nam ipsa quoque uia fundi esset.

IULIANUS libro tertio ex Minicio. Etiam furtiuus seruus [B. 50, 1, 38. BS. 23, 1, 31 sch. 3] S bona fidei emptori adquirit, quod ex re eius stipulatur aut per traditionem accipit. 9

AFRICANUS libro septimo quaestionum. Quaesitus est, si is, cui liber homo [B. 50, 1, 89] Sf bona fide seruiret, decesserit eique is heres extiterit, qui liberum eum esse sciat, an ali- quid per eum adquirat. non esse ait, ut hic bona fide possessor uideatur, quando sciens liberum possidere coepit, quia et si fundum suum quis legauerit, heres, qui eum legatum esse sciat, procul dubio fructus ex eo suos non faciet: et multo magis si testator eum alienum bona fide emptum possedit. et circa seruorum igitur operam ac ministerium ean- 15 dem rationem sequendam, ut, siue proprii siue alieni uel legati uel manumissi testamento fuerint, nihil per eos heredibus, qui modo eorum id non ignorarent, adquiratur. etenim simul haec fere cedere, ut, quo casu fructus praediorum consumptos suos faciat || bona f. 246' fide possessor, eodem per seruum ex opera et ex re ipsius ei adquiratur. 19

ULPIANUS libro nono ad edictum. Statuas in ciuitate positas ciuium non [B. 50, 1, 40] E esse, idque Trebatius et Pegasus: dare tamen operam praetorem oportere, ut, quod ea mente in publico positum est, ne liceret priuato auferre nec ei qui posuerit. tuendi ergo siues erunt et aduersus petentem exceptione et actione aduersus possidentem iuuandi.

PAULUS libro undecimo ad edictum. Substitutio, quae nondum competit, [B. 50, 1, 41] E extra bona nostra est. 25

GAIUS libro septimo ad edictum prouinciale. Seruus, qui bona fide possi- [B. 50, 1, 42] E detur, id quod ex re alterius est possessori non adquirit. Incorporales res traditionem et usucaptionem non recipere manifestum est. Cum seruus, in quo alterius usus fructus est, hominem emit et ei traditus sit, antequam pretium soluat, in pendent est, cui proprietatem adquisierit: et cum ex peculio, quod ad fructuarium pertinet, soluerit, intellegitur fructuarii 30 homo fuisse: cum uero ex eo peculio, quod proprietarium sequitur, soluerit, proprietarii ex post facto fuisse uidetur.

ULPIANUS libro nono decimo ad edictum. Pomponius tractat: cum pastori [B. 50, 1, 43] E meo lupi porcos eriperent, hos uicinæ uillæ colonus cum robustis canibus et fortibus, quos specoris sui gratia pascebat, consecutus lupis eripuit aut canes extorserunt: et cum pastor 35 meus peteret porcos, quaerebatur, utrum eius facti sint porci, qui eripuit, an nostri maneat: nam genere quodam uenandi id erant sancti. cogitabat tamen⁴, quemadmodum terra marique capta, cum in suam naturalem laxitatem peruererant, desinerent eorum esse qui ceperunt, ita ex bonis quoque nostris capta a bestiis marinis et terrestribus desinant nostra esse, cum effugerunt bestiae nostram persecutionem. quis denique manere nostrum 40 dicit, quod aus transuolans ex area aut ex agro nostro transtulit⁵ aut quod nobis eripuit? si igitur desinit, si fuerit ore bestiae liberatum, occupantis erit, quemadmodum piscis uel per uel aus, qui potestatem nostram euasit, si ab alio capiatur, ipseius fit. sed putat po-

(XYMOC)

homini cessisset? tamen iam? ut siue alieni siue proprii? requiritur cogi-
bat Mucius, annon uel similia abstulit?

esse^t F^t 4 ad^didissem F^t 6 alluioni F^t
at^t tii F^t 11 eique hⁱs F^t 14 esse^t F^t
15 h^ac F^t 17 modi F^t 20 ciuium non
esse^t o^ύte to^ύ ka^όekastóⁿ eicin o^ύte to^ύ ána-
te^έthekó^tos B 21 pegasus] pegasus aiunt F^t
23 petentem exceptione et actione aduersus
om. F^t, uertunt B 28 usus fructus] ususestruc-

II.

tus F^t: δούλος οὐ ἐγώ τὸν χρήσιν, τὸν δὲ τὴν δεσποτίαν ἔχεις B: excidit fortasse alterius proprietas 29 pretium] praedium F^t | in im F | propri'a etatem F^t 31 propri'a etati F^t | propri'a etarii F^t 36 factus F^t 37 uenandi i' id F^t 40 nostrum] nostram F 41 transtulit] FX, sustulit YMC, substulerit O

32

tius nostrum manere tamdiu, quamdiu recipere possit: licet in aubus et piscibus et seruerum sit quod scribit. idem ait, etsi naufragio quid amissum sit, non statim nostrum es desinere: denique quadruplo teneri eum qui rapuit. et sane melius est dicere et quod a lupo eripitur, nostrum manere, quamdiu recipi possit id quod erectum est. si igitur manet, ego arbitror etiam furti competere actionem: licet enim non animo furandi fuerit colonus, persecutus, quamvis et hoc animo potuerit esse, sed et si non hoc animo persecutus es, tamen cum reposcenti non reddit, supprimere et intercipere uidetur. quare et furti et exhibendum teneri eum arbitror et vindicari exhibitos ab eo porcos posse.

45 GAIUS libro septimo ad edictum prouinciale. Communis seruus si ex re aliena B. 50, 1, 44 E terius dominorum adquisierit, nihilo minus commune id erit, sed is, ex cuius re adquisitum fuerit, communi diuidendo iudicio eam summam praecipere potest: nam fidei bona conuenit, ut unusquisque praecipuum habeat, quod ex re eius seruus adquisierit. sed si aliunde seruus communis adquisierit, omnibus sociis pro parte dominii hoc adquiritur.

46 UPLIANUS libro sexagensimo quinto ad edictum. Non est nouum, ut qui dominium non habeat, alii dominium praebat: nam et creditor pignus uendendo causam 13 dominii praestat, quam ipse non habuit.

47 PAULUS libro quinquagensimo ad edictum. Fructuario hereditas adquiri non potest, quod in operis serui hereditas non est. B. 50, 1, 46 E

48 IDEM libro septimo ad Plautium. Bonae fidei emptor non dubie percipiendo B. 50, 1, 47 E fructus etiam ex aliena re suos interim facit non tantum eos, qui diligentia et opera eius peruererunt, sed omnes, quia quod ad fructus attinet, loco domini paene est. denique etiam priusquam percipiat, statim ubi a solo separati sunt, bonae fidei emptoris fiunt. nec interest, ea res, quam bona fide emi, longo tempore capi possit nec ne, ueluti si pupilli sit ueluti ui possessa aut praesidi contra legem repetundarum donata ab eoque abalienata sit bona fidei emptori. In contrarium quaeritur, si eo tempore, quo mihi res traditur, putem uidentis esse, deinde cognouero alienam esse, quia persevererat per longum tempus capio, fructus meos faciam. Pomponius uerendum, ne non sit bonae fidei possessus, quamvis capiat: hoc enim ad ius, id est capionem, illud ad factum pertinere, ut quis bona aut mala fide possideat: nec contrarium est, quod longum tempus currit, non est contrario is, qui non potest capere propter rei uitium, fructus suos facit. Et ouium fetus in fructu sunt et ideo ad bonae fidei emptorem pertinent, etiamsi praegnates uenierint uel subreptae sint. et sane quin lac suum faciat, quamvis plenis uberibus uenierint, dubium non potest: idem in lana iuris est.

49 IDEM libro nono ad Plantium. Quod¹ fructarius ex re sua donat, ex re eius B. 50, 1, 48 E est: sed si eo animo id fecerit, ut ad proprietatis dominum pertineat, dicendum est id adquiri. si autem extraneus ei donet indistincte, soli proprietario adquiritur. eadem dicimus in homine libero, qui bona fide mihi seruit, ut, si ei aliquid donauerim, meum sit. ideo Pomponius scribit, quamvis donauerim ei operas suas, tamen quidquid ex operis suis adquiret, mihi adquiri.

50 POMPONIUS libro sexto ex Plautio. Quamvis quod in litore publico uel in mari extruxerimus, nostrum fiat, tamen decretum praetoris adhibendum est, ut id facilius lecat: immo etiam manu prohibendus est, si cum incommodo ceterorum id faciat: nesciulem eum actionem de faciendo nullam habere non dubito.

51 1 CELSUS libro secundo digestorum. Transfugam iure belli recipimus. Et B. 50, 1, 50 E quae res hostiles apud nos sunt, non publicae, sed occupantium fiunt.

F(XYMOC)

¹ fructuario seruo ins. (Krueger)

1 'm'anere F¹ 2 nauphragio F² | am'm'is-
sum F³ 8 exhibito habeo percos F⁴ 10 com-
muni F⁵ 23 pupilli] quasi esset populi, uer-
terunt Graeci: ὡς τοῦ δῆμου ὄντα B (Anon.)

29 ut quis] F⁶X⁷O, ut si quis F⁸X⁹Y¹⁰C
31 fructu's sunt F¹¹ | pregnates F¹² 32 mint
bis F¹³ 35 propri'a etatis F¹⁴ 36 donec F¹⁵ /
propri'a etario F¹⁶ 42 faciet F¹⁷

- 52 MODESTINUS libro septimo regularum. Rem in bonis nostris habere intelle- [B. 50, 1, 51] E
gimur, quotiens possidentes exceptionem aut amittentes ad reciperandam eam actionem
habemus.
- 53 IDEM¹ libro quarto decimo ad Quintum Mucium. Ea quae ciuiliter adqui- [B. 50, 1, 52] E
runtur per eos, qui in potestate nostra sunt, adquirimus, ueluti stipulationem: quod natura- 5
liter adquiritur, sicuti est possessio, per quemlibet uolentibus nobis possidere adquirimus.
- 54 IDEM libro trigensimo primo ad Quintum Mucium. Homo liber hereditatem [B. 50, 1, 53] E
nobis adquirere non potest, qui bona fide nobis seruit: ²adquiret, si tamen sponte sua
sciens condicione suam adierit: nam si iussu nostro adierit, neque sibi neque nobis ad-
quiret, si non habuerit animum sibi adquirendi: quod si eam mentem habuit, sibi adquirit. 10
- Item promittendo nobis liber homo, qui bona fide nobis seruit, ut et [BS. 17, 1, 18 sch. 38]
emendo uel uendendo, uel locando uel conducendo, obligari ipso iure poterit. Sed³ damnum
dando damni iniuriae tenebitur, ut tamen culpam in damno dando exigere debeamus gra-
uiorem nec tamen⁴ leuem quam ab extraneo. At⁵ si iussu nostro quid in re nostra gerant
uel absentibus nobis quasi procuratores aliquid agant, danda erit in eos actio. Non solum 15
si eos emerimus, sed etiam si donati fuerint nobis aut ex dotis nomine aut ex legati per-
tinere ad nos coeperunt aut ex hereditate, idem praestabunt: nec solum si nostros puta-
uerimus, sed et si communes aut fructuarios, || ut tamen, quod adquisituri non essent, si f. 247
re uera communes aut usuarii essent, id hodieque⁶ non adquirant. Quidquid tamen liber
homo uel alienus quie⁷ bona fide nobis seruit non adquirit nobis, id uel sibi liber uel 20
alienus seruus domino suo adquiret: excepto eo quod uix est, ut liber homo possidendo
usucapere possit, quia nec possidere intellegitur, qui ipse possideretur. sed nec per seruum
alienum, quem nos bona fide possidemus, dominus peculiari nomine ignorans usucapere
poterit, sicuti ne per fugituum quidem, quem non possidet. 24
- PROCULUS libro secundo epistularum. In laqueum, quem uenandi causa [B. 50, 1, 53 a] E
posueras, aper incidit: cum eo haereret, exemptum eum abstuli: num tibi uideo tuum
aprūm abstulisse? et si tuum putas fuisse, si solutum eum in siluam dimissem, eo casu
tus esse desisset an maneret? et quam actionem tecum haberet, si desisset tuus esse,
num in factum dari oportet, quaero. respondit: laqueum uideamus ne intersit in publico
an in priuato posuerim et, si in priuato posui, utrum in meo an in alieno, et, si in alieno, 30
utrum permissu eius cuius fundus erat an non permissu eius posuerim: praeterea utrum
in eo ita haeserit aper, ut expedire se non possit ipse, an diutius luctando expediturus se
fuerit. summam tamen hanc puto esse, ut, si in meam potestatem pernenit, meus factus
sit. sin autem aprūm meum ferum⁸ in suam naturalem laxitatem dimisisses et eo facto
meus esse desisset, actionem mihi in factum dari oportere, ueluti responsum est, cum quidam 35
poculum alterius ex naue eieceret.
- 55 IDEM libro octauo epistularum. Insula est enata in flumine contra frontem [B. 50, 1, 54] E
agri mei, ita ut nihil excederet longitudo regionem praedii mei: postea aucta est paulatim
et processit contra frontes et superioris uicini et inferioris: quaero, quod adcrevit utrum
meum sit, quoniam meo adjunctum est, an eius iuris sit, cuius esset, si initio ea nata eius 40
longitudinis fuisset. Proculus respondit: flumen istud, in quo insulam contra frontem agri
F(XYMO)

¹ POMPONIUS (quo nomine allegatur l. 54 h. t. apud Anonymum B. 13, 1, 13 sch. 3: Schulting)?
² sibi ins. ³ et ins. (edd.) ⁴ tam (u. i.)? ⁵ et (Menge)? ⁶ hodieque] nobis utique?
⁷ qui (edd.)? ⁸ ferum] factum (edd.)?

6 quemliuet F¹ 11 ut et] ute F², et F³:
ἐπερωτώμενος τί μοι ἡ μισθῶν cet. B (Anon.)
12 uendendo F⁴ 14 tamen] idem legisse in-
terpretem appareat ex errore eius: ζημιῶν με-
γάποιπτει τῷ νόμῳ τῷ ἐξ ἀρνήσεως ἐς τὸ δι-
πλοῦν ἀπαιτούντι πλέον τοῦ ἐζωτικοῦ B (Anon.),
tam XYMC, tamen tam O 15 in eo's⁵ F²
18 fructuariis F⁶ | esse'n't F⁷ 20 id om. F⁸

21 seruos F 22 possit] FXY² MO²C, non
possit Y²O⁴ 23 peculiari*i*' F² 25 laque'e'um
F⁴ | quam F⁸ 28 esse't desisset F⁴ 29 la-
que'e'um F⁴ 31 utrum permissu'm' F²
34 lexitatem F² | et om. F 38 mei ita]
menuta F² 40 initio'ea' nata F² 41 con-
tra'm' F²

FENICOL
CREDIDIT

tui enatam esse scripsisti ita, ut non excederet longitudinem agri tui, si alluisionis¹ ius habet et insula initio propior fundo tuo fuit quam eius, qui trans flumen habebat, tota tua facta est, et quod postea ei insulæ alluione accessit, id tuum est, etiamsi ita accessit, ut procederet insula contra frontes uicinorum superioris atque inferioris, uel etiam ut propior 1 esset fundo eius, qui trans flumen habet. Item quaero, si, cum propior ripae meae enata est insula et postea totum flumen fluere inter me et insulam coepit relicto suo alueo, quo maior amnis fuerat, numquid dubites, quin etiam insula mea maneat et nihilo minus eius soli, quod flumen reliquit, pars fiat mea? rogo, quid sentias scribas mihi. Proculus respondit: si, cum propior fundo tuo initio fuisset insula, flumen relicto alueo maiore, qui inter eam insulam fuerat et eum fundum uicini, qui trans flumen erat, fluere coepit inter 10 eam insulam et fundum tuum, nihilo minus insula tua manet. set alueus, qui fuit inter eam insulam et fundum uicini, medius diuidi debet, ita ut pars propior insulæ tuae tua, pars autem propior agro uicini eius esse intellegatur. intellego, ut et² cum ex altera parte insulæ alueus fluminis exaruerit, desisse insulam esse, sed quo facilius res intellegeretur, agrum, qui insula fuerat, insulam appellant³.

- 57 PAULUS libro sexto ad Plautium. Per seruum donatum a [B. 50, 1, 55. BS. 23, 8, 45 sch. 2] K⁴ marito nec ex re quidem || eius, cui donatus est, adquiri quicquam posse Iulianus scribit: f. 2 hoc enim in eorum persona concessum est, qui bona fide seruunt.
- 58 IAUOLENUS libro undecimo ex Cassio. Quaecumque res ex mari extracta est, non ante E/ eius incipit esse qui extraxit, quam dominus eam pro derelicto habere coepit. 20
- 59 CALLISTRATUS libro secundo quaestzionum. Res ex mandatu meo empta non [B. 50, 1, 56] P prius mea fiet, quam si mihi tradiderit qui emit.
- 60 SCAEUOLA libro primo responsorum. Titus horreum frumentarium nouum [B. 50, 1, 57] P ex tabulis ligneis factum mobile in Seii praedio posuit: queritur, uter horrei dominus sit. respondit secundum quae proponerentur non esse factum Seii. 25
- 61 HERMOGENIANUS libro sexto iuris epitomarum. Hereditas in multis partibus [B. 50, 1, 57] P iuris pro domino habetur adeoque hereditati quoque ut domino per seruum hereditarium adquiritur. in his sane, in quibus factum personae operaue substantia desideratur, nihil hereditati quaeri per seruum potest. ac propterea quamvis seruus hereditarius heres institui possit, tamen quia adire inbentis domini persona desideratur, heres exspectandus est. Usus se fructus, qui sine persona constitui non potest, hereditati per seruum non adquiritur.
- 62 PAULUS libro secundo manualium. Quaedam, quae non possunt sola alienari, per uniuersitatem transeunt, ut fundus dotalis, ad heredem⁴, et res, cuius aliquis commercium non habet: nam etsi legari ei non possit, tamen heres institutus dominus eius efficitur. 25
- 63 TRYPHONINUS libro septimo disputationum. Si is qui in aliena potestate est [B. 50, 1, 59] P⁵ thensaurum inuenierit, in persona eius cui adquirit hoc erit dicendum, ut, si in alieno agro inuenierit, partem ei adquirat, si uero in parentis dominie loco inuenierit, illius totus sit, 1 si autem in alieno, pars⁶. Si communis seruus in alieno inuenierit, utrum pro dominii partibus an semper aequis adquiret? et simile est atque in hereditate uel legato vel quod ab aliis donatum seruo traditur, quia et thensaurus donum fortunae creditur, scilicet ut pars, 2 quae inuentori cedit, ad socios, pro qua parte serui quisque dominus est, pertineat. Si communis seruus in domini unius fundo proprio inuenit, de parte, quae soli domino sem-
- F(XYMO_C)

¹ is ins. ² ut et] utique (Menge)? ³ appellau? ⁴ ad heredem del. ⁵ si autem in alieno pars del. (Hal.)?

1 e'am'natam F² 2 initio propior M, initio prior F, initio prior tamquam Pisanam affer^t margo M, uicinior proprius XO, in uincio proprius Y, in inicio propius Y², inicio propius C 4 propior F² 5 meate' F² 6 coep'erit F² | quo] quod F 9 propior F² 11 nihil'h'o minus F² 12 'uic'i'ni F² |

prop'r'ior F² 13 propior agro uicini] F², propior autem uicinis F² | part'a'e F² 15 insula, insulam F 19 mare F 23 frumentarium F² 27 adeoque] F², ideoque F² 36 septimo bis F² 38 inuenierit partem ei adquirat si uero in parentis domini illius F² 41 alii's' F² 42 quae] qui F²

per cedit, non est dubium, quin solius domini praedii sit: uerum an aliiquid ex parte ferat alter¹ socius, uidendum est, et numquid simile sit, atque cum stipulatur seruus iussu unius domini aut per traditionem aliiquid accipit uel² nominatum alteri: quod magis dici poterit. Quod si seruus, in quo usus fructus alienus est, inuenierit in eius locum³, qui seruum proprium habet, an totum illius sit? et si in alieno, an partem eidem adquirat an uero fructuario? inspectio in illo est, num ex operis serui adquiratur. finge terram fodientem inuenisse, ut hoc dicatur fructuarii esse: quod uero subito in abdito loco positum nihil agens, sed aliter ambulans inuenit, proprietatis domini sit. ego nec illius ad fructuarium pertinere partem arbitror: nemo enim seruorum opera thensaurum quaerit nec ea propter tunc terram fodiebat, sed alii rei operam insumebat et fortuna aliud dedit. itaque si in ipseius fructuarii agro inuenierit, puto partem solam ut agri dominum habiturum, alteram ad eum, cuius in seruo proprietas est, pertinere. Quod si creditor inuenierit, in alieno uidebitur inuenisse: partem itaque sibi, partem debitori praestabit, nec recepta pecunia restituet, quod iure inuentoris, non creditoris ex thensauro apud eum remansit. quae cum ita sint, et cum ex principiis auctoritate creditor ut proprium agrum tenere coepit iure dominii, intra constitutum luendi tempus pignoris || causa uertitur: post transactum autem tempus thensaurum f. 248' in eo inuentum ante solutam pecuniam totum tenebit. oblato uero intra constitutum tempus debito, quoniam uniuersa praestantur atque in simplici petitore reuocantur⁴, restitu debet, sed pro parte sola, quia dimidium inuentori semper placet relinqui. 19

64 QUINTUS MUCIUS SCAEUOLA libro singulari ὄρων. Quae quisque aliena in [B. 50, 1, 59 A censum dedit, nihilo magis eius flunt.

65 LABEO libro sexto pithanon a PAULO epitomatorum. Si epistulam tibi misero, [B. 50, 1, 60 A non erit ea tua, antequam tibi redditu fuerit. PAULUS: immo contra: nam si miseris ad me tabellarium tuum et ego rescribendi causa litteras tibi misero, simul atque tabellario tuo tradidero, tuae fient. idem accidet in his litteris, quas tuae dumtaxat rei gratia misero, 25 veluti si petieris a me, uti te alicui commendarem, et eas commendaticias tibi misero litteras. Si qua insula in flumine propria tua est, nihil in ea publici est. PAULUS: immo in eo genere insularum ripae flumini et litora mari proxima publica sunt, non secus atque 2 in continentis agro idem iuris est. Si qua insula in flumine publico proxima tuo fundo nata est, ea tua est. PAULUS: uideamus ne hoc falsum sit de ea insula, quae non ipsi alueo 30 fluminis cohaeret, sed uirgultus aut alia qualibet leui materia ita sustinetur in flumine, ut solum eius non tangat, atque ipsa mouetur: haec enim propemodum publica atque ipsius fluminis est insula. PAULUS: si insula in flumine nata tua fuerit, deinde inter eam insulam et contrariam ripam alia insula nata fuerit, mensura eo nomine erit instruenda a tua insula, non ab agro tuo, propter quem ea insula tua facta fuerit: nam quid interest, qualis 35 ager sit, cuius propter propinquitatem posterior insula cuius sit quaeratur? LABEO libro eodem. Si id quod in publico innatum aut aedificatum est, publicum est, insula quoque, quae in flumine publico nata est, publica esse debet.

66 UENULEIUS libro sexto interdictorum. Cum praegnas mu- [BS. 23, 3, 10 sch. 1. B. 50, 1, 60 A lier legata aut usucpta alieno modo alienata pariat, eius fient⁵ partus, cuius est ea, cum emeretur, non cuius tunc fuisse, cum conciperet.

F(XYMO)

¹ altera? ² uel del. ³ loco (ἐν τῷ ... ἀρῷ B: edd.)? ⁴ praestantur ea quae in simplici creditore (sic Fitting) reuocantur? ⁵ fiet?

6 finge't terram F⁴ 8 propri'a etatis F²
 11 eum] eam F⁷ 12 propri'a etas F² 13 praestauit F¹ 14 permansit F² 15 coep'e it F⁴
 17 ante] autem F² 18 uniuers'a F² | atque
 in simplici petitore (petitore erasum in M)
 reuocantur FXYMO, atque in simplici pig-
 nore reuocantur O⁴, atque in simplici pignore
 petitore res reuocantur C 19 deb'eb'it F²
 20 L 64 continuatur antecedenti adestque nomen
 iurieconsulti a prima manu in F (cf. adp. 495 u. 4)|

quisqu'a'e F² 22 epistula'm' F² 26 petierit F¹ |
 te] ta F² | commendati m'cias F⁴ 29 tuo] tua F²
 34 ripam] ipsam F² 36 labeo] caput hinc or-
 ditur F suppleuitque nomen F² (cf. ad p. 495 u. 4)
 37 quo'que' F² 38 debet] FX² Y² C cum B, non
 debet X² Y² MO 41 cum emeretur] Hal. cum
 BS. 23, 3, 10: ἔκεινος ἔστι τὸ τίκτομενον, οὐτι-
 νος ἡν δύτη ἐν τῷ τίκτειν, οὐ μην ὅτε συνέλαβε,
 qui emeretur F¹, quae (que, deinde quae F²)
 emeretur F² XYM, cum emeretur OC

II.

R DE ADQUIRENDA UEL AMITTENDA POSSESSIONE R E

1 PAULUS libro quinquagensimo quarto ad edictum. Possessio appellata est, ut et Labeo ait, a sedibus¹ quasi positio, quia naturaliter tenetur ab eo qui ei insistit, quam Graeci κατοχήν dicunt. Dominiumque rerum ex naturali possessione coepisse 5 Nerua filius ait eiusque rei uestigium remanere in his, quae terra mari caeloque capiuntur: nam haec protinus eorum fiunt, qui primi possessionem eorum adprehenderint. item bello capta et insula in mari enata et gemmae lapilli margaritae in litoribus inuentae eius fiunt, 2 qui primus eorum possessionem nancus est. Apiscimur autem possessionem per [Ep.] nosmet ipsos. Furiosus, et pupillus sine tutoris auctoritate, non potest incipere possidere, 10 quia affectionem tenendi non habent, licet maxime corpore suo rem contingent, sicut si quis dormienti aliquid in manu ponat. sed pupillus tutore auctore incipiet possidere. Ofilius quidem et Nerua filius etiam tutoris auctoritate possidere incipere posse pupillum aiunt: eam enim rem facti, non iuris esse: quae sententia recipi potest, si eius aetatis sint, 4 ut intellectum capiant. Si uir uxori cedat possessione donationis causa, plerique [Ep. 2, 18] putant possidere eam, quoniam res facti infirmari iure ciuili non potest: et quid attinet dicere non possidere mulierem, cum maritus, ubi noluit possidere, protinus amiserit pos- 5 sessionem? Item adquirimus possessionem per seruum aut filium, qui in potestate [Ep.] est, et quidem || earum rerum, quas peculiariter tenent, etiam ignorantes, sicut Sabino et q. Cassio et Iuliano placuit, quia nostra uoluntate intellegantur possidere, qui eis peculium 20 habere permiserimus. igitur ex causa peculiari et infans et furiosus adquirunt possessio- 6 nem et usucapiunt, et heres², si hereditarius seruus emat. Sed et per eum, quem bona fide possidemus, quamuis alienus sit uel liber, possessionem adquiremus. si mala fide eum possideamus, non puto adquiri nobis possessionem per eum: sed nec uero domino aut sibi 7 adquiret, qui ab alio possidetur. Per communem sicut per proprium adquirimus, etiam 25 8 singuli in solidum, si hoc agat seruus, ut uni adquirat, sicut in dominio adquirendo. Per eum, in quo usum fructum habemus, possidere possumus, sicut ex operis suis adquirere 9 nobis solet: nec ad rem pertinet, quod ipsum non possidemus: nam nec filium. Ceterum et ille, per quem uolumus possidere, talis esse debet, ut habeat intellectum possidendi: 10 Et ideo si furiosum seruum miseris, ut possideas, nequaquam uideris adprehendisse pos-

FXYZM(OC)

¹ a pedis sedibus (*H. Cannegieter*)? ² hereditas?

2 rubricam suppl. *F²* | amittenda *ind. F¹*, omit-
tenda *ind. F²* et *F³* quinquagensimo quarto]
xliiiii *X*, iii *Z*, iiii *M*, i *O* 4 et] etiam *Z* |
a sedibus quasi positio (positio *F¹*) *F*margo *Y*,
pedibus quasi positio (positio *Z²*) *Y²Z*, pe-
dum quasi positio (positio est *O²*) *X²Y²MO²*,
a pedibus pedum quasi (quasi pedum *C*) posi-
tio *X²O²C* | qui insistit ei *YZ* 5 κατοχήν *F²*,
γατοχή *X*, κατοχή *O*, θεατοχή *Y*, καταχή *M*,
karont *Z*, caroauen *C* | dicunt *om.* *X* | domi-
niumqu'a e *F²* 6 rei *om.* *XYZM* | in] *F²X*
YZMOC, de *F²* | mari caeloqu'a *F²*, caelo
marique *Z* 7 adpr'a e'henderint *F²* 8 enata] *FZ²*, nata *XYZ²MOC* | et gemmae] cingem-
mae *F²* | in *om.* *Z* 9 primus] prius *M* | eo-
rum possessionem] possess. eorum *Z* | apisci-
mur] adipiscimur *XYZMOC* | possessiones *Y*
10 sine toris *Z²* | potest] possunt *X* 11 quia] qui *X²* | tenendi (tendi *X²*) non habent (ha-
beant *Y*) non habeant tenendi *Z* | contingent] atingant *Y²* 12 post po[nat] reliquis uersus
vacuus relictus est in *F* | possidere] posse *F¹*

14 eam enim rem (rem enim *M*) ... esse] ea
enim res ... est *X* 15 possessionem *fXYZ*
MOC 16 eam *om.* *Y²* | ciuile *X²* 18 aut
om. *X²* | filium] per filium *X* 19 et quidem
om. *Y²* | peccualiter *Z²* 20 intelleguntur
XYZOC | qui eis] *F²X²YZ²O²C*, quis eis *F¹*,
quia eis *X²Z²O²*, quod eis *M* 21 permis-
imus *YZ* | etiam infans *M* | adquirit] *X²YM*
22 et heres] exheres *X²* | per *om.* *Y²* 23 sit
alienus *M*, alienus seruus sit *X* | uel liber]
et liber *X²Y*, uel quamuis liber *M* | adqui-
remus] *F²MO*, adqueremus *F²*, adquirimus
XYZC | si] *F²*, quod si *F²XYZMOC* | eum
'adquiremus' possideamus *F²*, possideamus
(*om.* eum) *Z²* 24 adquirit *MO* 25 qui ab]
quia ab *Y*, quod ab *M* | communem] comm.
seruum *Z²O²* | propri'a um *F²* 26 singuli]
singulis *Z²* 27 operia] operibus *X²* 28 nobis
om. *Z* | ipsum] illum *YMO²* 29 per] perne
X² | uolumus] uoluimus *F²*, filius uolumus *M²*
30 misiseris *X²* | possideas] possideret *M²*,
possideae *O²*, possidendeas *M²*

11 sessionem. Quod si impuberem miseris ad possidendum, incipies possidere, sicut pupillus,
 12 maxime tutore auctore, adquirit possessionem. Nam per ancillam quin possis nancisci
 13 possessionem, non dubitatur. Pupillus per seruum siue puberem siue inpuberem adquirit
 14 possessionem, si tutore auctore iusserit eum ire in possessionem. Per sernum, qui in fuga
 sit, nihil posse nos possidere Nerua filius ait, licet respondeatur, quamdui ab alio non ⁵
 possideatur, a nobis eum possideri ideoque interim etiam usucapi. sed utilitatis causa re-
 ceptum est, ut impleatur usucatio, quamdui nemo nactus sit eius possessionem. posses-
 sionem autem per eum adquiri, sicut per eos, quos in provincia habemus, Cassii et Iuliani
 sententia est. Per seruum corporaliter pignori datum non adquirere nos¹ possessionem
 Iulianus ait (ad unam enim tantum causam uideri eum a debitore possideri, ad usucapio-¹⁰
 nem), nec creditori, quia nec stipulatione nec ullo alio modo per eum adquirat, quamuis
 cum possideat. Ueteres putauerunt non posse nos per seruum hereditarium adquirere, quod
 sit eiusdem hereditatis. itaque agitur, num haec regula longius producenda sit, ut, si
 plures serui legati sint, per unum an possint ceteri possideri. idem tractatus est, si pariter
 empti uel donati sunt. sed uerius est ex his causis posse me per unum reliquorum adqui-¹⁵
 re posse possessionem. Si ex parte heredi instituto seruuus legatus sit, propter partem, quam
 ex causa legati habet, adquiret fundi hereditarii possessionem. Idem dicendum est, si
 seruum communem iussero adire hereditatem, quia propter partem meam adquiro. Haec,
 quae de seruis diximus, ita se habent, si et ipsi uelint nobis adquirere possessionem: nam
 si iubearis seruum tuum possidere et is eo animo intret in possessionem, ut nolit tibi, sed ²⁰
 potius Titio adquirere, non est tibi adquisita possessio. Per procuratorem tutorem cura-
 toremus possessione nobis adquiritur. cum autem suo nomine nacti fuerint possessionem, non
 cum ea mente, ut operam dumtaxat suam accommodarent, nobis non possunt adquirere.
 alioquin si dicamus per eos non adquiri nobis possessionem, qui nostro nomine accipiunt,
 futurum, ut neque is possideat cui res traditis sit, quia non habeat animum possidentis,²⁵
 neque is qui tradiderit, quoniam cesserit possessione. Si iusserim uenditorem pro- [Ep. 6, 5]
 curatori rem tradere, cum ea in praesentia sit, uideri mihi traditam Priscus ait, idemque
 esse, si nummos debitorem iusserim alii dare. non est³ enim corpore et factu ne- [Ep.]
 cessare adprehendere possessionem, sed etiam oculis et affectu argumento esse eas res, quae ²⁹
 propter magnitudinem ponderis moueri non possunt, ut columnas, nam pro traditis eas ²⁴⁹
 haberi, si in re praesenti consenserint: et uina tradita uideri, cum claves cellae uinariae
 emptori traditae fuerint. Municipes per se nihil possidere possunt, quia uniuersi [Ep. 6, 6]
 consentire non possunt. forum autem et basilicam hisque similia non possident, sed pro-
 misse his utuntur. sed Nerua filius ait, per seruum quae peculiariter adquisierint et possi-
 dere et usucapere posse: sed quidam contra putant, quoniam ipsos seruos non possideant. ³⁵

—XYZM(OC)

¹ adquiri nobis? ² recte per eum ins. ³ est] esse?

1 impuberem] inpossessipuberem *M* | possi-
 2 d[em] pondere *F* | 2 auctore tutore *X* | ad-
 3 quirit poss.) sibi adq. poss. *XC*, adq. poss.
 4 non dubitatur *M* | possis) possit *X*, possem
 5 *YM*, possema *M*, om. *X*. 3 siue (suum *YC*)
 6 inpuberem siue inpuberem] siue (siue om. *O*)
 7 inpuberem siue puberem *ZO*, om. *X* | ad-
 8 quiret *M* 4 si masime si *X* | iusserit] iussit
 9 *YM* | posse possessionem *X* 5 sit) est *Y·ZMC* |
 10 posse om. *X* | licet] *F·X·Y·MOC*, licet *F·X*·
 11 enim om. *X* | tantum causam] causam
 12 tantum *X* | possideri] possidere *X* 11 modo
 13 om. *X* 12 seruum] seruos *X* | heredita-
 14 rum ... 13 hereditatis om. *F* 13 agitur] *F·Y·Z·MC*, agitur *XY·Z·O* 14 tractatum
 15 *X·MOC* 15 me om. *Z* 16 sit om. *X* |
 16 parte[m] *F*, om. *Y* 17 causa legati habet)
 17 legati habet causa *X* 18 quia] qua *Y* 21 ad-

1 quisita] *FY*, quae sita *XY·ZMOC* 23 pos-
 2 sunt adquirere] *FXO*, possunt .. adquirere *M*,
 3 possumus adquirere *YZC* 25 habeat (habet
XOC) animum habet *M* | possiden-
 4 tia] *FX·Y·Z·MO*, possidendi *X·Y·O·C*, pos-
 5 sidenti *Z* 26 is] his *F* | possessione] *F·Z*,
 6 possessionem *FIXYMO* | iusserim] iussero
 7 *YC* | procuratori] procuratori meo *Z* 27 mibi
 8 om. *F* 28 alii dare om. *X* | tactu] *Grotius*
 9 aliique cum *B*: οὐ γὰρ μόνον τὸν σωματικὸν
 10 ἀφῆκε πείσαι τὸν, actu libri 29 argumento]
 11 et argumento *F·XYZMOC* 30 ponderis mo-
 12 neris] temporis mori *F* | traditis] tradita *Z*·
 13 31 consenserint F² | uimarie *O*, unarie *X*·
 14 32 uniuersi] uni *F* 33 et] ex *M* | ba[ci]lli-
 15 cam *F* 34 quae... adquisierint] *FX*, que ...
 16 adquisierit *X·M*, qui ... adquisierit *YZOC*
 17 35 possideant] posseideant *F*, possident *MC*

2 ULPIANUS libro septuagensimo ad edictum. Sed hoc iure utimur, ut et pos- [B. 50, 2, 1] E
sidere et usucapere municipes possint idque¹ eis et per seruum et per liberam personam
adquiratur.

3 PAULUS libro quinquagensimo quarto ad edictum. Possideri autem possunt, [B. 50, 2, 2] K
1 quae sunt corporalia. Et apiscimur possessionem corpore et animo, neque per se animo 5
aut per se corpore. quod autem diximus et corpore et animo adquirere nos debere pos-
sessionem, non utique ita accipendum est, ut qui fundum possidere uelit, omnes glebas
circumambulet: sed sufficit quamlibet partem eius fundi introire, dum mente et cogitatione
2 hac sit, uti totum fundum usque ad terminum uelit possidere. Incertam partem rei possi-
dere nemo potest, ueluti si hac mente sis, ut quidquid Titius possidet, tu quoque uelis 1
3 possidere. Neratius et Proculus et solo animo non posse nos adquirere possessionem, si
non antecedat naturalis possessio. ideoque si thensaum in fundo meo positum sciam,
continuo me possidere, simul atque possidendi affectum habuero, quia quod desit naturali
possessioni, id animus implet. ceterum quod Brutus et Manilius putant eum, qui fundum
longa possessione cepit, etiam thensaum cepisse, quamuis nesciat in fundo esse, non est : —
4 uerum: is enim qui nescit non possidet thensaum, quamuis fundum possideat. sed et si
sciat, non capiet longa possessione, quia scit alienum esse. quidam putant Sabini senten-
tiam ueriorem esse nec alias cum qui scit possidere, nisi si loco motus sit, quia non sit
5 sub custodia nostra: quibus consentio. Ex plurimis² causis possidere eandem rem pos-
sumus, ut quidam putant et eum, qui usuciperit et³ pro emptore, et pro suo possidere: —
sic enim et si ei, qui pro emptore possidebat, heres sim, eandem rem et pro emptore et
pro herede possideo: nec enim sicut dominium non potest nisi ex una causa contingere,
6 ita et possidere ex una dumtaxat causa possumus. Ex contrario plures eandem rem in
solidum possidere non possunt: contra naturam quippe est, ut, cum ego aliquid teneam,
tu quoque id tenere uidearis. Sabinus tamen scribit eum qui precario dederit et ipsum 2
possidere et eum qui precario acceperit. idem Trebatius probabat existimans posse alium
iuste, alium iniuste possidere, duos iniuste uel duos iuste non posse. quem Labeo repre-
hendit, quoniam in summa possessionis non multum interest, iuste quis an iniuste possidat:
quod est uerius. non magis enim eadem possessio apud duos esse potest, quam ut tu stare
6 uidearis in eo loco, in quo ego sto, uel in quo ego sedeo, tu sedere uidearis. In amittenda : —
FXYZM(OC)

¹ indeque? ² pluribus (u. i.)? ³ et eum qui usuciperit et] eum qui usucaperet?

1 libro xl X, libro uii Y, libro xxvii O 2 pos-
sunt X⁴C 4 quinquagensimo quarto] xlivii
YM, xlivi Z 5 corporalia sunt M | apisci-
mūr] adipiscimur XYZMOC 6 aut] neque
ZC | et corpore] FX², corpore X⁴YZMOC |
debere nos poss. X, nos poss. debere C
7 utique] ultraque F¹ | gleuas F 8 circum-
ambulet] circumuenire ambulet X² | quam-
libet partem] quam libertatem F² | introiri M,
introre X², tute Y² 9 totum om. Y
10 nemo potest possidere YZ | possideat YZ,
possideret O 11 proculis X² | et solo F¹,
solo FXYZMOC | possessionem adquirere
Z, adq. poss. aiunt X 13 me (me om. Z)
continuo YZ | possidenti X² | quod] FX²Y²O
om. X²Y²ZMC 15 ceperit YZMO | nasciat
F¹ | in fundo esse] esse in fundo esse Y², esse
in fundo Y² | non] quod non XYZMOC
16 is enim qui] FX²M²C, si enim qui X²M²,
si enim, YZO | si om. Z² 17 capiat Y²
18 alia Z² | nisi si] nisi XYZMOC 19 plu-
rimis] pluribus Z 20 putant om. X² | eum
qui] qui eam M, qui cum O² | usuciperit et
pro emptore et pro suo possidere] non recte
haec explicant plerique ex D. 41, 10, 1 fin.: nam

cause nulla apparet, cur Paulus hoc loco pro
simplici casu et communi (u. l. 1 cit. uerb. ut
puta) exempli causa citarit dubium et praeterea
uiz memoratum: deinde si hoc uoluit, certe di-
cendum erat usuciperit pro emptore, et pro
emptore: denique post impletam usucaptionem
etsi uidentur quidam possessionem admisisse pro
suo, tamen admissem esse etiam possessionem pro
emptore nec probatum est nec probabile 21 sic]
sicuti MC | et si] et pro si X² | possideatbat
M² | pro emptore (proheredemptore Y²) et pro
herede] pro her. et pro empt. ZM 22 pos-
sideo] sic X² et rel., possidebat X², possi-
debat X² 23 et om. X²M² | ex una] una ex M²
24 quippe] coeppe F¹ | cum om. X² | ali-
quod X² 25 uidearis] F² | tamen] tantum
XM²? | dederit et ... 26 qui precario om. F¹
26 idem] item X | probabat] probat F²O,
approbat X, approbat Y²ZMC | existimant
F¹ 27 duos (duos om. F¹) iniuste uel (uel
om. Z²) del. X² | quem labeo libro F² | re-
pr'a'ehendit F² 29 non enim magis XYZ
MOC | ut tu] uti X², ut M 30 uidearis in
eo F² | admittenda X²

possessione affectio eius qui possidet intuenda est: itaque si in fundo sis et tamen eum possidere, protinus amittes possessionem. igitur amitti et animo solo [Ep. 13, 7] quamuis adquiri non potest. Sed et si animo solo possideas, licet alius in [Ep.] sit, adhuc tamen possides. Si quis nuntiet domum a latronibus occupatam et dominore conteritus noluerit accedere, amississe eum possessionem placet. quod si 5 uel colonus, per quos corpore possidebam, decesserint discesserint, animo retinebo sionem. Et si alii trahiderim, amitto possessionem. nam constat possidere nos, f. 250 aut nostra uoluntate discesserimus aut ui delecti fuerimus. Si seruus, quem possi- , pro libero se gerat, ut fecit Spartacus¹, et iudicium liberale pati paratus sit, non ur a domino possideri, cui se aduersarium praeparat. sed hoc ita uerum est, si 10 libertate moratur: alioquin si ex possessione seruitutis in libertatem reclamauerit rale iudicium implorauerit, nihil minus in possessione mea est et animo eum pos- donec liber fuerit pronuntiatus. Saltus hibernos aestiuosque animo possidemus, is certis temporibus eos relinquamus. Ceterum animo nostro, corpore etiam alieno emus, sicut diximus per colonum et seruum, nec mouere nos debet, quod quasdam² 15 ignorantes possidemus, id est quas servi peculiariter parauerunt: nam uidemur eas lem et animo et corpore possidere. Nerus filius res mobiles excepto ho- [Ep. 6, 7] quatenus sub custodia nostra sint, hactenus possideri, id est quatenus, si uelimus, lem possessionem nancisci possimus. nam pecus simul atque aberrauerit aut uas cederit, ut non inueniatur, protinus desinere a nobis possideri, licet a nullo [Ep.] 20 eatur: dissimiliter atque si sub custodia mea sit nec inueniatur, quia praesentia eius tantum cessat interim diligens inquisitio. Item feras bestias, quas uiuariis incluse- et pisces, quos in piscinas coiecerimus, a nobis possideri. sed eos pisces, qui in sint, aut feras, quae in siluis circumseptis uagantur, a nobis non possideri, quo- elictae sint in libertate naturali: alioquin etiam si quis siluam emerit, uideri eum 25 feras possidere, quod falsum est. Aues autem possidemus, quas inclusas habemus, quae mansuetae factae custodiae nostrae subiectae sunt. Quidam recte putant co- quoque, quae ab aedificiis nostris uolant, item apes, quae ex alveis nostris euolant indum consuetudinem redenunt, a nobis possideri. Labeo et Nerus filius responde- esinere me possidere eum locum, quem flumen aut mare occupauerit. Si [Ep. 6, 8] 30 und te depositam furti faciendi causa contrectaueris, desino possidere. sed si eam M(OC)

icit Spartacus del.: certe debuit esse non ut fecit Spartacus, sed ut iudicium cet. 41, 3, 15, 1) ² res ins. (u. i.)

ue om. XYZMOC | possessionem' F' | tantum X'M'C' 2 nolis] nolueris 3, non uis YZ', non ui Z' | amittet Y', es X' 3 et om. M | possideat F' | lins] alius licet XYZO 4 tamen] tan- M 5 amiss'esse F' | possessionem eum X 6 decesserint discesserint] esserint uel X'Y?Z'MC, discesserint Y'Z'O 7 et si] FYZ'O, sed si XMC, tradiderim] FX' cum B: si δε καὶ ἀλλω ποιω, tradiderint X'YZMOC 8 aut | nostra Z' | discesserimus] dicesseri- dissenserimus M 9 pro libero bis X' | ouis X'YOC | pati om. X' | sit om. Y sidere X' 11 diu] duo Y' | in 'e' liber- ' | alioquin si] si alioquin X' | pro- terit XYZMOC 12 in possessionem X' | est] esse X | animo eum] ani- eo F': γγχη αγτὸν νέμομαι B 13 sal- litum F' | aestiuosqu'a'e F' | possideat- 14 animo] animum F' 15 debet] hoc XYOC | quasdam etiam ignor' an- , quasdam ignorantes etiam res X,

quasdam res etiam ignorantes (pignorantes C') YZMOC 16 possideamus Z' | comparaue- runt XOC | eas] eos MC, om. Z' 17 mouiles F(em. f) 18 nostra custodia Z | 'h'actenus F' 19 naturalem] eius naturalem X | possumus XYMC | atque auerrauerit F', at- que (at X') oberrauerit XY | aut uas ita] euaserit Y', uel euaserit C 20 ceciderit X | possidere X'Y 21 quia praesentia eius sit] FX', quia (qui O') in praesentia eius sit X'YMO'C, quasi non praesens sit superscr. Y 22 interim' F' | item et feras M | uestias F' | uiuariis] FO', in uiuariis XYZMO'C | inclu- simus O, incluseramus X', concluserimus Z 23 in piscina collegerimus XYZMOC: ἡ ιχθύας εἰς τίκτιναν σύναπάγω B 24 sint] sunt XC 25 relictae sunt YMOC | libertate m' F' | na- turali] nostra naturali M', sua naturali marg. M | siluas X 27 nostra'e F' | sint YZ 28 albeis F' | nostris om. YZ 29 et] item et M' | nerua responderunt filius X 31 con- rectauerit F', tractaueris O | desino (desine F') possidere] possidere desino Z

loco non moueris et infitiandi animum habeas, plerique ueterum et Sabinus et Cassius recte responderunt possessorein me manere, quia furtum sine contrectatione fieri non potest nec animo furtum admittatur. Illud quoque a ueteribus praeceptum est ne- (Ep.) minem sibi ipsum causam possessionis mutare posse. Sed si is, qui apud me depositum uel commodauit, eam rem uendiderit mihi uel donauerit, non uidebor causam possessionis 5 mihi mutare, qui ne possidebam quidem. Genera possessionum tot sunt, quot et causae adquirendi eius quod nostrum non sit, uelut pro emptore: pro donato: pro legato: pro dote: pro herede: pro noxae dedito: pro suo, sicut in his, quae terra marique uel ex hostibus capimus uel quae ipsi, ut in rerum natura essent, fecimus. et in summa magis 10 unum genus est possidendi, species infinitae. Uel etiam potest diuidi possessionis genus 11 in duas species, ut possideatur aut bona fide aut non bona fide. Quod autem Quintus Mucius inter genera possessionum posuit, si quando iussu magistratus rei seruandae causa possidemus, ineptissimum est: nam qui creditorem rei seruandae causa uel quia damni infecti non caueatur, mittit in possessionem uel uentris nomine, non possessionem, sed custodiam rerum et obseruationem concedit: et ideo, cum damni infecti non cauente nicio 16 in possessionem missi sumus, si id longo tempore fiat, etiam possidere nobis et per longam possessionem capere praetor causa cognita permittit.

4 ULPIANUS libro sexagensimo septimo ad edictum. Quidquid filius [B. 50, 2, 3. Ep. 6, 9] peculiari nomine adprehenderit, id statim pater eius possidet, quamuis ignoret in sua potestate filium. amplius etiam si filius ab alio tamquam seruus possideatur, idem erit probandum.

5 PAULUS libro sexagensimo tertio ad edictum. Si ex stipulatione tibi Stichum [B. 50, 2, 4] debeam et non tradam eum, tu autem nactus fueris possessionem, praedo es¹: seque si uendidero nec tradidero rem, si non uoluntate mea nactus sis possessionem, non pro emptore possides, sed praedo es.

6 ULPIANUS libro septuagensimo ad edictum. Clam possidere eum dicimus, [B. 50, 2, 5] qui furtive ingressus est possessionem ignorante eo, quem sibi controuersiam facturum suspicabatur et, ne faceret, timebat. is autem qui, cum possideret non clam, se celauit, in ea causa est, ut non uideatur clam possidere: non enim ratio optinendae possessionis, sed origo nanciscendae exquirenda est: nec quemquam clam possidere incipere, qui sciente aut uolente eo, ad quem ea res pertinet, aut aliqua² ratione bonae fidei possessionem

XYZM(OC)

¹ tu autem ... praedo es del. ² alia qua (Menge)?

1 loco] locum *F¹* | inficiandi *f.*, infitiandi *X²* | ueterum] ueterem sum *X³*, interim *Y⁴* | et sabinus] sabinus *Y* 2 recte bis *M⁵* 3 admittatur] *FX⁶Y*, admittitur *X⁷YMOC* | praeceptum] receptum *XO* 4 sibi ipsum] *FXYZ⁸*, ipsum sibi *O*, sibipsum *Z⁹*, sibi ipsi *X¹⁰MC* 5 commodauerit *X* | causa'm' *F²* 6 mihi om. *Y¹¹* | qui] quia *ZMO¹²* | ne poss.] *FY*, nec poss. *X¹³ZMOC*, nec poss. bis *X¹⁴* possessionis *M* | quod *F¹* | et om. *Z* 7 ad- quirende eius quidem *X¹⁵* | pro legato pro dote pro herede] pro leg. pro her. (om. pro dote) *YZ¹⁶*, pro dote pro leg. pro her. *M*, pro leg. pro her. pro dote *C* 8 noxe debito *XC* | mariqu a'e *F¹⁷* 9 facimus *X¹⁸M* | summagis *X¹⁹* 10 possidenti *X²⁰*, possidentis *M* | uel potest etiam *X* 11 possideatur] possidetur *M*, pos- sideat *Z*, possidere *X²¹YC* | aut bona] bona *X²²YMOC* 12 posuit] possuit *F¹*, om. *Z²³* | iussu] iussum *F¹* | rei seruandae] per ser- uandam *Y* | causa possidemus] *X²⁴* et sic, nempe causa uel quia damni infecti non caueatur mitti possidemus, uerbis repetitis

*ex u. 13 errore statim ab ipso librario emenda-*to, *F¹*, causa (causam *Y*) uel quia damni infecti (uel quia damni infecti om. *Z²*?) non caueatur (cauetur *O*, cauebatur *X²³C*) mitti (mittit in possessionem *Y*, non caueatur mitti om. *M*, mitti om. *XC*) possidemus *X²⁴YZMOC* 13 dampnum facti *X²⁵* 14 mitti *X²⁶* 16 pos- sessione'm' *F²* | missi sumus] misimus *Z²⁷* 17 capere] usucapere *Y²⁸* 18 sexagesimo ui Z, sexagesimo Y, lxxiiii XM, xxvii O 19 ap- prehendit *M* | ignoraret *Z* | in potestate sua *Z*, iussu in sua potestate *M* 20 filium] filium esse *X²⁹*, esse filium *O* | etiam si] etiam et si *X* 22 sexagensimo tertio] uiii X, sexa- gesimo Z | tibi om. *M* 23 na'nctus *F²* | posse- sionem] possessionism *F²* | praedi'o a'es *F²* | aequa *F¹* 24 uendidero] uend. tibi *X²* | nec tradidero rem] rem nec trad. *ZOC* | si non] et si non *X²*, si sine *X²MC*, sine *O* | na'nctus *F²* 26 lxxx X, uii YO | dicimus om. *Z²⁷* in possessionem *XYZOC* 29 posessionis *X²⁸* 30 ne quemquam *Z* 31 aut uolente eo om. *Z* | bona fide *M²⁹*

nanciscitur. itaque, inquit Pomponius, clam nanciscitur possessionem, qui futuram controversiam metuens ignorante eo, quem metuit, furtive in possessionem ingreditur. Qui¹ ad nundinas prefectus neminem reliquerit et, dum ille a nundinis reddit, aliquis occupauerit possessionem, uideri eum clam possidere Labeo scribit: retinet ergo possessionem is, qui ad nundinas abiit: uerum si reuertentem dominum non admiserit, ui magis intellegi pos- 5 sidere, non clam.

PAULUS libro quinquagensimo quarto ad edictum. Sed et si nolit in fundum [B. 50, 2, 6] E⁹ reuerti, quod uim maiorem uereatur, amississe possessionem uidebitur: et ita Neratius quoque scribit.

IDEM libro sexagensimo quinto ad edictum. Quemadmodum² nulla [D. 50, 17, 153. B. 50, 2, 7] E⁹ possessio adquiri nisi animo et corpore potest, ita nulla amittitur, nisi in qua utrumque in contrarium actum est.

GAIUS libro uicensimo quinto ad edictum prouinciale. Generaliter quisquis [B. 50, 2, 8] E¹⁵ omnino nostro nomine sit in possessione, ueluti procurator hospes amicus, nos possidere uidemur.

ULPIANUS libro sexagensimo nono ad edictum. Si quis ante conduxit, postea [B. 50, 2, 9] E²⁰ precario rogauit, uidebitur discessisse a conductione: quod si ante rogauit, postea conduxit, conduxisse uidebitur. potius enim hoc procedere uidetur, quod nouissime factum est: et hoc Pomponius ait. Idem Pomponius bellissime temptat dicere, numquid qui conduxerit quidem praedium, precario autem roganuit non ut possideret, sed ut in possessione esset²⁰ (est autem longe diuersum: aliud est enim possidere, longe aliud in possessione [Ep. 6, 10] esse: denique rei seruandae causa, legatorum, damni infecti non possident, sed sunt [Ep.] in possessione custodiae causa): quod si factum est, utrumque procedit. Si quis et conduxerit et rogauerit precario, uti possideret, si quidem nummo uno conduxit, nulla dubitatio est, quin ei precarium solum teneat, quia conductio nulla est, quae est in [D. 19, 2, 46] 25 uno nummo³: sin uero pretio, tunc distinguendum, quid prius factum est.

PAULUS libro sexagensimo quinto ad edictum. Iuste possidet, qui auctore [B. 50, 2, 10] E²⁵ praetore possidet.

ULPIANUS libro septuagensimo ad edictum. Naturaliter uidetur pos- [B. 50, 2, 11. Ep. 6, 11] E³⁰ sidere is qui usum fructum habet. Nihil commune habet proprietas cum possessione: et ideo non denegatur ei interdictum uti possidetis, qui coepit rem uindicare: non enim uidetur possessioni renuntiasse, qui rem uindicanit.

IDEM libro septuagensimo secundo ad edictum. | Pomponius refert, cum la- [B. 50, 2, 12] E^{f. 251}
FXYZM(OC)

¹ qui si quis? ² ut igitur D. l. gemino eoque pleniore ³ si quis conduxerit nummo uno, conductio nulla est, quia et hoc donationis instar inducit D. l. gemino fortasse interpolato

1 pomponius na' clam F⁴ 3 neminem] domi neminem (neminem om. C) Y'Z'C | reddit Z⁵ 5 abiit uerum] habitu rerum F⁶ | intellegi possidere] intellegi possidere X'YMO, possidere intellegi Z⁷ l. 8 ante l. 7 collocat M | libro om. F | lxiiii X, iii Z, iiiii M | sed om. F⁸ 8 quod] quando M | uidetur MO | ita re neratus X⁹ 10 idem] paulus M | sexagensimo quinto] FYO¹⁰, lxii O¹¹, sept. u Z, xl X, xliii M 11 nisi si animo X¹² | potest] poterit M | ita] illa F¹³, ita et XZ | null'a' F¹⁴ | amittatur Y 12 est actum M 13 xxiiii XM, iii Z 14 posse- sione] F¹⁵YZ, possessionem F¹⁶XMO¹⁷ 15 uidebitur Z 16 lxiii O, lxiiii M, xluiii X, sexagensimo iiii Y, sexag. iii Z | antea XM 17 pr'a'ecario F¹⁸ | roganerit Z, om. C | dices- sisse Z¹⁹, decessisse C, dissensisse M | con- dictione F²⁰, condutio Z²¹ | quod si] quod Y²² | roganerit ZOC 18 uidebitur uideui-

tur F²³, om. X²⁴ | uidetur] uidebitur XYZMOC | factum est] est factum YZMO, in factum est C²⁵ 19 ait] probat C | qui] quid F²⁶ | con- duxit ZMC 20 pr'a'ecario F²⁷, praedium- cario X²⁸ | roganerit MO | non ut] ut non X 21 aliud enim est Z | possessionem F²⁹Y 22 denique F³⁰ 23 in possessionem M | conduxerit] conduxit Z 24 precario rogaue- rit YZM | conduxit] conduxit ZO 26 pre- tio] FXYZOC, pretio id est mercede M, precario X³¹ | factum esset M, actum est X 27 xluiii X, xu O | auctorem M, auctore O 28 possidet pretore (pret. om. X³²) X 29 xxl X, uii Y, lxi O | naturaliter] generaliter M³³? 30 usum fructum] usum Z³⁴ | proprietas etas F³⁵ 31 cooperit XM | enim om. Z 32 renun- tiasse] renuntiare M 33 libro om. F | xxlii X, uii Y, liiii Z, lxxiiii O

pides in Tiberim demersi essent naufragio et post tempus extracti, an dominium in integro fuit per id tempus, quo erant mersi. ego dominum me retinere puto, possessionem non puto, nec est simile fugitiuo: namque fugitiuus idcirco a nobis possideri uidetur, ne ipse nos priuet possessione: at in lapidibus diuersum est. Cum quis utitur adminiculo ex persona auctoris, uti debet cum sua causa suisque uitiis: denique addimus in accessione de ui et clam et precario uendoris. Praeterea quaeritur, si quis hominem uendori redhibuerit, an accessione uti possit ex persona eius. et sunt qui putent non posse, quia uenditionis est resolutio redhibitio: alii emptorem uendoris accessione usurum et uendoris emptoris, quod magis probandum puto. Si liber homo uel alienus seruus, cum bona fide seruirent, comparauerint et alii adquisierint possessionem, neque liberum neque serui do minum debere uti accessione. Quaesitum est, si heres prius non possederat, an testatoris possessio ei accedat. et quidem in emptoribus possessio interrumpitur, sed non idem in heredibus plerique probant, quoniam plenius est ius successionis quam emptionis: sed 5 suptilius est quod in emptorem, et in heredem id quoque probari. Non autem ea tantum possessio testatoris heredi procedit, quae morti fuit iniuncta, uerum ea quoque, quae um 10 quam testatoris fuerit. In dote quoque si data res fuerit uel ex dote recepta, accessione 15 dabitur uel marito uel uxori. Si is, qui precario concessit, accessione uelit uti ex persona eius cui concessit, an possit, quaeritur. ego puto eum, qui precario concessit, quamdiu manet precarium, accessione uti non posse: si tamen reperit possessionem rupto precario, 20 dicendum esse accedere possessionem eius temporis, quo precario possidebatur. Ex facto 25 quaeritur, si quis manumissus ex causa peculiari habeat rem non concesso sibi peculio, deinde dominus uelit retracta possessione accessione uti, an possit. et placuit non esse 30 9 dandam hanc accessionem, quae clam habita est. Praedone possidente si iussu iudicis re 10 mihi restituta sit, accessionem esse mihi dandam placuit. Sed et legatario dandam accessionem eius temporis, quo fuit apud testatorem, sciendum est. an heredis possessio ei ac 15 cedat, uideamus: et puto, siue pure siue sub condicione fuerit relictum, dicendum esse in temporis, quo heres possedit ante existentem condicione uel restitutionem rei, legatario proficer. testatoris autem semper proderit legatario, si legatum uere fuit uel fideicom 20 missum. Sed et is, cui res donata est, accessione utetur ex persona eius qui donauit 25 11 Accessiones in eorum persona locum habent, qui habent propriam possessionem: ceterum 30

FXYZM(OC)

1 et] ex F¹ | extractati X⁰ | an] non M | in integro] in in X⁰, meum X⁰ 2 fuerit X⁰ | quo] in quo X | me dominum YMO^C 3 simile est Z, esse simile M | fugitiuus] fuit uiuus X⁰ 4 possessione] poss. sui X⁰ | cum quis admin. ex persona auctoris (actoris O) utitur (uertitur O⁰) XYZMOC 5 cum sua] sua Z⁰ | in haccessione F 6 et clam] aut clam X (superscr.) C | pr'aecario F² | quaeritur praeterea X | redhibuerit F 7 putant ZMOC | non om. Z⁰ | uenditionis] uendoris M⁰ 8 est resolutio redhibitio F², resol. redhibitio est (est om. Z⁰) Z 10 seruirent X⁰, seruiret X⁰YZMOC, seruire F | comparauerint FX⁰? , comparauerit YMOC, comparauit X⁰Z⁰, quid comparauit Z⁰ | adquisierint] FX⁰, adquisierit X⁰MOC, quesierint Y, quesierit Z 11 quae situs F¹ | heres prius non possideras (possideat F²) F, prius heres n. possiderat XYZOC, prius non possideat heres M 13 probant] putant M | ius su^r succ. F² 14 quod] quidem X⁰M | emptorem et in herede M, emptore et in herede YZC | probare X⁰ | autem om. Y⁰ 15 morti fuit] morti fuerat XY⁰Z⁰OC,

morti fuerant M, tempore mortis morti fue rat Z⁰ | unquam F¹, unquam uel numquam C 16 testator fuit X⁰YZ, test. fuerat C | in in dotem X⁰YZMOC | res data Z | recepta accepta XYZMOC 17 uti uelit M 18 ei^r ius om. X⁰ | precario concesserit M⁰C, prec. ac cessit M⁰ | quamdiu] quidiu F¹ 19 si tamend FX⁰Y⁰MO, sed si tamen Y⁰C, et si id tan tum X⁰? | possessio X⁰ 20 esse] est Y temporis] tempris F¹, temporis emptori O possidebatur precario M 21 habet XX XY 22 retractata X⁰Z⁰ | accessione adscriptis, postea deluit X⁰ 23 a praedone caput incipiunt etiam Graeci: ο ενεμογ κακη πιτει ελοκας μοι κ. τ. λ. | si iussu F² 24 restituta] stituta Y⁰ 25 sciendum dicendum M | ei om. M 26 siue con sub condicione Y⁰ 27 temporis] tempus X⁰ | rei] rei et O, et Y, om. X⁰ 28 uere] ei Y⁰C, iure ei Uacarius (teste Dirksen), om. M | fuerit ZO | uel om. X⁰ 29 donata res YZMC | p'ersona F², personam Z, personas M 30 qui habent] qui haberent YC⁰, om. X⁰

o nemini proficit, nisi ei qui ipse possedit. Praeterea ne uitiosae qui- [Ep. 6, 11. (Ep.)]
 possessioni ulla potest accedere: sed nec uitiosa ei, quae uitiosa non est.
 ILLUS libro sexagensimo octavo ad edictum. Si seruos uel filius familias [B. 50, 2, 18] E
 erit, dabitur accessio eius, quod¹ penes me fuit, scilicet si uolente me aut de pe-
 cuius liberam peculii administrationem habuerunt, uendiderunt. Tutore quoque uel 5
 e uendente dabitur accessio eius temporis, quo pupillus uel furiosus possedit.
 US libro uicensimo sexto ad edictum prouinciale. Rem, quae nobis sub- [B. 50, 2, 14] E
 sit, perinde intellegimur desinere possidere atque eam, quae u nobis erupta est. sed
 qui in potestate nostra est, subripuerit, quamdiu apud ipsum sit res, tamdiu non
 ius possessionem, quia per huiusmodi personas adquiritur nobis possessio. et haec 10
 sit, quare uideamus fugitiuum possidere, || quod is, quemadmodum aliarum rerum f. 251'
 ionem interuertere non potest, ita ne suam quidem potest.

PLANUS libro septuagensimo tertio ad edictum. Quod uxor uiro [B. 50, 2, 15. Ep. 6, 12] E
 uxori donauit, pro possessore possidetur. 14

M libro septuagensimo sexto ad edictum. Si quis ui de possessione de- [B. 50, 2, 16] E
 sit, perinde haberi debet ac si possideret, cum interdicto de ui reciperandae posses-
 facultatem habeat. Differentia inter dominium et possessionem haec est, quod do-
 nibilo minus eius manet, qui dominus esse non uult, possessio autem recedit, ut
 e constituit nolle possidere. si quis igitur ea mente possessionem tradidit, ut postea
 tuatur, desinat possidere. 20

SUS libro uicensimo tertio digestorum. Quod meo nomine possideo, pos- [B. 50, 2, 17] E
 ieno nomine possidere: nec enim muto mihi causam possessionis, sed desino possi-
 alium possessorem ministerio meo facio. nec idem est possidere et alieno nomine
 re: nam possidet, cuius nomine possidetur, procurator alienae possessioni praestat
 rium. Si furioso, quem suae mentis esse existimas, eo quod forte in conspectu in- 25
 ae quietis fuit constitutus, rem tradideris, licet ille non erit adeptus possessionem,
 sidere desinat: sufficit quippe dimittere possessionem, etiam si transferas. illud
 idiculum est dicere, quod non aliter uult quis dimittere, quam si transferat: immo
 mittere, quia existimat se transferre. Si uenditorem quod emerim deponere in mea
 usserim, possidere me certum est, quamquam id nemo dum attigerit: aut² si uici- 30
 ihi fundum mercato uendor in mea turre demonstret uacuamque se possessionem
 dicat, non minus possidere coepi, quam si pedem finibus intulisse. Si, [B. 50, 2, 18]

M(OC)

temporis quo (ed.)? ² ut (ωcnep και B)?

ni accessio Z | qui ipse] ipse qui X^a, Y^bM^c | possedit] F^d, possidet F^eX^fYZ
 possidet et X^g | ne uitiose FY^h, nec XYⁱZMOC 2 nec] XY^jZMOC, ne
 om. X^k 3 lxxviii X, lx Y, lxvii Z |
 seruos meus X 4 datur F^l | fue-
 5 liberam] libertam M^m | habuerint
 utore in Fⁿ 7 ui Y, uiii Z | rem]
 8 est] eset Y^o | erpta est] exempta
 est erpta M 9 ipsum] eum Z | sit]

10 amittamus M, admittimus Z^p |
 di M 11 aliarum] alienarum YM^q
 essio X^r | ne] nec XYZMOC 13 xlili
 Z 14 donauerit ZO 15 xxi X,
 16 sit] fuerit MC | cum] ut Y^s | in-
 ex interdicto M, interdictum Z | pos-
 s is recuperandae Z 17 habet X^t
 dit] reddit Z^u 19 nolle] nolle se ZC |
 ione^vm^wF^x | tradiderit XZMOC 21 ter-
 ZM | nomine] non X^y 22 nec muto
, nec muto M, nec enim mitto C |

causam possessionis causam M 24 possidet]
 is poss. XYZMOC | possessionis XYZ^zMOC
 25 furiosi X^z | mentis] mensue mentis X^z |
 existimans XYZMOC 26 fuit] cui F^z | tra-
 diderit X | ademptus X^zM 27 quippe coeppe
 F | dimittere] te dimittere X^zYM^zC, te dictu-
 mittere M^z 28 uult quis] uult X, quis
 uult Z | quam] quid quam Z | transferatur X^z,
 transferat Z 29 existimat X^z | se non
 transferre O^z | emerim] emi MC | deponere
 in mea domo (in mea domo dep. X, dep. in
 domo mea Y^z 30 dum om. XYZMOC | at-
 tingerit F, attingit M 31 fundum mihi X |
 mercato] FX^zYM, mercatum X^zZOC, inc. Z^z |
 in meam turrim M, meo turrem Y^z | demon-
 stret uacuamque se F, demonstretes tuam
 quamque Y^z, demonstretque se Y^z, demon-
 strat uacuamque se X, demonstraret uacuam-
 que se M 32 intulisse^vm^wF^x, misissem Y

dum in alia parte fundi sum, alius quis clam animo possessoris intrauerit, non desisse illico possidere existimandus sum, facile expulsurus finibus, simul sciero. Rursus si cum magna ui ingressus est exercitus, eam tantummodo partem quam intrauerit optinet.

- 19 MARCELLUS libro septimo decimo digestorum. Qui bona fide alie- [B. 50, 2, 18. Ep. 6, 1] num fundum emit, eundem a domino conduxit: quaero, utrum desinat possidere an non respondi: in promptu est, ut possidere desirerit. Quod scriptum est apud ueteres [Ep. 6, 1] neminem sibi causam possessionis posse mutare, credibile est de eo cogitatum, qui et corpore et animo possessioni incumbens hoc solum statuit, ut alia ex causa id possideret non si quis dimissa possessione prima eiusdem rei denuo ex alia causa possessionem nancisci uelit.
- 20 IDEM libro nono decimo digestorum. Si quis rem, quam utendam dederat, [B. 50, 2, 19] uendiderit emptorique tradi iusserit nec ille tradiderit, alias uidebitur possessione dominum interuertisse, alias contra. nam nec tunc quidem semper dominus amittit possessionem cum reposcenti ei commodatum non redditur: quid enim si alia quaepiam fuit iusta rationabilis causa non reddendi, non utique ut possessionem eius interuerteret?
- 21 IAUOLENUS libro septimo ex Cassio. Interdum eius possessionem, cuius ipsi [B. 50, 2, 2] non habemus, alii tradere possumus, ueluti cum is, qui pro herede rem possidebat, ante quam dominus fieret, precario ab herede eam rogauit. Quod ex naufragio ex- [B. 53, 2] pulsum est, usucapi non potest, quoniam non est in derelicto, sed in deperdito. Idem iuri esse existimo in his rebus, quae iactae sunt: quoniam non potest uideri id pro derelicto habitum, quod salutis causa interim dimissum est. Qui alienam rem precario [B. 50, 2, 2] rogauit, si eandem a domino conduxit, possessio ad dominum reuertitur.
- 22 IDEM libro tertio decimo ex Cassio. Non uidetur possessionem adeptus is [B. 50, 2, 2] qui ita nactus est, ut eam retinere non possit.
- 23 IDEM libro primo epistularum. Cum heredes instituti sumus, adita hereditate omnia quidem iura ad nos transeunt, possessio tamen nisi naturaliter comprehensa ad nos non pertinet. In his, qui in hostium potestate peruerterunt, in retinendo iura rerum suarum singulare ius est: corporaliter tamen possessionem amittunt: neque enim possunt uideri aliquid possidere, cum ipsi ab alio possideantur: sequitur ergo, ut reuerais his noua possessione opus sit, etiamsi nemo medio tempore res eorum possederit. Item quaero, si uinxero liberum hominem ita, ut eum possideam, an omnia, quae is possidebat, ego possideam per illum. respondit: si uinxeris hominem liberum, eum te possidere non putabo: quod cum ita se habeat, multo minus per illum res eius a te possidebuntur: neque enim rerum natura recipit, ut per eum aliquid possimus, quem ciuiliter in mea potestate non habeo.
- 24 IDEM libro quarto decimo epistularum. Quod seruus tuus ignorante [B. 50, 2, 23. Ep. 6, 1] FXYZM(OC)

1 quis del. X⁴ | possessor Z², possessionis M | non] dein X⁴ | ilico om. Y² 2 simulque X, simulatque Z²C 3 eam] ean F² | intravit X⁴YM 4 xxix X, xuii Y, uii Z, luiii M, uiiii O 6 impromptu F, in promptum X⁴M 7 nemine'm si'bi F² | cogitatum esse Z² 8 ex alia causa X | id] idem M 9 rei'n' denuo F² | causa'm F² 11 luiii Z, lxuiii M | quam om. Z² 12 dominum interuertisse possessione Z, possessionem domini interuertisse XYO, domini interuertisse possessionem M, possessionem dominii interuenisse O 13 amitterit X⁴, dimittit C 14 non reddiderit M | fuit om. X 15 ut om. M | interuerteret] interuerteretur Y, interuerteret X⁴M 16 iauolenus] labeo Y | ui Z | ex] et F² | interdum rei eius cuius possessionem ipsi M 17 is] his F²X⁴ | herede'm rem F² 18 eam

ab herede ZM | rogauit'n' F², rogauerit Z 19 in derelicto] in derelicta Z, derelicto M, pro derelicto C, pro derelicto et C 20 i'tae taes F² 21 quod] quoniam M | causa'm in interim F² | qui] quod si M 22 eandem] eandem rem ZM 23 ui Y, xiiii MO, luiii 25 hereditate'm omnia F² 26 tamen] tantum X⁴M 27 potestate YC | iura] iure YC 28 tamen] tantum X⁴M 29 aliquid possidere uideri Z 30 possiderit F² 31 hominem om. Y 33 per illum a te res eius FXYZM res eius a te per illam O 34 rerum om. M | possimus quem ciuiliter in mea potestate non habeo] FZ², possimus quem ciuiliter in nostra potestate non habemus O, possim quem ciuiliter in mea potestate non habeo XYMC 36 xiii Z

possidet, id tu non possides, quoniam is, qui in tua potestate est, ignorantib[us] tibi non rale posse[n]t, sed iustum potest adquirere: sicut id, quod ex peculio ad eum inerit, possidet. nam tum per seruum dominus quoque possidere dicitur, summa sci- cum ratione, quia, quod ex iusta causa corporaliter a seruo tenetur, id in peculio est et peculium, quod seruus ciuiliter quidem possidere non posset, sed naturaliter⁵, dominus creditur possidere. quod nero ex maleficiis adprehenditur, id ad domini posse[n]t ideo non pertinet, quia nec peculii causam adprehendit.

OMNOMON libro uicensimo tertio ad Quintum Mucium. Si id quod [B. 50, 2, 24. Ep. 6, 18] E demus ita perdiderimus, ut ignoremus, ubi sit, desinimus possidere. Et per colonos quilius aut seruos nostros¹ possidemus: et si moriantur aut furere incipient aut alii 10 t, intelligimur nos retinere posse[n]t, nec inter colonum et seruum nostrum, per posse[n]t, retinemus, quicquam interest. Quod autem solo animo possidemus, sit, utrumne usque eo possideamus, donec alius corpore ingressus sit, ut potior sit corporalis possesso, an uero (quod quasi magis² probatur) usque eo possideamus, reuertentes nos aliquis repellat aut nos ita animo desinamus possidere, quod suspi- 15 r repelli nos posse ab eo, qui ingressus sit in posse[n]t: et uidetur utilius esse.

EMM libro uicensimo sexto ad Quintum Mucium. Locus certus ex fundo et [B. 50, 2, 25] E deri et per longam posse[n]t capi potest et certa pars pro indiuiso, quae intro- uel ex emptione uel ex donatione uel qualibet alia ex causa. incerta autem pars tradi nec capi potest, ueluti si ita tibi tradam: 'quidquid mei iuris in eo fundo est': 20 qui ignorat, nec tradere nec accipere id, quod incertum est, potest.

ROCULUS libro quinto epistularum. Si is, qui animo posse[n]t [B. 50, 2, 26. Ep. 6, 19] E retineret, furere coepisset, non potest, dum fureret, eius saltus posse[n]t amittere, 24 furiosus non potest desinere animo possidere.

TERTULLIANUS libro primo quaestionum. Si aliquam rem possideam et eam- [B. 50, 2, 27] E postea conducam, an amittam posse[n]t? multum refert in his, quid agatur: pri- enim refert, utrum sciam me possidere an ignorem: et utrum quasi non meam rem icam an quasi meam: et sciens meam esse, utrum quasi proprietatis respectu an pos- 29 satis tantum. nam et si rem meam tu possideas et ego emam a te posse[n]t eius el stipuler, utilis erit et emptio et stipulatio, et sequitur, ut et precarium et con- f. 252' specialiter posse[n]t solius conducendae uel precario roganda[us] animus interueniat.

LPTIANUS libro trigensimo ad Sabinum. Posse[n]tum pupillum sine tutoris [B. 50, 2, 28] S ritate amittere posse constat, non ut animo, sed ut corpore desinat possidere: ZM(OC)

seruos nostros] idem Graeci: del. ² quasi magis] Quinto Mucio (van de Water: 8)? ³ talia exciderunt: meae rei utiliter fiant, ubi

possidet id] possidet ui id *XYZM*, let (om. ui id) *C* | possides] possideas *M*⁴ d] quando quod *M*⁴, quando *M*⁴ 3 possideas *Y* | tum] tunc *XOC* 5 serui eruire *M* | quidem om. *XYMOC* | pos- potest *X*⁵ | sed] sed et *Z*⁶ 6 adprehen- adprehenderit *M*, apprehendit *C* 7 pe- peculiam *X*⁶ | causam] causa *X⁶MC* | *Z*⁷ 9 d'ubi *F*⁷ | et per colonos] *OC*, per colonos *XY* 10 et inq.] aut *ZO* | aut seruos] et seruos *O* | et si] sed *ZO*, aut si *YM* 11 nos] per eos *Y*⁸ | re posse[n]t *Y*⁸, retinere possit *Y*⁸? terest quicquam *X* 13 possidemus *ZO* | sit] si *M* 14 corporalis] corpore *Z*⁹ | al.] *XYZMOC*, non al. *F*] nos ita nos an. 16 et id uidetur *XYZMC*, et uidetur id *O* | *ZMO* | ex fundo] fundo *X*⁹, qui ex *Z*⁹ 19 nel donatione *XY*⁹ | ex alia *Z* | autem] ut *X*⁹ 20 capi] *F*⁹, usu-

capi *F⁹XYZMOC* | tradam] data *Z*⁹ | quid- quid] quid *X*⁹ 21 accipere] usucapere *Y*⁹ | id om. *X*⁹ 22 proculus q[ue] libro *F*⁹, troculus libro *Y* | ui *X* 23 retinet *ZC* 25 tertullianus] idem *Y*, tertullius *M*, hermogenianus *O* | primo] llii *Y* 26 multum] et multum *M* | in his] utrum in his *Z*, in his quidem *MO* 27 et utrum] utrum *YMO* | quasi non meam rem] quasi non rem meam *X*, non quasi meam rem *M* 28 quasi 'm'eam *F*⁹ | et] *X*⁹, ei *F*, et si *X⁹YZMOC* | propri'a etatis *F*⁹ 29 em'am'a to *F*⁹, emam to *Y*⁹ 30 utilis] et utilis *M* | et emptio] emptio *X⁹Y* | se- quitur seq.] καὶ τοῦ ἐμού γάρ τὴν νομήν καλῶς ἀγοράζω ήτι ἐπερωτώ ή μισθούμαι ή κατὰ πα- ράκλησιν λαμβάνω *B* | precario *Y* 31 spe- cialiter] et specialiter *M* | interueniat] interueniat utiliter *ZO*, utiliter interueniat *M* (utiliter gl. interlin. est in *X*) 32 xiiii *Y*, iii *Z*, xiii *M*

- quod est enim facti, potest amittere. alia causa est, si forte animo possessionem uel amittere: hoc enim non potest.
- 30 PAULUS libro quinto decimo ad Sabinum. Qui uniuersas sedes possedit, sin- [B. 50, 2, 29 § 8] gulas res, quae in aedificio sunt, non uidetur possedisce. idem dici debet et de nave et de armario. Possessionem amittimus multis modis, ueluti si mortuum in eum locum intulimus, quem possidebamus: namque locum religiosum aut sacrum non possumus possidere, eti contemnamus religionem et pro priuato eum teneamus, sicut hominem liberum. Item cum praetor idecirco in possessionem rei¹ iussit, quod damni infecti non promittebatur, possessionem iuitum dominum amittere Labeo ait. Item quod mari aut flumine occupatum sit, possidere nos desinimus, aut si is qui possidet in alterius potestatem peruenit.¹⁰ Item quod mobile est, multis modis desinimus possidere: si aut nolimus, aut seruum puta manumittamus, item si quod possidebam in aliam speciem transalatum sit, ueluti uestimentum ex lana factum. Quod per colonum possideo, heres meus nisi ipse nactus possessionem non poterit possidere: retinere enim animo possessionem possumus, apisci non possumus. sed quod pro emptore possideo per colonum etiam, usucapiet etiam heres meus.¹⁵ Si ego tibi commoda uero, tu Titio, qui putet tuum esse, nihil minus ego id possidebo. et idem erit, si colonus meus fundum locauerit aut is, apud quem deposueram, apud aliam rursus deposuerit. et id quamlibet per plurimum personam factum obseruandum ita erit.
- 31 POMPONIUS libro trigensimo secundo ad Sabinum. Si colonus non [B. 50, 2, 30. Ep. 6, 19 § 8] deserendae possessionis causa exisset de fundo et eo redisset, eundem locatorum possi- 20 dere placet.
- 32 PAULUS libro quinto decimo ad Sabinum. Quamuis pupillus sine tutoris [B. 50, 2, 31 § 1] auctoritate non obligetur, possessionem tamen per eum retinemus. Si conductor rem uen- didit et eam ab emptore conduxit et utriusque mercedes praestitit, prior locator posses- 25 sionem per conductorem rectissime retinet. Infans possidere recte potest, si tutore auctore coepit, nam iudicium infantis suppletur auctoritate tutoris: utilitatis enim causa hoc re- ceptum est, nam alioquin nullus sensus est infantis accipendi possessionem. pupillus tamen etiam sine tutoris auctoritate possessionem nancisci potest. item infans peculiari nomine per seruum possidere potest.
- 33 POMPONIUS libro trigensimo secundo ad Sabinum. Fundi uendor etiamai [B. 50, 2, 32 § 8] mandauerit alicui, ut emptorem in uacuum possessionem induceret, priusquam id fieret, non recte emptor per se in possessionem ueniet. item si amicus uendoris mortuo eo, priusquam id sciret, aut non prohibentibus heredibus id fecerit, recte possessio tradita erit sed si id fecerit, cum sciret dominum mortuum aut cum sciret heredes id facere nolle, contra erit.²⁴
- 34 ULPIANUS libro septimo disputationum. Si me in uacuum posses- [B. 50, 2, 33. Ep. 6, 19 § 8]

XYZM(OC)

¹ iri ins. (u. i.)?

1 quod enim (eenim X^a) facti est XYZMOC
2 non om. F^a 3 qui'n uniu. F^a | possedit] possidest F^a, possidet X^aY^aZOC 4 uidetur] uideri M | possediisse] possidere Z^a | de' nae F^a 6 religiosum locum M 7 con- demnamus F^a | et om. F^a | pro om. X^a 8 reij] F, ire XYZMOC 9 mari] a mari X^aO 10 potestatam bis M^a | peruenierit XYZMOC 11 nolimus] nolumus Y^aZMOC, nolumus X^a, noluerimus margo X, uoluimus X^a, uolumus Y^a | aut seruum utputa X^a, ut seruum puta X^aY^a 12 manumittimus M | sit] est F^a 13 ipse] ple F^a | nactus fuerit possessionem X, nactus sit possessionem ZMC, nactus pos- sessionem sit O 14 possessionem animo ZM | adipisci XYZMOC 15 etiam usucapiet etiam] FYZ, usuc. etiam XO, etiam usuc. MC: ο δέ νέμομαι διὰ μισθωτού ὡς ἀγο-

ραστοῦ (immo ὡς ἀγοραστής), καὶ οὐ κληρονόμος μοι διὰ τῆς χρονίας νομῆς ἀεσπότει B (Δων.) 16 tibi] tibi uel X^a | tu titio] tutio titio X^a, tu titio Z | id om. X^a 18 id] idem M | quam 'per' libet per F^a, per quamlibet X^aYO^aC | pluri- 20 munum Y | personam] personarum X^aZO^a 19 xxxiii X, xxx Z 20 eo] in eum C, id M^a | eundem] eum Y^a 23 tamen] tan- tum X | uendiderit XZMO 24 praestiterit XYO | prior] prius X 25 si] sine F^a 26 co- 27 accepit M 27 est] esit F^a | infantι YMOC | accipendi] accipienti C solus es moe: cf. Savigny Beitr. ed. 7 p. 251 | tamen] tan- tum X^aM^a 28 peculiari] etiam peculiari X^a 30 xxx Z, ii M 31 uaquam F | id om. X^a 32 priusquam] qui priusquam Y 34 ut cum sciret (sciret et X^a) del. X^a 35 se- 36 ptimo] ui X | si] si cam M | uaquam F

i fundi Corneliani miseris, ego putarem me in fundum Sempronianum missum et in ianum iero, non adquiram possessionem, nisi forte in nomine tantum errauerimus, in e consenserimus. quoniam autem in corpore consenserimus¹, an a te tamen recedet sio, quia animo deponere ¶ et mutare nos possessionem posse et Celsus et Marcellus f. 253 nt, dubitari potest: et si animo adquiri possessio potest, numquid etiam adquisita est? 5 on puto errantem adquirere: ergo nec amittet possessionem, qui quodammodo sub ione recessit de possessione. Sed si non mihi, sed procuratori meo possessionem tradidendum est, si ego errem, procurator meus non erret, an mihi possessio adquiratur. n placeat ignoranti adquiri, poterit et erranti. sed² si procurator meus erret, ego rem, magis est, ut adquiram possessionem. Seruus quoque meus igno- [B. 50, 2, 54] 10 nibi adquiret possessionem. nam et seruus alienus, ut Celsus scribit, siue a me siue ine possideatur, potest mihi adquirere possessionem, si nomine meo eam adipiscatur: et ipsum admittendum est.

PIANUS libro quinto de omnibus tribunalibus. Exitus controuersiae pos- [B. 50, 2, 55] S nis hic est tantum, ut prius pronuntiet iudex, uter possideat: ita enim fiet, ut is, qui 15 est de possessione, petitoris partibus fungatur et tunc de dominio quaeratur.

JANUS libro tertio decimo digestorum. Qui pignoris causa fundum credi- [B. 50, 2, 56] S adit, intellegitur possidere. sed et si eundem precario rogauerit, aequa per diutinam sionem capiet: nam cum possessio creditoris non impedit capionem, longe minus ii rogatio impedimento esse non³ debet, cum plus juris in possessione habeat qui pre- 20 rogauerit quam qui omnino non possidet.

RCIANUS libro singulari ad formulam hypothecariam. Re pignoris nomine [B. 50, 2, 57] S* t possessione tradita, deinde a creditore conducta conuenit, ut is, qui hypothecam et, pro colono in agro, aedibus autem pro inquilino sit: per eos creditor possidere r. 25

JANUS libro quadragensimo quarto digestorum. Qui absenti seruo scribit, [B. 50, 2, 58] S libertate moretur, non eam mentem habet, ut statim uelit serui possessionem dimit- sed magis destinationem in id tempus conferre, quo seruus certior factus fuerit. Si osessionem fundi ita tradiderit, ut ita demum cedere ea dicat, si ipius fundus esset, detur possessio tradita, si fundus alienus sit. hoc amplius existimandum est posses- 30 sub condicione tradi posse, sicut res sub condicione traduntur neque aliter accipientis M(OC)

nus autem in corpore non consenserimus (u. i.)? ² et ins. (Krueger) ³ non
[al.] ⁴ in ins. (edd.)

elia's in F² | miseris] misisti M | et in anum] et corenelianum X² 2 tantum iine M | erra b'uerimus F² 3 consen- M | quoniam autem in corpore consen- s] F neque alter legerunt Graeci: ἔτερον, τὸ ὄνομα, οὐ μήν περ τὸ σώμα ἔργον ιν· τότε γὰρ τὸ πάγη νέμεσθαι καὶ τὸ B, quando autem in corpore (corpore) consenserimus XZ², quando autem F² in corpore non (non in corpore C) serimus YZ²MOC, om. Y² | te tamen tantum XY 4 nos possess. posse] 5. posse Z, possess. Y², possess. nos Y²Z 5 dubitari potest] hoc dubitari X² 6 sed] si M | admittet X, amittere C ess'e'one F² | possessionem] possessio-

9 placeat (placeat YC, placuit O) igno- gn. tibi X²) ignorantia placet Z 10 ser- us quoque X 11 ut celsus] uitellus F², elius X 13 amittendum X'O 14 ul- | F², idem F²XYZMOC | de omnibus libus] de omnibus tribulationibus ZM, rum omnibus t. X | controuersiae F²

15 tantum] tamen X² | uter] F²XYM²O²C, utrum ZM²O², uterum F² | ita] it X² 16 fun- gantur X² | dominio] XYZMO cum B: peri- despotiac kīnei, domino FZC 17 ante l. 36 collocat l. 44 M | iulianus] idem X, paulus ZM | xii Z | causa m' fundum F² 18 tradi- dit MC | et om. Z | pr'a'ecario F² | diutinam per possessionem X 19 capiet] usucapiet Y² | capionem] F², usucapionem F²XYZMOC 20 plu'ri's F² | in possessionem YZMO 21 ro- gauit Y 22 re] XYZMOC, res FZ 23 data r'et F² | possessionem X², possessio C | a om. F² | ut e'is F² 24 aedibus] in aedibus X²O² | autem in' pro inquilino F² 25 uide- tur] uideretur X², creditur M 26 iulianus] paulus ZMC, marciatus Y | lxiii Z, liiii O | seruo's F² 27 libertate'm' F² | moratur Z² | non om. F² | habeat M 28 destinationem] F², destin. suam F²XYZMOC | fuerit factus X 29 demum] dominum M | ea] eam XYZMOC 30 uidebitur X | possessiones] possessionem XYZO 31 accipientis] accipientum X

- 2 fiunt, quam condicio extiterit. Si is, qui Titio seruum uendiderat, heredi eius eum tradi-
diderit, poterit heres rerum hereditiarum possessionem per eum adprehendere, quia
non seruus iure hereditario, sed actio ex empto ad eum peruenit: nam et si ex stipula-
tione ex testamento seruus testatori debitus fuisse et heres eum accepisset, non prohibe-
retur rerum hereditiarum possessionem per eundem adquirere. ⁵
- 39 IDEM libro secundo ex Minicio. Interesse puto, qua mente apud sequestrum B. 50, 2, 39 S deponitur res. nam si omittendae possessionis causa et hoc aperte fuerit approbatum, ad usucaptionem possessio eius partibus non procederet: at si custodiae causa deponatur, ad usucaptionem eam possessionem uictori procedere constat. ⁹
- 40 AFRICANUS libro septimo quaestzionum. Si de eo fundo, quem, cum possi- B. 50, 3, 40 S derem, pignori tibi dedi, seruus tuus te deiciat, adhuc te possidere ait, quoniam nihil 1 minus per ipsum seruum possessionem retineas. Si forte colonus, per quem dominus pos-
sideret, decessisset¹: propter utilitatem receptum est, ut per colonum possessio et retine-
retur et continetur²: quo mortuo non statim eam interpellari, sed tunc de t 25 munum, cum dominus possessionem apisci neglexerit. alius existimandum ait, si colonus ¹⁵
sponte possessione discesserit. sed haec ita esse uera, si nemo extraneus eam rem interim 2 possederit, sed semper in hereditate coloni manserit. Seruum tuum a Titio bona fide emi et traditum possedi, deinde cum compressem tuum esse, ne eum peteres, celare coepi. non ideo magis hoc tempore clam possidere uideri me ait: nam retro quoque, si sciens 3 tuum seruum non a domino emerim et, cum clam eum possidere coepissem, postea certi-
rem te fecerim, non ideo desinere me clam possidere. Si seruum meum bonae fidei emptori 4 clam abduxerim, respondit non uideri me clam possidere, quia³ neque precari rogatione neque conductione suae rei dominum teneri et non posse causam clandestinae possessionis ab his duabus causis separari. ²⁴
- 41 PAULUS libro primo institutionum. Qui iure familiaritatis amici fundum in- B. 50, 2, 41 S greditur, non uidetur possidere, quia non eo animo ingressus est, ut possideat, licet cor-
pore in fundo sit.
- 42 UPIANUS libro quarto regularum. Communis seruus etiamsi ab uno ex do- B. 50, 2, 42 S minis omnium nomine possideatur, ab omnibus possideri intellegitur. Procurator B. 50, 2, 43 S si quidem mandante domino rem emerit, protinus illi adquirit possessionem: quod si sua sponte emerit, non nisi ratam habuerit dominus exemptionem.
- 43 MARCIANUS libro tertio regularum. Si quis fundum emerit, cuius particulam B. 50, 2, 43 S sciebat esse alienam, Iulianus ait, si pro diuiso sciat alienam esse, posse eum reliquias *WXYZM(OC)*

¹ quid iuris sit uideamus: et similiaue exciderunt² continuaretur (u. i.)?³ quin?

1 quam] quam si *XYZOC* | condicio (condicione *F⁴*) extiterit] condicione existente *M*
2 poterit] potest *Y* | heres om. *Y⁵* 3 he-
reditario om. *Z⁶* | actio] *F⁷X⁸Y⁹*, actione
F²X¹⁰Y¹¹ZMOC 4 debitus testatori *YZMOC* |
acepit'sset *F¹²* | prohibetur *F¹³OC*, prohibe-
bitur *X¹⁴* 5 rerum om. *Y* | hereditariarum *F¹⁵*
6 iii *X* | minicio] munitio *YM*, inicio *O*, mu-
nitio *Z* 7 omittendae] dimittendae *YMO*
10 uiii *X* 13 decessisset et propter *M¹⁶* |
et (etiam *O*, om. *MC*) retineretur et continua-
retr *XYMOC*, et retineatur et continuaetur *Z*
14 dicendum est non statim *ZM* | eam] ea *F*
15 apisci] adipisci *XYZMOC* | aliud] *FY¹⁷M¹⁸O*
cum B: *et* pon, uel aliud *X¹⁹*, idem *X²⁰M²¹*,
idem uel aliud *C*, illud *Y²²*, ideo *Z*: in qui-
busdam libris habetur idem ... secundum Pi-
sanos aliud habetur' *Uacarius*: 'al. aliud ...
al. idem' *Accursius* | colonus sponte] sp. col.

ZM 16 possessione] de poss. *ZMC* | sed
haec ita esse uera post u. *17* uerb. possederit
collocat X²³ | extraneum *F²⁴* 17 possedit *Z* |
sed] si *X²⁵* | mansit *ZC* 18 ne eum] ut
cum *Z* | cel' erare *F²⁶*, celere *X²⁷* | coepi] po-
tui cepi *M²⁸* 19 uidere *F²⁹* 20 seruum]
seruum esse *X³⁰* | cum] *XYMOC*, tum *FZ³¹* |
clam possidere eum *Z*, eum clam possidere
M | coepisse'm' *F³²* 21 non pos' ideo *F³³*, non
(om. ideo) *XYZO* | bona fide *M* 22 quis]
qui *X³⁴* | nequi precarii *F³⁵*, neque precari
nomine *Y³⁶* | rogatione neque conductione] ro-
gatio est neque conductio est *X³⁷* 23 domi-
nium *Y* 25 primo om. *X* | institutionem]
quaestzionum *Z* 26 corporo *Y³⁸* 28 iii *X* |
ab uno] a domino uno *M³⁹* 31 ratam'rem
habuerit *F⁴⁰* 32 iiiii *Y* | particulam] cer-
tam part. *Z⁴¹* 33 alienam] alienam poss-
eum reliquias parte *Y⁴²* | si om. *M⁴³*

longa possessione capere: sed si pro indiuiso licet ignoret quis sit locus¹, aequo ipere posse, quod sine ullius damno pars, quae putatur esse uidentis, per longam sionem ad emptorem transit. Sed et Pomponius scripsit libro quinto uariarum lectio-
ni sciat uel putet alienum esse usum fructum, bona fide diutina possessione capere
Idem, inquit, et si emero rem, quam sciam pignori obligatam.

INIANUS libro uicensimo tertio quaestionum. Peregre profectu- [B. 50, 2, 44. Ep. 6, 19] P
cuniam in terra custodiae causa condiderat: cum reuersus locum thensauri memoria peteret, an desisset pecuniam possidere, uel, si postea recognouisset locum, an con-
possidere inciperet, quaesitum est. dixi, quoniam custodiae causa pecunia condita eretur, ius possessionis ei, qui condidisset, non uideri peremptum, nec infirmitatem 10
iae damnum adferre possessionis, quam aliud non inuasit: alioquin responsuros per
ta seruorum, quos non uiderimus, interire possessionem. et nihil interest, pecuniam
an in alieno condidisset, cum, si aliud in meo condidisset, non alias possiderem,
si ipsius rei possessionem supra terram adeptus fuisse. itaque nec alienus locus
propriam aufert possessionem, cum, supra terram an infra terram possideam, nihil 15
Quaesitum est, cur ex peculii causa per seruum ignorantibus possessio quaere-
dixi utilitatis causa iure singulari receptum, ne cogerentur domini per momenta
et causas peculiorum inquirere. nec tamen eo pertinere speciem istam, ut animo
adquiri possessio: nam si non ex causa peculiari quaeratur aliquid, scientiam
domini esse necessariam, sed corpore serui quaeri possessionem. Quibus explicitis, 20
admittenda possessione quaeratur, multum interesse dicam, per nosmet ipsos an per
possidemus: nam eius quidem, quod corpore nostro teneremus, possessionem amitti
nimo uel etiam corpore, si modo eo animo inde digressi fuisse, ne possidemus: f. 254
ro, quod serui uel etiam coloni corpore possidetur, non aliter amitti possessionem,
eam aliud ingressus fuisse, eamque amitti nobis quoque ignorantibus. illa quoque 25
ionis amittendae separatio est. nam saltus hibernos et aestiuos, quorum possessio
ur animo,

libro secundo definitionum. licet neque seruum neque colonum ibi [B. 50, 2, 44] P*
ius,

libro uicensimo tertio quaestionum. quamuis saltus proposito [B. 50, 2, 45. Ep. 6, 19] P
ndi fuerit aliud ingressus, tamdiu priorem possidere dictum est, quandiu pos-
sem ab alio occupatam ignoraret. ut enim eodem modo vinculum obligationum

M(OC)

ignoret quis sit locus *del.*

ii] sed et si X^4C | quid scit locus X^* |
ea quae F^2 2 eum que capere F^2 |
nia YO , qui C^* | uilius illius Z | uen-
uenditoris YMC 3 sed et] sed
scripsit scribit $XYMO$ 4 putat MC |
(diutinum F^2) possessione] FZM^2C ,
m (diutinam X^*) possessionem X^*Y
er diutinam possessionem X^* 5 obli-
 F^2 6 papinianus] idem M (cf. ad
17) | uicensimo tertio) uicensimo F^2 ,
xiii M xxxiii O^* | prefectus X 7 in
 $XYMC$ | memoria $XYZOC$, imme-
(litteris im male geminatis) F , et me-
 M 8 desisest] dedisset Y^* | pecua-
[uel 'si' F^2 | postea recognouisset]
isset postea M | confessim] postea
m Z 10 proponerentur M | condidi-
11 responsuro Z^* 12 momenta]
 X^* | uidemus Z 13 in meo an in
condidisset M , in meo loco condi-
an in alieno X , inc. M^* | aliud]

alienus M^* 14 fuisse F 15 propriam
om. X^* | cum om. Y^*M 16 intersit] interest
 YM | peculii] peculiari XY 17 ne] nec
 X^*M^* | cogerentur] cagerentur F^2 , cogent-
tur O 18 peculiorum] peculiarium Z | in-
quaerere F | tamen] tantum XYO | animo] animo solo XY^* 20 domini esse quidem X |
se'r'd F^2 21 admittenda F | an per] per
an M^* 22 possidemus Z , possederimus O |
corpori nostro M , ex corpore nostro O | tene-
mus X^*Z^*M 23 fuisse] fuerimus ZM |
ne] nec X^* 24 coloni] colori M^* | posside-
retur $XYZMC$ | possessionem] animi poss.
 M^* 25 quam] F^2 , quam si $F^2XYZMOC$ |
eam (eum F^2) aliud *del.* Z^* | nobis ignorantibus quoque M 26 separatio est] separa-
tione X^* 27 animo] animo solo X^* 28 de-
finitionum] differentiarum XYO , disputatio-
num Z | hibi F^2 30 xxii YZ | proposito pos-
sidera X^* , proposito possidendi X^* 32 igno-
ret $XYMO$ | obligationis $XYZMOC$

solutur, quo quaeri adsolet, ita non debet ignorantis tolli possessio quae solo animo tenetur.

- 47 IDEM libro uicensimo sexto quaestionum. Si rem mobilem, apud te deposi- [B. 50, 2, 46] P tam aut ex commodato tibi¹, possidere neque reddere constitueris, confessim amisisse me possessionem uel ignorantem responsum est. cuius rei forsitan illa ratio est, quod rerum 5 mobilium neglecta atque omissa custodia, quamvis eas nemo aliis inuaserit, neteris possessionis damnum adferre consuevit: idque Nerua filius libris de usucaptionibus rettulit. idem scribit aliam causam esse hominis commodati omissa custodia: nam possessionem tamdiu ueterem fieri², quamdiu nemo aliis eum possidere coepit, uidelicet ideo, quia potest homo proposito redeundi domino possessionem sui conseruare, cuius corpore ceteras 10 quoque res possumus possidere. igitur earum quidem rerum, quae ratione uel anima carrent, confessim amittitur possessio, homines autem retinentur, si reuertendi animum haberent.
- 48 IDEM libro decimo responsorum. Praedia cum seruis donauit eorumque se [B. 50, 2, 47] P tradidisse possessionem litteris declarauit. si uel unus ex seruis, qui simul cum praediis donatus est, ad eum, qui donum accepit, peruenit, mox in praedia remissus est, per ser- 15 um praediorum possessionem quae sitam ceterorumque seruorum constabit.
- 49 IDEM libro secundo definitionum. Possessio quoque per seruum, cuius usus [B. 50, 2, 48] P fructus meus est, ex re mea uel ex operis serui adquiritur mihi, cum et naturaliter a 1 fructuario teneatur et plurimum ex iure possessio mutuetur. Qui in aliena potestate sunt, rem peculiarem tenere possunt, habere possidere non possunt, quia possessio non tantum 20 corporis, sed et iuris est. Etsi possessio per procuratorem ignorantis quaeritur, usucatio uero scienti competit, tamen euictionis actio domino contra uenditorem inuito procuratore non datur, sed per actionem mandati ea cedere cogitur.
- 50 HERMOGENIANUS libro quinto iuris epitomarum. Per eum, quem iusto ductus [B. 50, 2, 49] P errore filium meum et in mea potestate esse existimo, neque possessio neque dominium 25 1 nec quicquam aliud ex re mea mihi quaeritur. Per seruum in fuga agentem, si neque ab alio possideatur neque se liberum esse credit, possessio nobis adquiritur.
- 51 IAUOLENUS libro quinto ex posterioribus Labeonis. Quarundam rerum animo [B. 50, 2, 50] P possessionem apisci nos ait Labeo: ueluti si aceruum lignorum emero et eum uendor tollere me iusserit, simul atque custodiam posuisse, traditus mihi uidetur. idem iuris esse 30 uino uendito, cum uniuersae amphorae uini simul essent. sed uideamus, inquit, ne haec ipsa corporis traditio sit, quia nihil interest, utrum mihi an et cuilibet iusserim custodia tradatur. in eo puto hanc quaestionem consistere, an, etiamsi corpore || aceruus aut am- 35 phorae adprehensae non sunt, nihilo minus traditae uideantur: nihil uideo interesse, utrum FXYZM(OC)
-
- ¹ permissam simileue quid ins. ² ueterem fieri] ueterem retineri?
- 1 soluatur X^*Z , soluetur O 2 tenetur] te-
nui tenetur X^* 3 xxi Z 4 cons'isteris
 F^* (em. f) | amisisse] amisse F | me om. X^*Y^*
5 cuius rei (rei om. C) forsitan (forsitam F^*X)|
cuius forsitan rei Y 6 neglectataque X^* |
omissa F | inuasus YMC 7 nerua] uerua F^*
8 scriptis Y | possessionem] possessorum XZ ,
inc. M^* 9 eum om. YC 10 sui] serui X^*
11 quoque] quaque X^* | rationum F^* 12 com-
festim F | homines autem retinentur si re-
uertendi (reuertendi si M^*) animum haberent
(habeant X^*) FX^*M , hominis (homines Z^*)
autem retinetur si reuertendi animum habe-
ret (habeat X^* , habet C) X^*YZOC 13 cum
seruus X^* 14 declarauit] declaratur Y | ex
seruus M 16 constauit F 17 definitio-
num] differentiarum $XYZMO$ 18 operis
operibus X , corporis Y^* 19 tenetur Y^*M |
mutuetur] $FX^*Y^*Z^*O^*C$, utetur X^*Y^* , utatur
uel mutuetur O^* , nitatur M^* , inc. M^* (in mar-
gine laudata Pisana) | qui'a' in F^* 20 habere
om. X^*C | non tantum] tantum non X^* , tamen
non X^* 21 sed et] sed etiam MOC 22 ta-
men] tantum X^*M^* ? 23 ea] eam $XYZMOC$
25 esse] ex esse X^* | possessio neque] pos-
sessionem neque F 26 in fugam Z | si ne-
que] sed neque M^* 27 liberum esse se Z |
adquiratur X^* 28 iaboleaus F^* , labeo XY |
animo] solo animo X^* 29 apisci nos] nos
adipisci $YZMOC$ | eum] cum XM 30 custo-
diam posuisse] custodiam posuisse C, cu-
stodem posuisse XM , custodiam inposui-
sem Z 31 uino'n' uendito F^* , in uino uen-
ditu ZC 32 et cuilibet] FYZ^*O , cuilibet M^* ,
et cuilibet cui XZ^*C , cui M^* | custodiam Z
33 acerbus F 34 adprehensae F | traditae]
tradere Y

ipse aceruum an mandato meo aliquis custodiat: utrubique animi quodam genere possessio erit aestimanda.

- 52** UENULEIUS libro primo interdictorum. Permisceri causas possessionis et usus [B. 50, 2, 51] A fructus non oportet, quemadmodum nec possessio et proprietas misceri debent: nam neque impediri possessionem, si alius fruatur, neque alterius fructum amputari, si alter possideat. 5
1 **2** Eum, qui aedificare prohibeatur, possidere quoque prohiberi manifestum est. Species inducendi in possessionem alicuius rei est prohibere ingredienti uim fieri: statim enim cedere aduersarium et uacuam relinquere possessionem iubet, quod multo plus est quam restituere.
53 IDEM libro quinto interdictorum. Aduersus extraneos uitiosa possessio [B. 50, 2, 52] A prodesse solet. 10

III.

R DE USURPATIONIBUS ET USUCAPIONIBUS R

ESPA

- 1** GAIUS libro uicensimo primo ad edictum prouinciale. Bono publico usucapio [B. 50, 3, 1] E* introducta est, ne scilicet quarundam rerum diu et fere semper incerta dominia essent, cum sufficeret dominis ad inquirendas res suas statuti temporis spatium. 15
2 PAULUS libro quinquagensimo quarto ad edictum. Usurpatio est usucaptionis [B. 50, 3, 2] E* interruptio: oratores autem usurpationem frequentem usum uocant.
3 MODESTINUS libro quinto pandectarum. Usucapio est adiectio¹ dominii per [B. 50, 3, 3] E* continuationem possessionis temporis lege definiti. 19
4 PAULUS libro quinquagensimo quarto ad edictum. Sequitur de usucapione dicere. et E*
1 Boc ordine eundum est, ut nideamus, quis potest usucapere et quas res et quanto tempore. 25
2 Usucapere potest scilicet pater familias, filius familias et maxime miles in castris [B. 50, 3, 4]
3 adquisitum usucapiet. Pupillus si tutore auctore cooperit possidere, usucapit: si non tutore 30
4 auctore possideat et animum possidendi habeat, dicemus posse eum usucapere. Furiosus
5 quod ante fuorem possidere coepit, usucapit. sed haec² persona ita demum usucapere
6 potest, si ex ea causa possideat, ex qua usucapio sequitur. Seruus pro herede possidere
7 non potest. Fructus et partus ancillarum et fetus pecorum, si defuncti non fuerunt, usu- 35
8 capi possunt. Quod autem dicit lex Atinia, ut res furtiva non usucapiatur, nisi in po-
9 statem eius, cui subrepta est, reuertatur, sic acceptum est, ut in domini potestatem debeat
10 reuerti, non in eius utique, cui subreptum est. igitur creditori subrepta et ei, cui commo- 40
11 data est, in potestatem domini redire debet. Labeo quoque ait, si res peculiaris serui mei
12 subrepta sit me ignorantie, deinde eam nactus sit, uideri in potestatem meam redisse:
13 Commodius dicitur, etiamsi sciero, redisse eam in meam potestatem (nec enim sufficit, si
14 eam rem, quam perdidit ignorantie me, seruus adprehendat): si modo in peculio eam esse
15 nolui: nam si nolui, tunc exigendum est, ut ego facultatem eius nactus sim. Ideoque et 45
16 si seruus meus rem mihi subripuerit, deinde eandem loco suo reponat, poterit usucapi,
17 quasi in potestatem meam redierit, utique si nescii: nam si sciui, exigimus, ut redisse sciam
18 FXYZM(OC) ad u. 10: deinde F(XYMOC)

¹ adeptio (Cuiaci: cf. Ulp. 19, 8, Boethius in Top. p. 308 Orell., Isidorus orig. 5, 25, 30)?
² haec] quaeque?

1 acerbum F 3 penuleius Y | causam pos-
 sessionis Z, possessionis causas C 4 opor-
 te a't F² | propri a'etas F², proprietatis X² |
 misceri] permisceri XYZMOC | nam neque]
 Cuiaci cum B: οὐδέ ὁ νεμόμενος ἐπιτάζει
 τῷ τὴν χρήσιν τὸν καρπὸν ἔχοντι χρῆσθαι,
 namque F, neque XYZMOC 5 fructum]
 usum fructum Z'M | amputari] computari F²
 6 prohibetur MC 7 in possessionem] in
 uacuam possessionem Z² | uim om. Y² 8 ua-
 quam F, uacuam X² | iubet] iussitbet M²
 12 de usucaptionibus et usucaptionibus F²,

de usurp. seu usuc. ind. F 13 gaius in
 litura F² 16 paulus in litura F² 17 inter-
 ruptio F 18 modestinus in litura F² 20 pau-
 lus in litura F² 21 eundem F² 23 si tutore]
 siue tut. F² 25 usucaperet F(em. f) 29 sic]
 si F | potestate F 33 etiam si F² 34 ad-
 pr'aehendat F² | eam] eum F² 35 nolui]
 FY², uoluit Y'M (marg. P[isis] nolui), nolui
 X (superscr. al. uolui) OC | nolui] FXY'O,
 soluit Y², noluit M, uolui O'C 36 ea'm'n-
 dem F²

9 in meam potestatem. Item si eam rem, quam seruus subripuerit, peculiari nomine teneat, non uideri in potestatem meam reuersam Pomponius ait, nisi ita habere coeperimus, quemadmodum habuimus, antequam subriperetur, aut, cum rescissemus, in peculio eum habere concessimus: item Labeo. Si rem, quam apud te deposueram, lucri faciendi causa uendideris, deinde ex paenitentia redemeris et eodem statu habeas: siue ignorante me siue scientea gesta sint, uideri in potestatem meam redisse secundum Proculi sententiam, quae et 5
 10 uera est. Si pupilli resubrepta sit, sufficere dicendum est, si tutor eius sciat redisse eam.
 11 in domum || pupilli: et si furioso, sufficere curatores scire. Tunc in potestatem domini¹
 12 redisse dicendum est, cum possessionem eius nactus sit iuste, ut auelli non possit, sed et tamquam sua rei: nam si ignorans rem mihi subreptam emam, non uideri in potestatem¹
 13 meam reuersam. Sed et si uindicauero rem mihi subreptam et litis aestimationem accepero,
 14 licet corporaliter eius non sim nactus possessionem, usucapietur. Idem dicendum est etiam,
 15 si uoluntate mea alii tradita sit. Heres, qui in ius defuncti succedit, licet apud eum igno-
 16 ranterem ancillam furtiuam esse conceperit ea et pepererit, non tamen usucapiet. De illo
 17 quaeritur, si seruus meus ancillam, quam subripuit, pro libertate sua mihi dederit, an par-
 18 tum apud me conceptum usucapere possim. Sabinus et Cassius non putant, quia possessio-
 19 quam seruus uitoise nanctus sit, domino noceret, et hoc uerum est. Sed et si, ut seruum
 20 meum manumitterem, aliis mihi furtiuam ancillam dederit eaque apud me conceperit et
 21 pepererit, usu me non capturum. idemque fore etiam, si quis eam ancillam mecum per-
 22 mutasset aut in solutum dedisset, item si donasset. Si antequam pariat, alienam esse re-
 23 scierit emptor, diximus non posse eum usucapere: quod si nescierit, posse. quod si, cum
 24 iam usucaperet, cognouerit alienam esse, initium usucaptionis intueri debemus, sicut in
 25 emptis rebus placuit. Lana ouium furtiarum si quidem apud furem detonsa est, usucapi-
 26 non potest, si uero apud bonae fidei emptorem, contra: quoniam in fructu est, nec usu-
 27 capi debet, sed statim emptoris fit. idem in agnis dicendum, si consumpti sint, quod uerum
 28 est. Si ex lana furtiuia uestimentum feceris, uerius est, ut substantiam spectemus, et idec-
 29 uestis furtiuia erit. Si rem pignori datam debitor subripuerit et uendiderit, [BS. 60, 5, 36 sch. 1] usucapi eam posse Cassius scribit, quia in potestatem domini uidetur peruenisse, qui [BS. 1]
 30 pignori dederit, quamuis cum eo furti agi potest: quod puto rectius dici. Si tu me u[er]o
 31 expuleris de fundi possessione nec adprehenderis possessionem, sed Titius in uacuam pos-
 32 sessionem intrauerit, potest longo tempore capi res: quamvis enim interdictum unde u[er]o
 33 locum habeat, quia uerum est ui me deiectum, non tamen uerum est et ui possessum
 34 Ceterum etiamsi mala fide fundum me possidentem deieceris et uendideris, non poteris
 35 capi, quoniam uerum est ui possessum esse licet non a domino. Idem dicendum est in eo
 36 qui eum expulit qui pro herede possidebat, quamvis sciat esse hereditarium, quoniam u[er]o
 37 possidet. Si dominus fundi possessorem ui deiecerit, Cassius ait non uideri in potestatem
 38 eius redisse, quando interdicto unde ui restituatur sit possessionem. Si uiam habeam pe-
 39 tuum fundum et tu me ab ea ui expuleris, per longum tempus non utendo amittam uiam
 40 quia nec possideri intellegitur ius incorporale nec de-nia quis (id est mero iure) detruditur.
 41 Item si occupaueris uacuam possessionem, deinde uenientem dominum prohibueris, non
 42 uideberis ui possedisse. Libertatem seruitutum usucapi posse uerius est, quia eam usu-

F(XYMOC)

¹ rem ins.

4 labeo] labeo ait F² | deposueram] deposui-
 5 deinde] denide F (em. f) | peni-
 6 tentia F 8 potestate F 9 a'n uelli F²
 13 meam F (em. f) 14 usucapi o'et F²
 17 na'nctus F² 20 antequam a'pariat F²
 21 quod om. F² 25 consumpti's sint F²
 27 rem] uem F² 28 scriuit F² | potestate F
 34 ui] si F² | non om. F² 35 post heredi-
 36 tarium add. si fundum alienum bona fide pos-
 37 sidentem quis (quis om. O') sciens esse ale-

num expulit, usucapere non potest X²O²:
 non habent haec FX² (ubi § 23—25 in litera-
 scriptae sunt) YMO²C: Graecorum cum Floren-
 tina consensum ostendit epitome §. 23. 24:
 δε ὃν εἴχον κακή πίστει ή νομίζων εἶναι κλη-
 ρονόμος ἀγρὸν ἀφείλου, οὐ δεσπόζεις διὰ τῆς
 χρίσεως B (Anon.) 37 restiturus F 38 al-
 ea ui] a[u]eamihi F² 40 uaquam F 41 uide-
 ueris F²

captionem sustulit lex Scribonia, quae seruitutem constituebat, non etiam eam, quae libertatem praestat sublata seruitute. itaque si, cum tibi seruitutem deberem, ne mihi puta liceret altius aedificare, ¹ et per statutum tempus altius aedificatum habuero, sublata erit seruitus.

GAIUS libro licensimo primo ad edictum prouinciale. Naturaliter interrumptur [B. 50, 3, 5] E⁴ possesso, cum quis de possessione uel alicui res eripitur. quo casu non aduersus eum tantum, qui eripit, interrumptur possessio, sed aduersus omnes. nec eo casu quicquam interest, is qui usurpauerit dominus sit nec ne: ac ne illud quidem interest, pro suo quisque possideat an ex lucrativa causa.

ULPIANUS libro undecimo ad edictum. In usucaptionibus non a momento ad [B. 50, 3, 6] E⁹ momentum, sed totum postremum diem computamus.

IDEM libro licensimo septimo ad Sabinum. Ideoque qui hora sexta diei kalendorum Ianuariarum possidere coepit, hora sexta noctis pridie kalendas Ianuarias implet usucaptionem.

PAULUS libro duodecimo ad edictum. Labeo Neratius responderunt ea, quae [B. 50, 3, 7] E¹⁴ serui peculiariter nancti sunt, ² usucapi posse, quia haec etiam ignorantes domini usucapiant: idem Julianus scribit. Sed eum, qui suo nomine nihil usucapere potest, ne per serum quidem posse Pedius scribit.

GAIUS libro quarto ad edictum prouinciale. Usucaptionem recipiunt maxime [B. 50, 3, 8] E⁸ res corporales, exceptis rebus sacris, sanctis, publicis populi Romani et ciuitatum, item liberis hominibus.

ULPIANUS libro sexto decimo ad edictum. Si aliena res bona fide empta sit, [B. 50, 3, 9] E²⁵ quaeritur, ut usucatio currat, utrum emptionis initium ut bonam fidem habeat exigimus, an traditionis. et optimis Sabini et Cassii sententia traditionis initium spectandum. Hoc iure utimur, ut seruitutes per se nusquam longo tempore capi possint, cum aedificiis possint. Scœuola libro undecimo quaestionum scribit Marcellum existimasse, si bos apud furem concepit uel apud furis heredem pariatque apud furis heredem, usucapi ab herede distractum iuuenium non posse: sic, inquit, quemadmodum nec ancillæ partus. Scœuola antem scribit se putare usucapere posse³ et partum: nec enim esse partum [D. 50, 16, 26] rei furtuae partem. ceterum si esset pars, nec si apud bonae fidei emptorem peperisset, ³⁰ usucapi poterat.

PAULUS libro nono decimo ad edictum. Neque seruus neque per serum [B. 50, 3, 10] E¹⁰ dominus, qui apud hostes est, possidet.

IDEM libro licensimo primo ad edictum. Si ab eo emas, quem praetor uenit alienare, idque tu scias, usucapere non potes.

IDEM libro quinto ad Plautium. Pignori rem acceptam usu non capimus, [B. 50, 3, 12] E³⁵ quia pro alieno possidemus. Eum, qui a furioso bona fide emit, usucapere posse responsum est. Si mandauero tibi, ut fundum emas, ex ea causa traditum tibi diutina possessione capis, quamvis possis uideri non pro tuo possidere, cum nihil intersit, quod mandati iudicio tenearis.

IDEM libro tertio decimo ad Plautium. Id tempus uendoris prodest emptori, [B. 50, 3, 18] E⁴⁰ quo antequam uenderet possedit: nam si postea nactus est possessionem uendor, haec possessio emptori non proficiet. In re legata in accessione temporis, quo testator possedit, legatarius quodammodo quasi heres est.

F(XYMO)

¹ altius aedificauero ins. aut et del. ² ab infante quoque et furioso supple uel similia (cf. D. 41, 2, 1, 5) ³ emptorem ins.

1 scribonia] FM (marg. P[isis] ueconia), ueconia X²O, ueconia X², uecania YC | quae] kalandarum F 13 hor'ta F² 24 spectantium F¹ 30 esse F | emptore'm' F² | peperisse F 34 quem] quae F¹ 35 potest F: οὐ δεπόσεις διὰ τῆς χρίσεως B 36 non om. F¹ 42 uendere't' F² 43 quo] qua F¹

- 15 IDEM libro quinto decimo ad Plautum. Si is, qui pro emptore possidebat, [B. 50, 8, 14] ante usucaptionem ab hostibus captus sit, uidendum est, an heredi eius procedat usucatio: nam interrumpitur usucatio, et si ipsi reuerso non prodest, quemadmodum heredi eius proderit? sed uerum est eum in sua uita desisse possidere, ideoque nec postliminium ei prodest, ut uideatur usucepisse¹. quod si seruus eius, qui in hostium potestate est, emerit, in pendentri esse usucaptionem Iulianus ait: nam si do- [Iul. D. 49, 15, 22, 3. Tryph. 49, 15, 13, 2] minus reuersus fuerit, intellegi usucaptum: si ibi decesserit, dubitari, an per legem Corneliam ad successores eius pertineat. Marcellus posse plenius fictionem legis accipi. quemadmodum enim postliminio reuersus plus iuris habere potest in his, quae serui egerunt, quam his, quae per se uel per seruum possidebat, cum ad hostes peruenit. nam hereditatem in quibusdam uice personas fungi receptum est. ideoque in successoribus locum 1 non habere usucaptionem². Si seruus, quem possidebam, fugerit, si³ pro libero se gerat, uidebitur a domino possideri: sed hoc tunc intellegendum est, cum, si adprehensus fuerit, non sit paratus pro sua libertate litigare: nam si paratus sit litigare, non uidebitur a domino possideri, cui || se aduersarium praeparauit. Si quis bona fide possidens ante usucaptionem amissa possessione cognouerit esse rem alienam et iterum nanciscatur possessio nem, non capiet usu, quia initium secundae possessionis uitiosum est. Si ex testamento uel ex stipulatu res debita nobis tradatur, eius temporis existimationem nostram intuendam quo traditur, quia concessum est stipulari rem etiam quae promissoris non sit.
- 16 IAULENUS libro quarto ex Plautio. Serui nomine, qui pignori datus est, ad [B. 50, 8, 15] exhibendum cum creditore, non cum debitore agendum est, quia qui pignori dedit, ad usucaptionem tantum possidet, quod ad reliquas omnes causas pertinet, qui accepit possidet, adeo ut adici possit et possessio eius qui pignori dedit.
- 17 MARCELLUS libro septimo decimo digestorum. Si per errorem de alienis [B. 50, 8, 16] fundis quasi de communibus indicio communi diuidendo accepto ex adiudicatione possidere coeperim, longo tempore capere possum.
- 18 MODESTINUS libro quinto regularum. Quamuis aduersus fiscum usucatio non [B. 50, 8, 17] procedat, tamen ex bonis uacantibus, nondum tamen nuntiatis, 'emtor praedii ex isdem bonis exsisterit, recte diutina possessione capiet: idque constitutum est.
- 19 IAULENUS libro primo epistularum. Si hominem emisti, ut, si aliqua con- [B. 50, 8, 18] dictio extisset, inemptus fieret, et is tibi traditus est et postea condicio emptionem resolut= tempus, quo apud emptorem fuit, accedere uendori debere existimo, quoniam eo gener= F(XYMO)

¹ an heredi eius procedat usucatio. sed uerum est eum in sua uita desisse possidere: ideoque nec postliminium ei prodest, ut uideatur usucepisse: nam interrumpitur usucatio. et si ipsi reuerso non prodest, quemadmodum heredi eius proderit? ² *Paulus uidetur scriptisse talia:* nam si dominus reuersus fuerit, intellegi usucaptum: si ibi decesserit, [per legem Corneliam ad successores eius pertinere. quod si ipse possederit, potest] dubitari, an per legem Corneliam ad successores eius pertineat. Marcellus posse plenius fictionem legis accipi. quemadmodum enim postliminio reuersus plus iuris habere potest in his quae serui egerunt quam in his quae per se uel per seruum possidebat, [ita a captivo copta usucatio cum ipsi interrumpatur nec restituatur ne postliminio quidem, hereditas eius propter fictionem legis Corneliae eodem loco esse uidetur quo sunt hereditates omnes, ut copta usucatio impleatur:] nam hereditatem in quibusdam uice personas fungi receptum est. [sed uerior est Iuliani sententia exceptis rebus peculiaribus possessionem semper interrumpi captiuum] ideoque in successoribus locum non habere usucaptionem (u. i.) ³ si et si? ⁴ qui ins.

¹ quinto] quarto F¹ | decimo om. F¹ 5 po-
testate in F² 6 nam si dominus seq.] Mar-
cellus quomodo ab Iuliano, in notis opinor ad
eum, circa hanc quaestionem dissenserit, intel-
legitur ex Tryphonino D. 49, 15, 12, 2: Mar-
cellus nihil interesse ipse possedisset an sub-
iecta ei persona. appareat autem compilatores
Iuliani opinionem secutos ipsum tractatum Mar-
celli ita sustulisse, ut quaedam relinquerent obi-
ter prolati neque cum recepta doctrina pugnan-

tia: ille qualis esse potuerit, supra declarare
temptavi. ceterum Papinianus L. 44 § 7 h. t.
uidetur consentire cum Marcelllo 8 accepi F¹
11 uic a e F² 12 si] F, nisi XYMO
13 uideuitur F¹ 14 nam] nonam F² 18 no-
uis F² 23 adeo ut seq.] ἀμέλει καὶ προστί-
θεται ἡ νομή ἀγάπη B (Anon.) 25 adiudi-
cationem possiderim coepерим F¹ 28 h'is-
dem F²

retro acta uenditio esset redhibitioni similis, in qua non dubito tempus eius qui redhibuerit uendori accessum, quoniam¹ ea uenditio proprie dici non potest.

IDE^EM libro quarto epistularum. Possessio testatoris ita heredi procedit, si [B. 50, 8, 19] E
medio tempore a nullo possessa est. 4

IDE^EM libro sexto epistularum. Ei, a quo fundum pro herede diutius possi- [B. 50, 8, 20] E
dendo capturus eram, locauit eum: an ullius momenti eam locationem existimes, quaero:
quod si nullius momenti existimas, an durare nihilo minus usucaptionem eius fundi putes.
item quaero, si eidem uendidero eum fundum, quid de his causis, de quibus supra quae*sii*,
existimes. respondit: si is, qui pro herede fundum possidebat, domino eum locauit, nullius
momenti locatio est, quia dominus suam rem conduxisset: sequitur ergo, ut ne possessio- 10
nem quidem locator retinuerit, ideoque longi temporis praescriptio non durauit. in uendi-
tione idem iuris est, quod in locatione, ut emptio suae rei consistere non possit.

IDE^EM libro septimo epistularum. Heres et hereditas tam- [B. 50, 8, 21. BS. 17, 1, 20 sch. 44] E
etsi duas appellations recipiunt, unius personae tamen uice funguntur. 14

IDE^EM libro nono epistularum. Eum, qui aedes mercatus est, non puto aliud [B. 50, 8, 22] E
quam ipsas aedes possidere: nam si singulas res possidere intellegetur, ipsas non possi-
debit: separatis enim corporibus, ex quibus aedes constant, uniuersitas aedium intellegi non
poterit. accedit eo, quod, si quis singulas res possidere dixerit, necesse erit dicat² posses-
sione superficie temporis de mobilibus statuto locum esse, solum se capturum esse ampliori:
quod absurdum et minime iuri ciuili conueniens est, ut una res diuersis temporibus ca- 20
piatur, ut puta cum aedes ex duabus rebus constant, ex solo et superficie, et uniuersitas
earum possessionem temporis immobilium rerum omnium mutet³. Si autem columnae euicta
fuerit, puto te ex empto cum uenditore recte acturum et eo genere rem saluam habiturum.
Si autem demolita domus est, ex integro res mobiles possidenda sunt, ut tempore, quod 24
in usucapione rerum mobilium constitutum est, usucapiantur. et non potes recte uti eo f. 256'
tempore, quo in aedificio fuerunt: nam quemadmodum eas solas et separatas ab aedificio
non possedisti, sic nec penes te singulae aut separatae fuerunt et cohaerentibus his in aedi-
ficio, depositis aedibus⁴, quae hoc quoque ipsum continent. neque enim recipi potest, ut
eadem res et ut res soli et tamquam mobilis sit possessa. 29

POMPONIUS libro uicensimo quarto ad Quintum Mucium. Ubi lex inhibet usu- [B. 50, 8, 23] E
cationem, bona fides possidenti nihil prodest. Interdum etiamsi non fuerit inchoata usu-
cacio a defuncto, procedit heredi eius: ueluti si uitium, quod obstabat non ex persona,
sed ex re, purgatum fuerit, ut puta si fisci res esse desierit aut furtiva aut ui possessa.

LICINNIUS RUFINUS libro primo regularum. Sine possessione usucapio con- [B. 50, 8, 23] Ef
tingere non potest. 35

ULPIANUS libro uicensimo nono ad Sabinum. Numquam superficies sine solo [B. 50, 8, 24] S
capi longo tempore potest.

IDE^SM libro trigensimo primo ad Sabinum. Celsus libro trigensimo quarto [B. 50, 8, 25] S
errare eos ait, qui existimarent, cuius rei quisque bona fide adeptus sit possessionem, pro
F(XYMO_C)

¹ idem Graeci (*τάπ*): quamquam (*Cuiacius*)? ² in *ins.* (*edd.*) ³ *alia expectamus*: ut
potius, cum aedes ex duabus rebus constant, ex solo et superficie, uniuersitas earum pos-
sessione temporis immobilium rerum dominum mutet (u. i.) ⁴ nam quemadmodum eas
solas et separatas ab aedificio non possedisti nisi depositis aedibus, quae hoc quoque ipsum
continent, sic nec penes te singulae aut separatae fuerunt cohaerentibus his in aedificio?

1 red*i*hibitioni *F¹* 2 propri'a'e *F²* 5 herede]
f, here *F³* 6 eram] earum *F⁴* 7 minus usu' ca-
pionem *F⁵* 8 quae*sii* *F⁶* 11 qui'de'm' *F⁷* |
uenditione'm' *F⁸* 16 ipsas non] ipsas aedes
non *F⁹* | possideuit *F¹⁰* 17 constent *F¹¹*
18 accidit *F¹²* 19 tempori de mobilibus sta-
tuto] *F¹³* temporibus de mobilibus statuta *F¹⁴* |
ampliarⁱ *F¹⁵* 21 et superficie] ex superf. *F¹⁶*
22 possessionem temporis immobilium rerum

omnium mutet] possessione (- nem *X¹*, ex
poss. *C*) tempori (temp. om. *M*) immob. rer.
dominium (dominum *O?*) mutet *XY²MOC*,
inc. *Y²* 23 te] ue *F¹* | et 'ex' eo *F²* 24, mo-
tules *F³* 25 usucapia'n'tur *F⁴* | potest *F⁵*
26 separata's¹ *F⁶* 27 p'a'enes *F⁷* 28 qu'a'e *F⁸*
31 etiamsi 'non' fuerit *F⁹* 33 fuerit ex re
utputa *F¹⁰* | furtiva 'e' aut *F¹¹*

- suo usucapere eum posse¹ nihil referre, emerit nec ne, donatum sit nec ne, si modo emptum uel donatum sibi existimauerit, quia neque pro legato neque pro donato neque pro dote usucapio ualeat, si nulla donatio, nulla dos, nullum legatum sit. idem et in litis [B. 50, 3, 26] aestimatione placet, ut, nisi uere quis litis aestimationem subierit, usucapere non possit. ⁴
- 28 POMPONIUS libro septimo decimo ad Sabinum. Si seruo furiosi uel infantis [B. 50, 3, 27] S res tradita sit, usu per eum eas personas capere posse constat.
- 29 IDEM libro uicensimo secundo ad Sabinum. Cum solus heres essem, existi- [B. 50, 3, 28] S marem autem te quoque pro parte heredem esse, res hereditarias pro parte tibi tradidi. propius est, ut usu eas capere non possis, quia nec pro herede usucapi potest quod ab herede possessum est neque aliam ullam habes causam possidendi. ita tamen hoc uerum ¹⁰ est, si non ex transactione id factum fuerit. idem dicimus, si tu quoque existimes te heredem esse: nam hic quoque possessio ueri heredis obstatibit tibi.
- 30 IDEM libro trigensimo ad Sabinum. Rerum mixtura facta an usucaptionem [B. 50, 3, 29] S cuiusque praecedentem interrupit, queritur. tria autem genera sunt corporum, unum, quod continetur uno spiritu et Graece ἡνωμένον uocatur, ut homo tignum lapis et similia: ¹⁵ alterum, quod ex contingentibus, hoc est pluribus inter se cohaerentibus constat, quod συνημμένον uocatur, ut aedificium natus armarium: tertium, quod ex distantibus constat, ut corpora plura non² soluta, sed uni nomini subiecta, ueluti populus legio grex. primum ¹ genus usucapione³ quaestionem non habet, secundum et tertium habet. Labeo libris epistularum⁴ ait, si is, cui ad tegularum uel columnarum usucaptionem decem dies superessent, ²⁰ in aedificium eas conieciisset, nihilo minus eum usucapturum, si aedificium possedisset. quid ergo in his, quae non quidem implicantur rebus soli, sed mobilia permanent, ut in anulo gemma? in quo uerum est et aurum et gemmam possideri et usucapi, cum utrumque ² maneat integrum. De tertio genere corporum uidendum est. non autem grex uniuersus sic capitur usu quomodo singulae res, nec sic quomodo cohaerentes. quid ergo est? etiā ²⁵ ea natura eius est, ut adiectionibus corporum maneant, non item tamen uniuersi gregis uia est usucapio, sed singulorum animalium sicuti possessio, ita et usucapio. nec si quid emptum immixtum fuerit gregi augendi eius gratia, ideo possessionis causa mutabitur, ut, si reliquias grex dominii mei sit, ³haec quoque ouis, sed singulae suam cauſam habebunt, ita ² ut, si quae furtuuae erunt, sint quidem ex grege, non tamen usucapiantur. ³⁰
- 31 PAULUS⁶ libro trigensimo secundo ad Sabinum. Numquam in usucaptionibus [B. 50, 3, 30] S iuris error possessori prodest: et ideo Proculus sit, si per errorem initio uenditionis tutor pupillo auctor factus sit uel post longum tempus uenditionis peractum⁷, usucapi non posse, ¹ ² quia iuris error est. In usucaptionibus mobilium continuum tempus numeratur. Seruus licet in libertate moretur, nihil possidet nec per eum alias. atquin si nomine alicuius, dum ²⁵ in libertate moratur, nactus fuerit possessionem, adquiret ei, cuius nomine nactus fuerit. ³ Si seruus meus uel filius peculiari uel etiam meo nomine quid tenet, ut ego per eum ignorans possideam uel etiam usucapiam: si is furere cooperit, donec in eadem causa res fuerit, intellegendum est et possessionem apud me remanere et usucaptionem procedere, sicuti per F(XYMOC)

¹ pro suo usucapere eum posse del. ² non del. (Bernays: u. i.) ³ usucapione] huiusce modi? ⁴ libris posteriorum (cf. D. 40, 7, 21)? ⁵ sit ins. ⁶ Pomponius (Schulting)? ⁷ factus sit post tempus uenditione peracta (cf. D. 26, 8, 9, 5, 29, 2, 25, 4)?

7 esse] esse F¹ 9 ut] et F¹ 12 obsta-
uit F¹ 14 cuiusqua's F² 18 non delet Bern-
naysius citato loco huic simillimo Sexti Em-
pirici adu. math. 9, 78: τῶν σωμάτων τὰ μὲν
ἔctin ἡνωμένα, τὰ δὲ ἐκ συναπτομένων, τὰ δὲ
ἐκ διεστώτων. ἡνωμένα μὲν οὖν ἔcti τὰ ...
ἐκ συναπτομένων δὲ τὰ ... ἐκ διεστώτων δὲ
τὰ ἐκ διεζεγμένων καὶ ἐκκεχωριμένων καὶ καθ'
ἄγτα γόποκειμένων συγκείμενα, ὃς στρατιαι καὶ
πομναι καὶ χοροί 19 usucapione quaestionem
non habet] ἐπὶ οὖν τῶν ἡνωμένων οὐ δύνατον

zhtein mīzīn B (Anon.) 20 tegulorum F²
21 co'n'ieciisset F² 22 solis sed F² 23 utrum-
que] uerumque F² 24 tertia F² 25 ca-
pi'a tur F² | cohaerentem F² | ergo e'st F²
26 idem F | graegis F (em. f) 28 reliquis
F (em. f) 29 'grex F² | ouis] quis F²
30 gr'a ege F² 31 libro's' F² 32 si per
errorem seq.] εἰ τὴν ἀρχὴν πωλοῦντι τῷ ἀνεβό-
μετα τὴν πράσιν αγθεντής ὁ ἐπίτροπος B
(Anon.) 37 e'g'o F²

dormientes quoque eos idem nobis contigeret. idemque in colono et inquilino, per quos 4 possidemus, dicendum est. Si ui aut clam aut precario possessionem nactus quis postea furere coeperit, et possessio et causa eadem durat de hoc, quod precario furiosus habet¹, quemadmodum interdicto quoque uti possidetis furiosi nomine recte experimur eius possessionis nomine, quam ante furorem per se uel post furorem per alium nactus est. Uacuum 5 tempus, quod ante aditam hereditatem uel post aditam intercessit, ad usucaptionem heredi 6 procedit. Si defunctus emit, heres autem putat eum ex donationis causa possedisse, usu 7 eum capturum Julianus ait.

32 POMPONIUS libro trigensimo secundo ad Sabinum. Si fur rem fur- [B. 50, 8, 31. Ep. 16, 86] S tiuam a domino emerit et pro tradita habuerit, desinet eam pro furtiu possidere et incipiet 10 1 pro suo possidere. Si quis id, quod possidet, non putat sibi per leges licere usucapere, dicendum est, etiamsi erret, non procedere tamen eius usucaptionem, uel quia non bona 2 fide uideatur possidere uel quia in iure erranti non procedat usucapio. Incertam partem 15 possidere nemo potest: ideo si plures sint in fundo, qui ignorant, quotam quisque partem possideat, neminem eorum mera suptilitate possidere Labeo scribit.

33 JULIANUS libro quadragesimo quarto digestorum. Non solum bonae fidei [B. 50, 8, 31] S emptores, sed et omnes, qui possident ex ea causa, quam usucapio sequi solet, partum ancillae furtuae usu suum faciunt, idque ratione iuris introductum arbitror: nam ex qua causa quis ancillam usucaperet, nisi lex duodecim tabularum uel Atinia obstaret, ex ea causa necesse est partum usucapi, si apud eum conceptus et editus eo tempore fuerit, quo 20 1 furtiuam esse matrem eius ignorabat. Quod uulgo respondetur ipsum sibi causam possessionis mutare non posse, totiens uerum est, quotiens quis sciret se bona fide non possidere et lucri faciendi causa inciperet possidere: idque per haec probari posse. si quis emerit fundum sciens ab eo, cuius non erat, possidebit pro possessore: sed si eundem a domino emerit, incipiet pro emptor² possidere, nec uidebitur sibi ipse causam possessionis mutasse. 25 idemque iuris erit etiam, si a non domino emerit, cum existimaret eum dominum esse. idem hic si a domino heres institutus fuerit uel bonorum eius possessionem acceperit, incipiet fundum pro herede possidere. hoc amplius si iustum causam habuerit existimandi se heredem uel bonorum possessorem domino extitisse, fundum pro herede possidebit nec causam possessionis sibi mutare uidebitur. cum haec igitur recipientur in eius persona, 30 qui possessionem habet, quanto magis in colono recipienda sunt, qui || nec uiuo nec mortuo f. 257³ domino ullam possessionem habet? et certe si colonus mortuo domino emerit fundum ab eo, qui existimabat se heredem eius uel bonorum possessorem esse, incipiet pro emptore 2 possidere. Si dominus fundi homines armatos uenientes existimauerit⁴ atque ita profugerit, quanuis nemo eorum fundum ingressus fuerit, ui deiectus uidetur: sed nihil minus id 35 praedium, etiam antequam in potestate domini redeat, a bonae fidei possessore usucapitur, quia lex Plautia et Iulia ea demum uetus longa possessione capi, quae ui possessa fuisse, 3 non etiam ex quibus ui quis deiectus fuisse. Si mihi Titius, a quo fundum petere uolebam, possessione cesserit, usucaptionis causam iustum habebo. sed et is, a quo ex stipula- 40 tu fundum petere uolebam, cedendo mihi possessione, si soluendi causa id fecerit, eo ipso efficiet, ut fundum longo tempore capiam. Qui pignori rem dat, usucapit, quamdui res

F(XYMO^C)

¹ de hoc quod precario furiosus habet abundant (u. i.) ² idem Graeci (nomιας ἐνόπλοις επιβαινεῖν B Anon.): extimuerit (Cuiacius)?

2 praecario F 3 de hoc seq.] ὡςπερ τὴν τῆς ΔΙΑΚΑΤΟΧῆς ἀγωγὴν ὄνοματι MAINOMÉNOY ΔΥΝΑΜΕΘΑ KINÉIN (= ut interdicto uti possidetis furiosi nomine experiri possumus), οὗτος καὶ τῇ ΚΑΤΑ ΠΑΡΑΚΛΗΣΙΝ ΔΥΤΟΥ ΧΡΙΣθαι ΝΟΜῇ (= ita etiam precaria eius possessione uti), ἢν πρὸ τῆς ΜΑΝΙΑC Δι' ἔαγτοῦ ἢ μετὰ ταύτην Δι' ἔτερου ἔχειν (= quam ante furorem per se uel post furorem per alium nactus est) B (Anon.):

legerunt igitur Graeci ut nos distinguentes post durat | pr'aecario F² 4 eins bis F (em. f.) 14 ignorent F² | quisque] quisquam F² 16 bona'e F² 19 ancillem F² 20 partem usucepis apud F² 21 siui F² 22 'sciret F² 24 possideuit F² 25 uideuitur F² 29 pos- sideuit F² 30 siui F² | personam F 33 bo- norem F (em. f.) 37 fuisse'nt F² 38 quis] quibus F² 39 is] sis F²

apud creditorem est: si creditor eius possessionem alii tradiderit, interpellabitur usucatio: et quantum ad usucaptionem attinet, similis est ei qui quid depositu uel commodauit, quos palam est desinere usucapere, si commodata uel deposita res alii tradita fuerit ab eo, qui commodatum uel depositum accepit. plane si creditor nuda conuentione hypothecam con-
5 traxerit, usucapere debitor perseverabit. Si rem tuam, cum bona fide possiderem, pignori tibi dem ignoranti tuam esse, desino usucapere, quia non intellegitur quis sua rei pignus contrahere. at si nuda conuentione pignus contractum fuerit, nihilo minus usucapiam, quia
6 hoc quoque modo nullum pignus contractum uidetur. Si rem pignori datam creditoris seruus subripuerit, cum eam creditor possideret, non interpellabitur usucapio debitoris, quia seruus dominum suum possessione non subuertit. sed et si debitoris seruus subripuerit, quamuis creditor possidere desinat, tamen debitori usucapio durat, non secus ac si eam creditor debitori tradidisset: nam quantum ad usucaptiones attinet, serui subtrahendo res non faciunt deteriorem dominorum condicionem. facilius optinebitur, si precario possidente debitore seruus eius subripuerit. nam conductio idem praestat, quod si¹ apud creditorem res esset: possidet enim hoc casu creditor. sed et si utrumque intercesserit et precarii 15 rogatio et conductio, intellegitur creditor possidere et precarii rogatio non in hoc interponitur, ut debitor possessionem habeat, sed ut ei tenere rem liceat.

34 ALFENUS UARUS libro primo digestorum a Paulo epitomatorum. Si seruus [B. 50, 3, 32] insciente domino rem peculiarem uendidisset, emptorem usucapere posse. S

35 IULLANUS libro tertio ad Urseium Ferocem. Si homo, cuius usus fructus [B. 50, 3, 33] legatus erat, ab herede numquam possessus subreptus fuisset, quaesitum est, quia heres furti actionem non haberet, an usucapi possit. Sabinus respondit nullam eius rei usucaptionem esse, cuius nomine furti agi possit, agere autem furti eum, qui frui deberet, posse. quod si² accipiendo est, ut fructarius poterit³ uti frui: aliter enim homo in causa⁴ non perduceretur. sed si utenti iam et fruenti abductus homo fuerit, non solum ipse, sed etiam heres furti agere poterit. 25

36 GAIUS libro secundo rerum cottidianarum siue aureorum. Potest pluribus [B. 50, 3, 34] modis accidere, ut quis rem alienam aliquo errore deceptus tamquam suam uendat forte aut donet et ob id a bona fidei possessore res usucapi possit: ueluti si heres rem defuncto commodatam aut locatam uel apud eum depositam existimans hereditariam esse alienauerit. 1 Item si quis aliqua existimatione deceptus crediderit ad se hereditatem pertinere, quae ad eum non pertineat, et rem hereditariam alienauerit, aut si is, ad quem usus fructus ancillae pertinet, partum eius existimans suum esse, quia et fetus pecudum ad fructuarium pertinet, alienauerit. 34

37 IDEM libro secundo institutionum. furtum non committit⁵: fur- [Gai. 2, 50. B. 50, 3, 34. 35] tum enim sine affectu furandi non committitur⁶. Fundi quoque alieni potest [Gai. 2, 51] aliquis sine ui nancisci possessionem⁷, quae uel ex neglegentia domini uacet uel quia do- minus sine successore decesserit uel longo tempore afuerit. S

38 IDEM libro secundo rerum cottidianarum siue aureorum. Quam rem [I. 2, 6, 7. B. 50, 3, 36] ipse quidem non potest usucapere, quia intellegit alienum se possidere et ob id mala fide possidet. sed si alii bona fide accipienti tradiderit, poterit is usucapere, quia neque ui F(XYMOC) S 40

¹ quod si] quasi (u. i.)? ² sic (u. i.)? ³ potuerit (*Schulting*)? ⁴ causam (edd.)?
⁵ si is ad quem ancillae usus fructus pertinet, partum etiam suum esse credens uendiderit aut donauerit, furtum non committit (u. i.) *Gaius* ⁶ aliis quoque modis accidere potest, ut quis sine uitio furti rem alienam ad aliquem transferat et efficiat, ut a possessore usu- capiatur *ins. Gaius* ⁷ possessionem nancisci *Gai.*

1 interpellauitur *F*² 4 creditur *F*³ 5 per-
seuerauit *F* | fidei^m *F*² 9 eam] ea *F* | in-
terpellauitur *F*² | debitoris *F*² 10 seruus r-
subr. *F*² 11 possidere ... 12 creditor bis *F*²
13 optineuitur *F*² 14 ante nam *ins.* uel si
ex conducto possideo *M* (ubi idem adest in
margine quoque cum nota libri P[isan]), uel

ex conducto *C* | quod si] *F*, quasi *XYMOC*
15 pr'a'ecarii *F*² 16 pr'a'ecarii *F*² 19 in-
scientie domino] *XYMOC* cum *B*: èn àrmoi
moy *B* (*Anon.*), scientie domino *C* 23 possit]
posse *F*² 24 si] sic f 35 committit'ur fur-
tum *F*², committit'ur *Gai* liber *Ueron.*
39 rerum om. *F*² 41 fideiⁱ *F*²

possessum neque furtium possidet: abolita est enim quorundam veterum sententia existimantium etiam fundi locie furtum fieri.

39 MARCIANUS libro tertio institutionum. Si solum usucapi non poterit, nec [B. 50, 3, 37] S
superficies usucapietur. 4

40 NERATIUS libro quinto regularum. Coeptam usucaptionem a defuncto posse [B. 50, 3, 38] S
et ante aditam hereditatem impleri constitutum est.

41 IDEM libro septimo membranarum. Si rem subreptam mihi procurator meus [B. 50, 3, 39] Sf
adprehendit, quamuis per procuratorem possessionem apisci nos iam fere conueniat, nihilo
magis eam in potestatem meam redisse usuque capi posse existimandum est, quia contra
statu captiosum erit. 10

42 PAPINIANUS libro tertio quaestionum. Cum uir praedium dotale uendidit [B. 50, 3, 40] P
scienti uel ignorantи rem dotis esse, uenditio non ualeat. quam defuncta postea muliere in
matrimonio confirmari connenit, si tota dos lucro mariti cessit. idem iuris est, cum is, qui
rem furtiuam uendidit, postea domino heres exstitit.

43 IDEM libro uicensimo secundo quaestionum. Heres eius, qui bona fide rem [B. 50, 3, 41] P
emit, usu non capiet sciens alienum, si modo ipsi possessio tradita sit: continuatio uero
1 non impedietur heredis scientia. Patrem usu non capturum, quod filius emit, propter suam
uel filii scientiam certum est.

44 IDEM libro uicensimo tertio quaestionum. Iusto errore ductus Ti- [B. 50, 3, 42. Ep. 5, 28] P
tium filium meum et in mea potestate esse existimau, cum adrogatio non iure interue- 20
nisset: eum ex re mea querere mihi non existimo. non enim constitutum est in hoc,
quod in homine libero qui bona fide seruit placuit: ibi propter adsiduam et cottidia-
nam comparationem seruorum ita constitui publice interfuit, nam frequenter ignorantia
liberos emimus, non autem tam facilis frequens¹ adoptio uel adrogatio filiorum est. [(Ep.)]

1 Constat, si rem alienam scienti mihi uendas, tradas autem eo tempore, quo domi- [B. 50, 3, 43] 25
2 nus ratum habet, traditionis tempus inspiciendum remque meam fieri. Etsi pos- [Ep. 9, 34]
sessionis, non contractus initium, quod ad usucaptionem pertinet, inspici placet, nonnumquam
tamen euenit, ut non initium praesentis possessionis, sed causam antiquiore traditionis,
quae bonam fidem habuit, inspiciamus, ueluti circa partum eius mulieris, quam bona fide
coepit² possidere: non enim ideo minus capietur usu puer, quod alienam matrem, prius- 30
quam eniteretur, esse cognouit³. idem in seruo postliminio reuerso dictum est. [(Ep.)]

45 Nondum aditae hereditatis tempus usucaptioni datum est, siue seruus hereditarius aliquid
comparat, siue defunctus usucapere cooperat: sed haec iure singuli recepta sunt. Filius
familias emptor alienae rei, cum patrem familias se factum ignoret, coepit rem sibi tra-
ditam possidere: cur non capiat usu, cum bona fides initio possessionis adsit, quamuis 35
eum | se per errorem esse arbitretur, qui rem ex causa peculiari quaesitam nec possidere f. 258'
possit? idem dicendum erit et si ex patris hereditate ad se peruenisse rem emptam non
leui praeumptione credat. Non mutat usucapio superneniens pro emptore uel pro herede,

quo minus pignoris persecutio salua sit: ut enim usus fructus usucapi non potest, ita per-
secutio pignoris, quae nulla societate dominii coniungitur, sed sola conuentione constituitur, 40

usucapione rei non peremittur. Eum, qui postea quam usucapere coepit in furorem incidit,
utilitate suadente relictum⁴ est, ne languor animi damnum etiam in bonis adferat, ex omni
causa implere usucaptionem. Si, cum apud hostes dominus aut pater agat, seruus aut
filius emat, an et tenere incipiat? si quidem ex causa peculiari possedit, usucaptionem in-
choari nec impedimento domini captiuitatem esse, cuius scientia non esset in ciuitate ne- 45
cessaria. si uero non ex causa peculiari comparetur, usu non capi nec iure postliminii quae-

F(XYMO)

¹ frequens del. ² coepi ... cognoui (Hal.)? ³ receptum (Hal.)?

2 locine] locumue F¹ 9 usuqu'a'e F² | est] hereditati F | si'ue' F² 34 si'b'i' F² 36 pecu-
et F 12 rem] uem F² 16 continuatio'ne F² liari rem' quaesitam F² 40 soci'a'etate F²
17 herediscientia F 27 quod] Hal., non F², 41 us'us'ucapione F² 42 utilitate'm' F² |
quo F² 30 puer] pure F² 32 numdum F² | suadente'm' F² 44 peculi'i' F²

situm intellegi, cum prius esset, ut, quod usucaptum diceretur, possessum foret. sin autem pater ibi decesserit, quia tempora captiuitatis ex die quo capitur morti iungerentur, potest filium dici et possedisse sibi et usucapisse intellegi.

- 45 IDEM libro decimo responsorum. Praescriptio longae possessionis ad optimam loca iuris gentium publica concedi non solet. quod ita procedit, si quis, aedificio funditus diruto quod in litore posuerat (*forte quod aut* deposuerat aut dereliquerat aedificium), alterius postea eodem loco extracto, occupantis¹ datam exceptionem opponat, uel si quis, quod in fluminis publici deuerticulo solus pluribus annis piscatus sit, [cf. D. 44, 3, 7] alterum eodem iure prohibeat. Post mortem domini, ²seruus hereditarius peculii nomine rem coepit tenere, usucaptionis primordium erit tempus hereditatis aditae: quemadmodum etenim usucapietur, quod ante defunctus non possederat?
- 46 HERMOGENIANUS libro quinto iuris epitomarum. Pro soluto usucapit, qui [B. 50, 8, 44] P rem debiti causa recipit: et non tantum quod debetur, sed et quodlibet pro debito solutum hoc titulo usucapi potest. ¹⁴
- 47 PAULUS libro tertio ad Neratium. Si emptam rem mihi procurator ignorante [B. 50, 8, 45] P meo nomine adprehenderit, quamuis possideam, eam non usucapiam, quia ut ignorantes usuceperimus, in peculiaribus tantum rebus receptum est.
- 48 IDEM libro secundo manualium. Si existimans debere tibi tradam, ita demum [B. 50, 3, 46] Pf usucapio sequitur, si et tu putes debitum esse. aliud, si putem me ex causa uenditi teneri et ideo tradam: hic enim nisi *emptio* praecedat, pro emptore usucapio locum non habet. diuersitatis causa in illo est, quod in ceteris causis solutionis tempus inspicitur neque interest, cum stipular, sciām alienum esse nec ne: sufficit enim me putare tuum esse, cum soluis: in emptione autem et contractus tempus inspicitur et que soluitur: nec potest pro emptore usucapere, qui non emit, nec pro soluto, sicut in ceteris contractibus. ²⁴
- 49 LABEO libro quinto pithanon a Paulo epitomatorum. Si [B. 50, 8, 47. BS. 60, 5, 36 sch. 6] A quid est subreptum, id usucapi non potest, antequam in domini potestatem peruerterit. PAULUS: immo forsitan et contra: nam si id, quod mihi pignori dederis, subripueris, erit ea res furtiva facta: sed simul atque in meam potestatem uenerit, usucapi poterit.

III.

29

R PRO EMPTORE R

ESP.

- 1 GARUS libro sexto ad edictum prouinciale. Possessor, qui litis aestimationem [B. 50, 4, 1] E optulit, pro emptore incipit possidere.
- 2 PAULUS libro quinquagessimo quarto ad edictum. Pro emptore possidet, qui [B. 50, 4, 1] E re uera emit, nec sufficit tantum in ea opinione esse eum, ut putet se pro emptore possidere, sed debet etiam subesse causa emptionis. si tamen existimans me debere tibi ignoranti tradam, usucapies. quare ergo et si I putem me uendidisse et tradam, non capies usu? scilicet quis in ceteris contractibus sufficit traditionis tempus, sic³ denique si sciens stipular rem alienam, usucapiam, si, cum traditur mihi, existimem illius esse: at in emptione et illud tempus inspicitur, quo contrahitur: igitur et bona fide emissae debet et F(XYMOC)

¹ occupanti (u. i.)? ² idem Graeci (u. i.): nisi ins. ³ sic del.

1 esse^t F² 2 captiuitatē is F² | quo om. F²
6 posuerat forte quod aut deposuerat] po-
suerat F², deposuerat F² XYMOC: εἰ δὲ ἔκτισα
ἐν αἰγαλῷ πέσκη καταλίπω αὐτό B (Anon.) |
dereliquerat] MC, dereliquerat FXYO | aedi-
ficiū] edificio XYMOC 7 occupanti XY
(supra uel tis) MOC 9 post mortem seq.]
τοῦ κληρονομιάου δούλου πεκούλιαρίως τι κρα-
τίσαντος, ἀφ οὗ κληρονομήθη ὁ κλῆρος, τρέχει
ἡ διὰ τοῦ χράσθαι δεσποτεῖα B (Anon.) 12 ante
l. 46 (a qua pagina altera huiuscet folii incipit

in F) rubr. pro soluto ponunt f(m. sase. XV
in margine) XYMOC 15 procuratur F²
19 tenere F¹ 20 emptio] sic X²O cum B
(Anon.): τότε γάρ εἰ μν καὶ ἀγορασία ἐργ
εἴρεντο, οὐδὲ τὸ χράσθαι δεσπόζεται τὸ δοθέν,
actio FX-YMC 22 sciām bis F¹ | tuum]
meum F² 23 emptione m' aut' em' F² | quo
quod F² 34 tantu'm' F² 36 usucapies] F²,
ususucapi'a es F² 37 usum F² 38 at] ad F²
39 emisse bis F²

possessionem bona fide adeptus esse. Separata est causa possessionis et usucaptionis: nam
 dicitur quis emisse, sed mala fide: quemadmodum qui sciens alienam rem emit, pro
 emptore possidet, licet usu non capiat. Si sub condicione emptio facta sit, pendente
 condicione emptor usu non capit. idemque est et si putet condicionem extitisse, quae
 nondum exstitit: similis est enim ei, qui putat se emisse. contra si exstitit et ignoret,⁵
 potest dici secundum Sabinum, qui potius substantiam intuetur quam opinionem, usucapere
 eum. est tamen nonnulla diuersitas, quod ibi, cum rem putat alienam, quae sit uendoris,
 affectionem emptoris habeat, at cum nondum putat condicionem extitisse, quasi nondum
 putat sibi emisse. quod apertius quaeri potest, si, cum defunctus emisset, heredi eius tra-
 datur, qui nesciat defunctum emisse, sed ex alia causa sibi tradi, an usucapio cesseret.¹⁰
 Sabinus, si sic empta sit, ut, nisi pecunia intra diem certum soluta esset, inempta res
 heret, non usucapurum nisi persoluta pecunia. sed videamus, utrum condicio sit hoc an
 conuentio: si conuentio est, magis resolueretur quam implebitur. Si in diem addictio facta
 sit, id est nisi si quis meliorem condicionem attulerit, perfectam esse emptionem et fructus
 emptoris effici et usucaptionem procedere Iulianus putabat: alii et hanc sub condicione esse¹⁵
 contractam, ille non contrahi, sed resolvi dicebat, quae sententia uera est. Sed et illa
 emptio pura est, ubi conuenit, ut, si displicerit intra diem certum, inempta sit. Cum
 Stichum emissem, Dama per ignorantiam mihi pro eo traditus est. Priscus ait usu me eum
 non capturum, quia id, quod emptum non sit, pro emptore usucapi non potest: sed si fun-
 dus emptus sit et ampliores fines possessi sint, totum longo tempore capi, quoniam uni-²⁰
 versitas eius possideatur, non singulae partes. Eius bona emisti, apud quem mancipia de-
 posita erant: Trebatius ait usu te non capturum, quia empta non sint. Tutor ex pupilli
 auctione rem, quam eius putabat esse, emit. Seruus ait posse eum usucapere: in cuius
 opinionem decursum est eo, quod deterior causa pupilli non fit, si proprius habeat empto-
 rem, et, si minoris emerit², tutelae iudicio tenebitur ac si alii minoris addixisset: idque et²⁵
 a diuo Traiano constitutum dicitur. Procuratorem quoque, qui ex auctione, quam man-
 datu domini facit, emerit, plerique putant utilitatis causa pro emptore usucapurum. idem
 potest dici et si negotia domini gerens ignorantis emerit propter eandem utilitatem. Si
 seruus tuus peculiari nomine emat rem, quam scit alienam, licet tu ignoreas alienam esse,
 tamen usu non capies. Celsus scribit, si seruus meus peculiari nomine apiscatur posses-³⁰
 sionem, id etiam ignorantem me usucapere: quod si non peculiari nomine, non nisi sci-
 tem me: et si uitiosae cooperit possidere, meam uitiosam esse possessionem. Pomponius
 quoque in his, quae nomine domini possideantur, domini potius quam serui voluntatem
 spectandam ait: quod si peculiari, tunc mentem serui quaerendam. et si seruus mala fide
 possidest eaque dominus nanctus sit, ut suo nomine possideat, adempto puta peculio, di-³⁵
 cendum est, ut eadem causa sit possessionis et ideo usucapio ei non magis procedat. Si
 seruus bona fide emerit peculiari nomine, ego ubi primum cognoui sciam alienam, proces-
 suram usucaptionem Celsus ait: initium enim possessionis sine uitio fuisse: sed si eo tem-
 pore quo emit, quamquam id bona fide faciat, ego alienam rem esse sciam, usu me non
 capturum. Et si quod non bona fide seruus mens emerit, in pactionem libertatis mihi⁴⁰
 dederit, non ideo me magis usucapurum: durare enim primam causam possessionis idem
 Celsus ait. Si a pupillo emero sine tutoris auctoritate, quem puberem esse putem, dicimus
 usucaptionem sequi, ut hic plus sit in re quam³ in existimatione: quod si scias pupillum
 F(XYMO)

¹ emptio ins. ² tutor ins. ³ plus quam in re sit (Cuiacius)?

1 ademptos *F*¹ 4 idemqu'a'e *F*² | exti-
 tiss'a'e *F*² 6 opinionem ad' usucapere *F*²
 9 emissem't *F*² 10 cesseret] quod addunt edd.
 sed mihi usucapere posse uidetur, libri mei
 non habent 11 soluta'm' *F*² | inempto *F*²
 16 contrahi's' sed *F*² 23 a'u'ctione *F*²; κατὰ
 ὑπερθεματικόν *B* | serui'o'us *F*² 24 opi-
 nione *F* | proprius] *FF'M'*, proprius *X'M'O'*,
 proprium *X'*, prius *Y'C*, pluris *M*(marg.) *O'*,
 inc. *M'* 26 a'u'ctione *F*² | mandato *F*²
 29 ignoret *F*² 31 ignorantem] ignoranti *F*²
 32 possidere || mean *F*², possidere'm' || m'cam
*F*², possidere rem eam *YMO*C, possidere rem
X', possidere eam rem *X'* 35 eamque *F*
 38 enim] ei *F*² | eo] eo ipso *F*²: ἐν τῷ καιρῷ
 τούς ἀγοραῖας *B* 43 usucaptionem' *F*²

esse, putas tamen pupillis || licere res suas sine tutoris auctoritate administrare, non capies f. — 25
 16 usu, quia iuris error nulli prodest. Si a furioso, quem putem sanas mentis, emero, con-
 sttit uscapere utilitatis causa me posse, quamvis nulla esset emptio et ideo neque de
 17 euictione actio nascitur mihi nec Publiciana competit nec accessio possessionis. Si eam
 rem, quam pro emptore uscapiebas, scienti mihi alienam esse uendideris, non capiam usu.
 18 Etiam heredi ulteriori defuncti possessio proderit, quamvis medius heres possessionem eius
 19 nanctus non sit. Si defunctus bona fide emerit, uscapietur res, quamvis heres scit alien-
 nam esse. hoc et in bonorum possessore et in fideicommissariis, quibus ex Trebelliano
 20 restituitur hereditas, ceterisque praetoriis successoribus obseruatum est. Emptori tempus
 21 uenditoris ad uscapionem procedit. Si rem alienam emero et, cum uscaparem, eandem
 rem dominus a me petierit, non interpellari uscapionem meam litis contestatione. sed si
 litis aestimationem sufferre maluerim, ait Iulianus causam possessionis mutari ei, qui litis
 aestimationem sustulerit, idemque esse, si dominus ei, qui rem emisset a non domino, do-
 nasset: eaque sententia uera est.

3 ULPIANUS libro septuagensimo quinto ad edictum. Litis aestimatio similis est [B. 50, 4, 23] 14
 exemptioni. E

4 IAULENUS libro secundo ex Plautio. Emptor fundi partem eius alienam esse [B. 50, 4, 23] 15
 non ignorauerat: responsum est nihil eum ex eo fundo longa possessione capturum. quoc*il*
 ita uerum esse existimo, si, quae pars aliena esset in eo fundo, emptor ignorauerat: quoc*il*
 1 si certum locum esse sciret, reliquias partes longa possessione capi posse non dubito. Idem
 iuris est, si is, qui totum fundum emebat, pro iudicio parte aliquam alienam esse scit =
 eam enim dumtaxat non capiet, ceterarum partium non impeditur longa possessione capio. 20

5 MODESTINUS libro decimo pandectarum. Si rem, quam tibi [B. 50, 4, 4. BS. 60, 5, 36 sch.] 21
 pigneraui, subripuero eamque distraxero, de uscapione dubitatum est: et uerius est uti-
 liter cedere tempora uscapionis. 25

6 POMPONIUS libro trigensimo secundo ad Sabinum. Qui, cum pro herede uel [B. 50, 4, 23] 26
 pro emptore uscaparet, precario rogauit, uscapere non potest: quid porro inter eas re-
 1 interest, cum utruberque desinat ex prima causa possidere, qui precario uult habere? 27
 ex decem seruis, quos emerim, aliquos putem alienos et qui sint sciati, reliquos usca-
 2 piati: quod si ignorem, qui sint alieni, neminem uscapere possum. Post mortem eius, q*ui* 28
 hominem emerit, expleto tempore, quod defuisset ad uscapionem, quamvis eum hominez
 heres possidere non coepisset, fiet tamen eius: sed ita hoc, si nemo eum possedisset. 30

7 IULIANUS libro quadragensimo quarto digestorum. Qui fundum pro emptore [B. 50, 4, 23] 31
 possidebat, antequam diutinam possessionem impleret, decessit: serui, qui in possessione 32
 reliqui fuerant, discesserunt relinquendae eius gratia: quae situm est, an nihilo minus here-
 tempus longae possessionis procedere potest. respondit etiam discedentibus seruis hoc tem- 33
 pus heredi procedere. Si fundum Cornelianum pro emptore longa possessione [B. 50, 4, 23] 34
 capiam et partem || ex uicini fundo ei adiciam, utrum eam quoque partem reliquo tempo- 35
 pro emptore capiam an integro statuto tempore? respondi: partes, quae exemptioni¹ fun- 36
 adiciuntur, propriam ac separatam condicionem habent, et ideo possessionem quoque earum 37
 separatim nancisci oportere et longam possessionem earum integro statuto tempore imple- 38
 ri. 2 Seruus meus Titio mandauit, ut fundum ei emeret, eique manumisso² Titius possessione 39

F(XYMOC)

¹ empto uicimi (u. i.)? ² peculio non concessu ins.

2 constitutus capere utilitatis causa F¹, consti-
 tutus uscapere (*sic*) utilitatis causa F², consti-
 tutum est capere util. causa XYMO, consti-
 tutum est util. causa capere C 7 na'ntus F² |
 em'er'it F² 8 et om. F² | possessore] pos-
 sessionem F¹ | fideicommissariis F² 9 ce-
 terisqu'a'e F² 12 aestimationem F² | m'a-
 luerim F² 13 dominos F 14 eaqu'a'e F²
 17 esse non] XYMO cum B: ειδως μέρος

ΑΥΤΟΥ άλλότριον, non esse FY 20 capi pos-
 om. F¹ 23 pandectorum F² 28 praecario
 29 reliquias F² 30 alien'o'i F² 34 imple-
 decessit serui qui in possessionem bis F
 37 possessionem F² 38 adic'i'am F² | re-
 li'n quo F² 39 exemptioni fundi] empto fundo
 XYMO 40 adic'i'untur F² | ac] F², 's hac
 F² | separatam F²

tradidit: quae situm est, an longa possessione caperet: respondit, si seruus meus manda-
nerit Titio, ut fundum emeret, et manumisso ei Titius fundum tradiderit, cum putaret pecu-
lium ei concessum esse vel etiam cum ignoraret peculium concessum non esse, nihilo
minus¹ seruum diutina possessione capere, quia aut scit seruus peculium sibi concessum
non esse aut scire debet et per hoc similis est ei, qui se creditorem esse simulat. quod⁵
si scierit Titius peculium manumisso concessum non esse, donare potius quam indebitum
fundum soluere intellegendus est. Si tutor rem pupilli subripuerit et uendiderit, usucapio
non contingit, priusquam res in potestatem pupilli redeat: nam tutor in re pupilli tunc do-
mini loco habetur, cum tutelam administrat, non cum pupillum spoliat. Qui bona fide alien-
um fundum emit et possessionem eius amisit, deinde eo tempore adprehendisset, quo scit¹⁰
rem alienam esse, non capiet longo tempore, quia initium secundae possessionis uitio non
carebit, nec similis² est ei, qui emptionis quidem tempore putat fundum uendentis esse,
sed cum traditur, scit alienum esse: cum enim semel amissa fuerit possessio, initium rursus
reciperatae possessionis spectari oportet. quare si eo tempore redhibeat homo, quo emptor
scit alienum esse, usucapio non contingit, quamuis antequam uenderet, in ea causa fuerit,¹⁵
ut usucaperet. idem iuris est in eo, qui de fundo deiectus possessionem per interdictum
reciperant, sciens iam alienum esse. Qui sciens emit ab eo, quem praetor ut suspectum
heredem diminuere uetus, usu non capiet. Procurator tuus si fundum, quem centum aureis
uendere poterat, addixerit triginta aureis in hoc solum, ut te damno adficeret, ignorante
emptore, dubitari non oportet, quin emptor longo tempore capiat: nam et cum sciens quis²⁰
alienum fundum uendidit ignorant, non interpellatur³ longa possessio. quod si emptor cum
procuratore collusus et eum praemio corrupit, quo uilius mercaretur, non intellegetur bona fidei
emptor nec longo tempore capiet: et si aduersus potenter dominum uti coepit ex-
ceptione rei uoluntate eius uenditae, replicationem doli utilem futuram esse. Furtiuia res
non intellegitur redisse in domini potestatem, quamuis possideret eam, si modo ignorauerit²⁵
subreptam sibi esse: si igitur seruum, qui tibi subreptus erat, ignorant tibi tuum esse
pignori dedero et soluta pecunia eum Titio uendidero, Titius usucapere non poterit. Liber
homo, qui bona fide nobis seruit, idem modis ex re nostra adquirit nobis, quibus per
seruum nostrum adquirere solemus: quare sicut traditione, ita usucapione rem nostram
faciemus interuenient libera persona, et si peculii nomine, quod nos sequi debet, emptio³⁰
contracta fuerit, || etiam ignorantes usucapiemus.

⁸ IDEM libro secundo ex Minicio. Si quis, cum sciret uenditorem [B. 50, 4, 7. Ep. 16, 6 sch.] S
pecuniam statim consumpturum, seruos ab eo emisset, plerique responderunt eum nihilo
minus bona fide emptorem esse, idque uerius est: quomodo enim mala fide emisse uidetur,
qui a domino emit? nisi forte et is, qui a luxurioso et protinus scorto [BS. 14, 1, 12 sch. 22] ³⁵
datuero pecuniam seruos emit, non usucapiet.

⁹ IDEM libro tertio ad Urseum Ferocem. Qui ob pactionem libertatis ancillam [B. 50, 4, 8] S*
furtiuia a seruo accepit, potest partum eius quasi emptor usucapere.

¹⁰ IDEM libro secundo ad Minicium. Seruus domino ancillam, quam subri- [B. 50, 4, 9] S
puerat, pro capite suo dedit: ea concepit: quae situm est, an dominus eum partum usu-⁴⁰
capere possit. respondit: hic dominus quasi emptor partum usucapere potest, namque
F(XYMO)

¹ nihilo magis (u. i.: οὐκ ἔσται αἴτοι ὁ ἀρρός *B*)? ² nec dissimilis (u. i.)? ³ impeditur?

² et] *F¹*, te *F²* | putare^t et peculium *F²*
³ esse vel etiam cum ignoraret peculium
concessus' um suppl. *F²* 4 minus] *FY*, magis
X(MOC) | diutina m' possessione'm *F²* 10 ad-
pr'a'chendisset *F²* | quo's' scit *F²* 12 ca-
renit *F²* | nec similis] *F*, nec dissimilis
X(MOC) et sic uidentur uertisse Graeci: ei...
[i.e.] ἀτράπαν μὲν αἴτον (τὸν ἀτρόν) ἐνόμιζον
τοῦ πολούχον εἶναι, παραδιδόμενον δὲ ἔγνων
ἀλλότριον ... οὐ διὰ τὸ χράθαι δεσπόζω *B*
(Anon.) 14 quare^t *F²* | red'hibeatur *F²* |

IL

emptor] idem Graeci: ἢ εἰ ὁν ἐπώλησας moi
ἀναδίδογες ἡδεῖν ἀλλότριον *B* (Anon.) potestque
ita defendi, ut emptor intellegatur is cui postea
uenditori factio redhibetur seruus 18 capiat *F²*
22 corrup'erit *F²* | merceretur *F²* | bona'e'
F² 23 exceptionem *F* 25 possidere^t *F²*
26 tuum 'esse' *F²* 28 h'isdem *F²* 29 usuca-
pione'm *F²* 33 consumptorum *F²* 34 fide'o'
emptore'm *F²* 39 minicium] minandum *F²*
40 eum partum usucapere possit respondit
hic dominus bis *F²* 41 namqu'a'e' *F²*

34

res ei abest pro hac muliere et genere¹ quodammodo uenditio inter seruum et dominum contracta est.

- 11 AFRICANUS libro septimo quaestionum. Quod uolgo traditum est eum, qui [B. 50, 4, 10] *Sf* existimat se quid emisse nec emerit, non posse pro emptore usucapere, hactenus uerum esse ait, si nullam iustum causam eius erroris emptor habeat: nam si forte seruus uel procurator, cui emendam rem mandasset, persuaserit ei se emisse atque ita tradiderit, magis esse, ut usucapio sequatur.
- 12 PAPINIANUS libro decimo responsorum. Misso legatario in possessionem res [B. 50, 4, 11] *P* pro emptore usucapiuntur salua praetorii pignoris causa. *9*
- 13 SCAEUOLA libro quinto responsorum. Alienam aream bona fide emit et ante [B. 50, 4, 12] *P* impletam diutinam possessionem aedificare coepit: ei² denuntiante domino soli intra tempora diutinae possessionis, perseverauit: quaero, utrum interpellata sit an copta durauerit. respondit secundum ea quae proponerentur non esse interpellatam.
- 14 SCAEUOLA libro uicensimo quinto digestorum. Intestatae sororis hereditas [B. 50, 4, 13] *A* obuenit duobus fratribus, quorum alter absens erat, alter praesens: praesens etiam absentis 15 causam agebat, ex qua hereditate suo et fratris sui nomine fundum in solidum uendidit Lucio Titio bona fide ementi: quae situm est, cum scierit partem fundi absentis esse, an totum fundum longa possessione ceperit. respondit, si credidisset mandatu fratris uenisse, per longum tempus cepisse.

V.

20

R PRO HEREDE UEL PRO POSSESSORE R

~~ES~~

- 1 POMPONIUS libro trigensimo secundo ad Sabinum. Pro herede ex viui bonis [B. 50, 5, 1] *S* nihil usucapi potest, etiamsi possessor mortui rem fuisse existimauerit.
- 2 IULIANUS libro quadragensimo quarto digestorum. Qui legatorum seruando- [B. 50, 5, 2] *S* rum causa in possessionem mittitur, non interpellat possessionem eius, qui pro herede usu- 25 capit: custodiae enim causa rem tenet. quid ergo est? etiam impleta usucapione ius pignoris retinebit, ut non prius discedat, quam si solutum ei legatum fuerit aut eo nomine 1 satisdatum. Quod uolgo respondetur causam possessionis neminem sibi mutare [B. 50, 5, 3] posse, sic accipendum est, ut possessio non solum civilis, sed etiam naturalis intellegatur. et propterea responsum est neque colonum neque eum, apud quem res deposita aut cui 20 commodata est, lucri faciendi causa pro herede usucapere posse. Filium | quoque dona- 25 tam rem a patre pro herede negauit usucapere Seruius, scilicet qui³ existimabat naturalem possessionem penes eum fuisse viuo patre. cui consequens est, ut filius a patre heres institutus res hereditarias a patre sibi donatas pro parte coherendum usucapere non possit. 34
- 3 POMPONIUS libro uicensimo tertio ad Quintum Mucium. Plerique putauerunt, [B. 50, 5, 4] *E* si heres sim et putem rem aliquam ex hereditate esse quae non sit, posse me usucapere.
- 4 PAULUS libro quinto ad legem Iuliam et Papiam. Constat eum, qui testa- [B. 50, 5, 4] *E* menti factionem habet, pro herede usucapere posse.

VI.

29

R PRO DONATO R

~~ES~~:

- 1 PAULUS libro quinquagensimo quarto ad edictum. Pro donato is usucapit, [B. 50, 6, 1] *E* cui donationis causa res tradita est: nec sufficit opinari, sed et donatum esse oportet. Si *F(XYMO)*

¹ genere del. ² et (*Hal.*)? ³ quia (u. i.)?

8 legat'ario *F*⁴ | possessione⁵ *F*² | 9 salui *ind. F* 26 causa'm' *F*² 27 retineuit *F*² *F*¹ | pignorii *F*¹ 13 respondit 'utrum' se- 28 respondetur quam' causam *F*² 32 qui] cundum *F*² | interpellatum *F*² 14 scae- *FYMO*, quia *XC* 34 res om. *F*² 36 et' uola] *F*², idem *F*² 16 suo'c' et *F*² 18 cre- putem *F*² didisset⁶ *F*² | mandato *F*² 21 uel] à *B*, et

pater filio quem in potestate habet donet, deinde decedat, filius pro donato non capiet usu, quoniam nulla donatio fuit. Si inter virum et uxorem donatio facta sit, cessat usucapio. item si vir viri rem donauerit et diuortium intercesserit, cessare usucaptionem Cassius respondit, quoniam non possit causam possessionis sibi ipsa mutare: alias ait post diuortium ita usucapturam, si eam¹ maritus concederit, quasi nunc donasse intellegatur. pos- 5 sidere autem uxorem rem a viro donatam Iulianus putat.

2 MARCELLUS libro uicensimo secundo digestorum. Si is, qui alienam² rem [B. 50, 6, 2] E donauerit, reuocare constituerit donationem, etiamsi iudicium ediderit remque coepit uincere, curvet usucapio. 9

3 POMPONIUS libro uicensimo quarto ad Quintum Mucium. Si vir viri uel [B. 50, 6, 3] Ef uxor vir donauerit, si aliena res donata fuerit, uerum est, quod Trebatius putabat, si pauperior is qui donasset non fieret, usucaptionem possidenti procedere.

4 IDEM libro trigensimo secundo ad Sabinum. Si pater filiae donauerit, quae [B. 50, 6, 4] S in potestate eius erat, et eam exheredauerit: si id heres eius ratum habeat, exinde ea³ usucapiet donationem, qua ex die ratam heres donationem habuerit. 15

5 SCAEWA LIBRO quinto responsorum. Qui pro donato cooperat usucapere, [B. 50, 6, 5] P manumittendo nihil egit, quia nec dominium nanctus fuerit: quaesitum est, an usucapere desierit, respondi eum de quo quaeritur omississe uideri possessionem et ideo usucapio- 19 nem interruptam.

6 HERMOGENIANUS libro secundo iuris epitomarum. Donationis causa facta uen- [B. 50, 6, 6] P ditio non pro emptore, sed pro donato res tradita usucapitur.

VII.

R PRO DERELICTO R

ESP

1 ULPIANUS libro duodecimo ad edictum. Si res pro derelicto ha- [B. 50, 7, 1. Ep. 3, 14. 17] E bita sit, statim nostra esse desinit et occupantis statim fit, quia isdem modis res desinunt 25 esse nostrae, quibus adquiruntur.

2 PAULUS libro quinquagessimo quarto ad edictum. Pro derelicto rem a do- [B. 50, 7, 2] E mino habitam si sciamus, possumus adquirere. Sed Proculus non desinere eam [Ep. 3, 17] rem domini esse, nisi ab alio possessa fuerit: Iulianus desinere quidem omittentis esse, non 30 fieri autem alterius, nisi possessa fuerit, et recte.

3 MODESTINUS libro sexto differentiarum. An pars pro derelicto haberri possit, [B. 50, 7, 3] Ef queri solet. et quidem si in re communi socius partem suam reliquerit⁴, eius esse desinit, ut hoc sit in parte, quod in toto: atquin totius rei dominus efficere non potest, ut partem retineat, partem pro derelicto habeat. 34

4 PAULUS libro quinto decimo ad Sabinum. Id, quod pro [B. 50, 7, 4. BS. 29, 1, 63 sch. 4] S f. 261' derelicto habitum est et haberri putamus, usucapere possumus, etiam si ignoramus, a quo derelictum sit.

5 POMPONIUS libro trigessimo secundo ad Sabinum. Si id, quod pro derelicto [B. 50, 7, 5] S habitum possidebas, ego sciens in ea causa esse abs te emerim, me usucapturum constat nec obstar, quod in bonis tuis non fuerit: nam et si tibi rem ab uxore donatam sciens 40 emero, quia quasi uolente et concedente domino id faceres, idem iuris est. Id⁵, quod quis pro derelicto habuerit, continuo meum fit: sicuti cum quis a se sparserit [B. 50, 7, 6. Ep. 3, 17] F(XYMO)

¹ si iam? ² alienam non est a Marcello ³ ex die ea? ⁴ dereliquerit (edd.)?
⁵ id interdum (= id.)?

¹ usm' F² 5 usucapturum F² 8 rem¹ F² 14 et eam et F² | exher' a-e- 32 si om. F² | eius eiu'sse F²
dauerit F² 15 donationem ex' qua ex F² 36 et haberij quasi esset aut haberri, reddit
17 nihil legit F² | na'n'ctus F² 18 desi'd'erit' Anonymus: Ή καὶ NOMIZOMENON KATALEIΦΩΝΑΙ
P² 21 donato t'res't' tradita F² 25 hisdem F² | B: at scholium ad B. 29, 1, 63 cum tradita
lectione consentit 38 derelictum F²

aut aues amiserit¹, quamvis incertae personae uoluerit eas esse, tamen eius fierent, cui casus tulerit ea, quae, cum quis pro derelicto habeat, simul intellegitur uoluisse alienius fieri.

6 IULIANUS libro tertio ad Urseum Ferocem. Nemo potest pro derelicto usu- [B. 50, 7, 7] capere, qui falso existimauerit rem pro derelicto habitam esse.

7 IDEM libro secundo ex Minicio. Si quis merces ex nauie iactatas² inuenisset, num ideo usucapere non possit, quia non uiderentur derelictae, quaeritur. sed uerius est cum pro derelicto usucapere non posse.

8 PAULUS libro octauo decimo responsorum. Sempronius Thetidi status quae- [B. 50, 7, 8] stionem facere temptabat, quasi de serua sua nata sit. qui iam testato³ conuentus a Procula nutrice Thetidis in soluendis alimentis respondit non se habere, unde alimenta eiusdem exsoluat, sed debere eam patri suo restituere⁴ Lucio Titio: idque ex⁵ illa in testationem redegisset, ut postea nullam quaestionem pateretur ab eodem Sempronio, Lucius Titius Seiae Proculae solutis alimentis puellam uindicta manumisit: quaero, an possit rescindi libertas Thetidis. Paulus respondit, quoniam dominus ancillae, ex qua Thetis nata est, Thetidem pro derelicto habuisse uidetur, potuisse eam a Lucio Titio ad libertatem perduci.

VIII.

R PRO LEGATO R

1 UPLIANUS libro sexto disputationum. Legatorum nomine is uidetur possidere cui [B. 44, 25, 1] legatum est: pro legato enim possessio et usucapio nulli alii, quam cui legatum est, competit.

2 PAULUS libro quinquagensimo quarto ad edictum. Si possideam aliquam [B. 44, 25, 2] rem, quam putabam mihi legatam, cum non esset, pro legato non usucapiam:

3 PAPINIANUS libro uicensimo tertio quaestionum. non magis quam si quis [B. 44, 25, 3] emptum existimet, quod non emerit.

4 PAULUS libro quinquagensimo quarto ad edictum. Pro legato potest usu- [B. 44, 25, 4] capi, si res aliena legata sit aut testatoris quidem sit, sed adempta codicillis ignoratur: i- [B. 44, 25, 5] horum enim persona subest iusta causa, quae sufficit ad usucpcionem. idem potest di- [B. 44, 25, 6] et si in nomine erit dubitatio, ueluti si Titio legatum sit, cum sint duo Titii, ut alt- [B. 44, 25, 7] eorum de se cogitatum existimauerit.

5 IAUOLENUS libro septimo ex Cassio. Ea res, quae legati nomine tradita est, [B. 44, 25, 8] quamvis dominus eius uiuat, legatorum tamen nomine usucapietur,

6 POMPONIUS libro trigensimo secundo ad Sabinum. si is, cui tradita est, mor- [B. 44, 25, 9] tui esse existimauerit.

7 IAUOLENUS libro septimo ex Cassio. Nemo potest legatorum nomine usa- [B. 44, 25, 10] pere nisi is, cum quo testamenti factio est, quia ea possessio ex iure testamenti preficisci.

8 PAPINIANUS libro uicensimo tertio quaestionum. Si non traditam possessio- [B. 44, 25, 11] nem ingrediatur sine uitio legatarius, legatae rei usucapio competit.

9 HERMOGENIANUS libro quinto iuris epitomarum. Pro legato usucapit, cui recte legato⁶ P relictum est: sed et si non iure legatum relinquatur uel legatum ademptum est, pro legato⁷ P usucapi post magnas uarietates optinuit.

F(XYMO)

¹ emiserit (u. i.)? ² iactas (Hal.)? ³ qui ante testato (similiter Ruckerus)? ⁴ resti-
tuere] relinquere? ⁵ idque cum (u. i.)?

1 amiserit] FXY, emiserit MOC: ὅρνις ἀπο-
λύμεναι B, ὅρνεις ἀπολύμεναι (u. i. ἀποβαλ-
λύμενοι) Erit. | cui casus tulerit ea quae]
sic fere Taur., qui cassius tulerit ea quae F,
qui eas (ea YMC) sustulerit (sustulit M) ea-
que (easque XOC) FXYMO; τὸ ἔγκατα-
λειφθὲν τοῦ λαμβάνοντος γίνεται B 8 decimo

bis F¹ | quaestionum F¹ 9 testato⁸ F²
10 soluend'o'is F² 11 patri's suo F² | idque
ex illa] F², idque ea illa F² Y, idque cum
illa XY²C, idque illa M, idque cum ea illam O
21 putabim F² 25 a'ut' F² 36 ingr'a-
diatur F² 37 iuris om. F² 39 po'te st F²
uari'a etates F²

VIII.

R PRO DOTE R

SEA

1 UPIANUS libro trigensimo primo ad Sabinum. Titulus est [B. 50, 8, 1 (cf. vol. 6 p. 58 Heimb.)] **S** usucaptionis et quidem iustissimus, qui appellatur pro dote, ut, qui in dotem rem accipiat, **5** usucapere possit spatio sollemni, quo solent, qui pro emptore usucapiunt. Et nihil refert, **5** singulae res an pariter uniuersae in dotem darentur. Et primum de tempore nideamus, quando pro dote quis usucapere possit, utrum post tempora nuptiarum an nero et ante nuptias. est quaestio uolgata, an sponsus possit (hoc est qui nondum maritus est) rem pro dote usucapere. et Iulianus inquit, si sponsa sponso ea mente tradiderit res, ut non ante eius fieri uellet, quam nuptiae secutae sint, usu quoque capio cessabit: si tamen non 10 euidenter id actum fuerit, credendum esse id agi Iulianus ait, ut statim res eius fiant et, si alienae sint, usucapi possint: quae sententia mihi probabilis uidetur. ante nuptias autem **15** non pro dote usucapit, sed pro suo. Constante autem matrimonio pro dote usucapio inter eos locum habet, inter quos est matrimonium: ceterum si cesseret matrimonium, Cassius ait cessare usucaptionem, quia et dos nulla sit. Idem scribit et si putauit maritus esse [B. 15] sibi matrimonium, cum non esset, usucapere eum non posse, quia nulla dos sit: quae sententia habet rationem.

2 PAULUS libro quinquagensimo quarto ad edictum. Si aestimata res ante [B. 50, 8, 1] **E** nuptias tradita sit, nec pro emptore nec pro suo ante nuptias usucapietur. **19**

3 SCAEUOLA libro uicensimo quinto digestorum. Duas filiae intestato patri he- [B. 50, 8, 2] **A** redes exsisterunt et mancipia communia singulae in dotem dederunt et post aliquot annos¹ morte patris familiae herciscundae iudicium inter eas dictatum est. quae situm est, cum mariti bona fide mancipia in dotem accepta ut dotalia multis annis possederunt, an usucapisse nideantur, si qui accipiebant, dantis credidissent esse. respondit nihil proponi, cur non usucepissent. **25**

X.

R PRO SUO R

ES

ULPLANUS libro quinto decimo ad edictum. Pro suo possessio talis est. cum [B. 50, 9, 1] **E** dominium nobis adquiri putamus, et ex ea causa possidemus, ex qua adquiritur, et praeterea pro suo: ut puta ex causa emptionis et pro emptore et pro suo possideo, item donata uel legata uel pro donato uel pro legato² etiam pro suo possideo. Sed si res mihi ex causa iusta puta emptionis tradita sit et usucapiam, incipio quidem et ante usucaptionem pro meo possidere. sed an desinam ex causa emptionis post usucaptionem, dubitatur: et Mauricianus dicitur existimasse non desinere. **34**

2 PAULUS libro quinquagensimo quarto ad edictum. Est species possessionis, [B. 50, 9, 2] **E** quae vocatur pro suo. hoc enim modo possidemus omnia, quae mari terra caelo capimus aut quae alluione fluminum nostra fiunt. item quae ex rebus alieno³ nomine possessis nata possidemus, ueluti partum hereditariae aut emptae ancillae, pro nostro possidemus: similiter fructus rei emptae aut donatae aut quae in hereditate inuenta est. **39**

3 POMPONIUS libro uicensimo secundo ad Sabinum. Hominem, quem ex stipulatione te mihi debere falso existimabas, tradidisti mihi: si scissem mihi nihil debere⁴, usu F(XYMO^C)

¹ a ins. (u. i.) ² uel pro donato uel pro legato del. ³ idem Graeci (ἀλλοτρίῳ ὀνόματι B): alio (Fuchs)? ⁴ deberi (Krueger)?

⁴ ut qui] atque *F*¹ 6 in *om. F* 9 non *om. F*² 10 usus quoque capio cessauit *F* 12 probanilis *F*³ 13 sed] seu *F*⁴ 15 quia et dos] scripti ad *B*: τότε γάρ οὐδὲ προΐζεται, quia ei' dos *F*⁵ 16 es't set *F*⁶ 18 aestimatu *F*⁷ 22 morte] a morte XYMO^C 23 fide'm' *F*⁸ | possiderunt *F* 24 esse nt' *F*⁹ 37 allubione *F* (em. f) 41 tradidisse *F*¹⁰ | usu'm' *F*¹¹

eum non capiam: quod si nescio, uerius est, ut usucapiam, quia ipsa traditio ex causa quam ueram esse existimo, sufficit ad efficiendum, ut id quod mihi traditum est pro me posse deam. et ita Neratius scripsit idque uerum puto.

4 IDEM libro trigensimo secundo ad Sabinum. Si ancillam [B. 50, 9, 4 (cf. vol. 6 p. 42 Heimbach.)] furtiuam emisti fide bona¹ ex ea natum et apud te conceptum est ita possedisti, ut in alio constitutum usucaptioni tempus cognosceres matrem eius furtiuam esse, Trebatius² omnino modo, quod ita possessum esset, usucaptum esse. ego sic puto distinguendum, ut si noscieris intra statutum tempus, cuius id mancipium esset, aut si scieris neque potueris certiorem dominum facere, aut si potueris quoque et feceris certiorem, usucaperes: sin uero, cum scires et posses, non feceris certiorem, contra esse: tum enim clam possedisse videberis, neque idem et pro suo et clam possidere potest. Si pater cum filii bona quae habebat partitus sit et ex ea causa post mortem patris ea teneant, quod inter eos conueniret, ut ea diuisio rata esset: usucapio his procedet pro suo in his rebus, quae alienae in bonis 2 patris inueniuntur. Quod legatum non sit, ab herede tamen perperam [BS. 23, 1, 23 sch. 1] traditum sit, placet a legatario usucapi, quia pro suo possidet. 15

5 NERATIUS libro quinto membranarum. Usucapio rerum, etiam ex aliis causis concessa S interim³, propter ea, quae nostra existimantes possidere mus, constituta est, ut aliquis litium finis esset. sed id, quod quis, cum suum esse existimaret, possederit, usucapiet, [B. 50, 9, 5 etiamsi falsa fuerit eius existimatio. quod tamen ita interpretandum est, ut probabilis error possidentis usucaptioni non obstet, ueinti si ob id aliquid possideam, quod seruum metum aut eius, cuius in locum hereditario iure successi, emisse id falso existimem, quia in alieni facti ignorantia tolerabilis error est.

F(XYMOC)

¹ quodque ins. (u. i.) ² Neratius (*Cuiacius?*) ³ interdum?

1 quod] XYMOC, quia F¹ 2 ut id] uitius F²
 4 si ancillam seq.] εάν κλοπιμαίαν θεράπαιναν
 πίστει καλή ἀγράς, εἴρε αὐτὴν γεννῆσει παρὰ
 τοι, φύναται οὔγογκαπιτέγειν uersio cod. Paris.
 Gr. 1351 apud Heimbachium 6, 42, ει κλοπι-
 μαίαν δούλην καλή πίστει ἀγράς, τὸ τεχθὲν
 διὰ τῆς χρονίας νομίς δεσπόζω B (Anon.)
 5 ex ea] quod ex ea XYMOC 6 cognosce-
 ret F² 8 potueris] putoeris F² 10 pos-

ses' ses' non F⁴ | esset c' um F² 11 σεριμ
 filiis] τὴν γενομένην αὐτοῖς (filios) διανέμεται
 B (Anon.) | qu'a'e F² 13 procedat F² |
 aliena F² 18 suum 'existimare' esse existi-
 maret F² 19 ut] at F² | probabilis] F²,
 probauili'u's F⁴

IA R communia de accessionibus posses-
 sionum pro titulo undecimo ind. F